

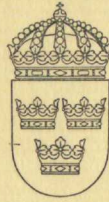

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2013

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1965: 75

Civildepartementet

SOU
1965:75 A

FÖRVALTNINGSPRAKTIK FÖR ADMINISTRATIV AMANUENSPERSONAL

FÖRSLAG AVGIVET AV
PERSONALUTBILDNINGSBEREDNINGEN

Stockholm 1965

STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1965

Kronologisk förteckning

1. Sveriges sjöterritorium. Kihlström. 135 s. + 1 utviksblad. U.
2. Sammanställning av remissyttranden över författningsutredningens förslag till ny författning. Del 1: Allmänna uttalanden samt 1 och 2 kap. 1 förslaget till regeringsform. Norstedt & Söner. 188 s. Ju.
3. Sammanställning av remissyttranden över författningsutredningens förslag till ny författning. Del 2: Kap. 3, 4 och 5 i förslaget till regeringsform. Norstedt & Söner. 120 s. Ju.
4. Tandvårdsförsäkring. Kihlström. 186 s. S.
5. Måttenheter. Kihlström. 47 s. Fi.
6. Om den kommunala självstyrelsens lokala förankring. Esselte. 100 s. I.
7. Praktik- och feriearbetsförmedling. Esselte. 177 s. I.
8. Skånes och Hallands vattenförsörjning. Esselte. 513 s. + 5 st. kartbilagor. K.
9. Arbetsmarknadspolitik. Esselte. 567 s. I.
10. Antikvitetskollegiet. Esselte. 281 s. E.
11. Utbyggnaden av universitet och högskolor. Lokalisering och kostnader I. Esselte. 280 s. E.
12. Utbyggnaden av universitet och högskolor. Lokalisering och kostnader II. Specialutredningar. Esselte. 741 s. E.
13. Rätttegånghjälp. Norstedt & Söner. 166 s. Ju.
14. Godtrotsförvärv av lösöre. Norstedt & Söner. 241 s. Ju.
15. De svenska utlandsförsamlingarnas ekonomi. Esselte. 129 s. E.
16. Ny jordförvärvslag. Hæggström. 193 s. Jo.
17. Fastställande av faderskapet till barn utom äktenskap. Beckman. 94 s. Ju.
18. Fartygs befähhavare. Gemensamt haveri och dispassch. Ansvarsbestämmelser m. m. Esselte. 221 s. Ju.
19. Friluftslivet i Sverige. Del II. Friluftslivet i samhällsplaneringen. Svenska Reproduktions AB. 383 s. + 1 st. kartbilaga. K.
20. Radions och televisionens framtid i Sverige. I. Bakgrund och förutsättningar, programfrågor. Organisations- och finansieringsfrågor. Hæggström. 530 s. K.
21. Radions och televisionens framtid i Sverige. II. Bildnings- och undervisningsverksamhet. Forskningsfrågor. Hæggström. 227 s. K.
22. Dagstidningarnas ekonomiska villkor. Esselte. 212 s. + 1 st. kartbilaga. Ju.
23. Uppbördsfrågor. Esselte. 223 s. Fi.
24. Institutet för arbetshygien och arbetsfysiologi. Kihlström. 88 s. S.
25. Studieplaner för lärarutbildning. Esselte. 490 s. E.
26. Ändringar i ensittarlagen m. m. Esselte. 61 s. Ju.
27. De svenska jordbruksprodukternas distributions- och marginalförhållanden. Esselte. 192 s. Jo.
28. Nytt skattesystem. Remissyttranden. Esselte. 633 s. Fi.
29. Lärarutbildningen IV: 1. Esselte. 714 s. E.
30. Lärarutbildningen IV: 2. Esselte. 92 s. E.
31. Specialundersökningar om lärarutbildning V. Esselte. 441 s. E.
32. Höjd bostadsstandard. Esselte. 569 s. I.
33. Vägmarken. Kungl. Luftfartsstyrelsen. 296 s. K.
34. Sammanställning av remissyttranden över författningsutredningens förslag till ny författning. Del 4. Kap. 7, 8, 9 och 10 i förslaget till regeringsform samt övergångsbestämmelserna. Esselte. 103 s. Ju.
35. Nykterhet i trafik. Esselte. 91 s. K.
36. Sveriges släktnamn 1965. AB E G Johanssons Boktryckeri, Karlshamn. 485 s. H.
37. Sammanställning av remissyttranden över författningsutredningens förslag till ny författning. Del 5. Förslaget till riksdagsordning. Norstedt & Söner. 46 s. Ju.
38. Affärstiderna. Del I. Motiv och lagförslag. Esselte. 152 s. I.
39. Affärstiderna. Del II. Konsumentundersökning. Esselte. 115 s. I.
40. Kommunala bolag. Esselte. 345 s. I.
41. Pensionsstiftelser II. Esselte. 302 s. Ju.
42. Körkortet och trafikutbildningen. Esselte. 292 s. K.
43. Statens trafikverk. Esselte. 196 s. K.
44. Stöd åt hästaveln. Kihlström. 193 s. Jo.
45. Beredskap mot oljeskador. Kihlström. 96 s. H.
46. Radiolag. Kihlström. 55 s. K.
47. Statens vägverk. Kihlström. 135 s. K.
48. Arbetstid och arbetsinspektion för vägtrafiken. Esselte. 324 s. K.
49. Hälso- och socialvårdens centrala administration. Berlingska Boktryckeriet, Lund. 383 s. S.
50. Mentalsjukhusens personalorganisation. Del II. Målsättning och utformning. Esselte. 310 s. S.
51. Gemensamma bostadsförmedlingar. Hæggström. 64 s. I.
52. Soldathemsverksamheten. Hæggström. 167 s. Fö.
53. Polisutbildningen. Hæggström. 322 s. I.
54. Författningsfrågan och det kommunala sambandet. Kihlström. 584 s. + 1 utviksblad. Ju.
55. Barn på anstalt. Esselte. 356 s. + 16 s. ill. S.
56. Fackutbildning i automatisk databehandling. Hæggström. 127 s. E.
57. Samordnad rehabilitering. Del 3. Rehabiliteringsinsatser i näringslivet. Tiden-Barnängen. 64 s. S.
58. Radioansvarighetslag. Berlingska Boktryckeriet, Lund. 130 s. Ju.
59. Kyrklig beredskap. Hæggström. 324 s. E.
60. Vuxenutbildning i gymnasium och fackskola. Beckman. 269 s. E.
61. Mönsterskydd. Norstedt & Söner. 415 s. Ju.
62. Vissa pensionsfrågor. Svenska Reproduktions AB. 57 s. S.
63. Lokaler för ungdomsverksamhet. Kihlström. 100 s. E.
64. Riksdagens justitieombudsmän. Norstedt & Söner. 257 s. Ju.
65. Hemarbete och servicekontakter. Beckman. 140 s. S.
66. Kontinentalsockeln. Svenska Reproduktions AB. 145 s. Ju.
67. Skoglig yrkesutbildning. I. Beckman. 171 s. Jo.
68. Värnplikten. Esselte. 656 s. Fö.
69. Om upphandling av försvarsmateriel. Esselte. 158 s. Fö.
70. 1968 års utredning kyrka—stat. VI. Lagstiftning. Rättsskipning. Beckman. 271 s. E.
71. Vapenfri tjänst. Berlingska boktryckeriet, Lund. 122 s. Fö.
72. Aktievinsters beskattning. Beckman. 437 s. Fi.
73. Utlandssvenskars registrering. Kihlström. 143 s. Ju.
74. Gemensam valdag. Esselte. 66 s. Ju.
75. Förvaltningspraktik för administrativ amanuenspersonal. Esselte. 84 s. C.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1965:75

Civildepartementet

FÖRVALTNINGSPRAKTIK
FÖR ADMINISTRATIV
AMANUENSPERSONAL

FÖRSLAG AVGIVET AV
PERSONALUTBILDNINGSBEREDNINGEN

ESSELTE AB, STOCKHOLM 1965

STATENS OFFENTLIGA TRYCKERIEN 1907

Genl. H. H. H. H.

FÖRVALTNINGSPÄRATIK
FÖR ADMINISTRATIV
MANLIGSPERSONAL

FÖRVALTNINGSPÄRATIK

FÖRVALTNINGSPÄRATIK

Innehåll

Skrivelse till Statsrådet och Chefen för Kungl. Civildepartementet	5
Förslag till kungörelse angående förvaltningspraktik för viss amanuenspersonal m. fl.	7

Avd. I. Allmänna riktlinjer för en förvaltningspraktik för amanuenspersonal

<i>Delegationens PM</i>	13
Tidigare förslag	13
Motiven för förvaltningspraktik	14
Riktlinjer för utformningen	16
Omfattning, organisation och kostnader	17
Remiss av preliminärt förslag med författningsutkast.	20
<i>Remissyttrandena</i>	22
<i>Personalutbildningsberedningens (PUB:s) bedömning</i>	29

Avd. II. Särskilda frågor vid utformningen av förvaltningspraktiken

<i>Avgränsning av administrativ amanuenspersonal med hänsyn till verksamhet, löneläge m. m.</i>	35
Delegationens PM s. 35. Remissyttrandena s. 36. PUB:s bedömning s. 39	
<i>Obligatorisk förvaltningspraktik; godkänd genomgång villkor för erhållande av vissa tjänster</i>	44
Delegationens PM s. 44. Remissyttrandena s. 44. PUB:s bedömning s. 47	
<i>Förvaltningspraktikens längd och förläggning i tiden</i>	50
Delegationens PM s. 51. Remissyttrandena s. 52. PUB:s bedömning s. 53	
<i>Tjänstgöring hos modernmyndigheten</i>	55
Delegationens PM s. 55. Remissyttrandena s. 55. PUB:s bedömning s. 56	
<i>Utbytestjänstgöring</i>	58
Delegationens PM s. 58. Remissyttrandena s. 59. PUB:s bedömning s. 65	
<i>Praktikantens arbetsuppgifter och handledning; handledararvoden</i>	68
Delegationens PM s. 68. Remissyttrandena s. 69. PUB:s bedömning s. 70	
<i>Administrativt centralorgan och dess uppgifter m. m.</i>	72
Delegationens PM s. 72. Remissyttrandena s. 72. PUB:s bedömning s. 76	

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Civildepartementet

Personalutbildningsberedningen (PUB), som jämlikt Herr Statsrådets direktiv bl. a. erhållit i uppdrag att förutsättningslöst utreda frågan om anordnande av förvaltningspraktik för juridiskt och samhällsvetenskapligt utbildad administrativ personal, får härmed efter fullgjort uppdrag i denna del överlämna bilagda utredning med förslag till bestämmelser om förvaltningspraktik för viss amanuenspersonal m. m.

Frågan om förvaltningspraktik har inom beredningen i första hand utretts av en delegation för högre förvaltningsutbildning, bestående av ordföranden i PUB regeringsrådet H. Klackenborg, ledamöterna expeditionschefen N. Fjellander, överdirektören P. Tammelin, försäkringsdomaren C. Wildeman och direktören i SACO B. Östergren samt experterna f. d. generaldirektören O. Karleby och rektorn L. G. Sköld. Delegationen redovisade sin utredning till PUB genom bilagda *PM ang. anordnande av förvaltningspraktik för administrativ amanuenspersonal inom statsförvaltningen* (Bil. A). Delegationen föreslog att PUB, innan slutlig ståndpunkt togs till frågan, skulle remittera ut promemorian för yttrande till myndigheter och berörda personalorganisationer. I enlighet härmed utsändes promemorian på en relativt bred remiss den 15 januari 1965 till statliga myndigheter och till de statsanställdas fyra huvudorganisationer. Innehållet i de inkomna remissyttrandena, vilka i sin helhet överlämnas härjämte (Bil. D), sammanställdes inom delegationen (Bil. B) och blev föremål för ingående överväganden, vilka föranledde vissa modifikationer i det ursprungliga förslaget. Delegationen har sedermera till PUB överlämnat bilagda *PM med bedömning av de vid remissen framkomna synpunkterna på förslaget till förvaltningspraktik* jämte förslag till Kungl. kungörelse angående förvaltningspraktik för viss amanuenspersonal m. fl. (Bil. C).

Efter övervägande av delegationens modifierade förslag har PUB enhälligt biträtt vad delegationen sålunda anfört och föreslagit. PUB finner

önskvärt att förslaget genomföres från och med ingången av budgetåret 1966/67, vid vilken tidpunkt det i förslaget förutsatta centrala statliga personalutbildningsorganet, varom PUB kommer att avgiva förslag, torde kunna börja sin verksamhet.

På grund av vad sålunda anförts hemställer PUB, att Herr Statsrådet måtte vidtaga åtgärder

dels för utverkande av Kungl. Maj:ts beslut om utfärdande av bestämmelser rörande förvaltningspraktik för viss amanuenspersonal m. fl.,

dels för fastställande av i förslaget förutsatta handledararvoden samt traktaments- och reseersättningar för personal, som har att fullgöra förvaltningspraktik å annan ort än stationeringsorten,

dels ock för äskande av erforderliga anslag för täckande av förenämnda kostnader.

Enär den åsyftade tillämpningen av de föreslagna författningsbestämmelserna i vissa hänseenden torde förutsätta, att motiven till stadgandena finns relativt lätt tillgängliga för myndigheter och berörd personal, har PUB funnit det önskvärt att förslaget jämte motiv föreligger i tryck, även om så icke är påkallat för en remiss. PUB anhåller förty tillika om Herr Statsrådets tillstånd jämlikt 2 § kommittékungörelsen att i lämplig utformning befordra utredningsförslaget till trycket.

I behandlingen av denna fråga har deltagit, förutom undertecknad ordförande, ledamöterna av beredningen förbundssekreteraren H. Ahldin, sekreteraren B.-M. Bystedt, expeditionschefen N. Fjellander, byrådirektören S. Larsson, tf undervisningsrådet C. Lundeberg, överdirektören P. Tammelin, försäkringsdomaren C. Wildeman, konsulenten I. Älsäter samt direktören B. Östergren. Stockholm den 21 september 1965.

Vördsamt

Henrik Klackenberg

/ Fingal Ström

Anmärkning. Sedan PUB erhållit chefens för civildepartementet tillstånd att i lämplig form befordra utredningsförslaget till trycket, har innehållet i de tre av högre förvaltningsdelegationen överlämnade promemoriorna (angivna som bil. A—C i skrivelsen till statsrådet) för översiktlighetens skull redigerats om i det följande, så att en saklig uppdelning av materialet erhållits.

Först återges PUB:s förslag till kungörelse angående förvaltningspraktik. Därefter behandlas i en första avdelning de allmänna riktlinjerna för en förvaltningspraktik för amanuenspersonal och i en andra avdelning särskilda frågor vid utformningen av sådan förvaltningspraktik.

Under de olika avsnitten hålles rubrikmässigt isär vad som hämtats ur de skilda promemoriorna, därvid innehållet i förvaltningsdelegationens remisspromemoria (bil. A) återges under rubriken »Delegationens PM» och innehållet i promemorian med sammanfattning av remissyttrandena (bil. B) under rubriken »Remissyttrandena». Innehållet i delegationens tredje promemoria med bedömning av de vid remissen framkomna synpunkterna på förslaget till förvaltningspraktik (bil. C) — vilken promemoria slutligt godkänts av PUB — anges under rubriken »PUB:s bedömning».

Förslag till

kungörelse angående förvaltningspraktik för viss amanuenspersonal m. fl.

Kungl. Maj:t har funnit gott förordna som följer.

1 §.

I denna kungörelse meddelade bestämmelser skola äga tillämpning å nedan nämnda icke-ordinarie statstjänstemän i reglerad befordringsgång, vilka anställts för minst halvtidstjänstgöring, nämligen

a) amanuenser hos den civila eller militära statsförvaltningens verk och myndigheter, i den mån undantag icke föreskrivits av det i 7 § omnämnda organet; samt

b) länsnotarier och taxeringsrevisorer vid länsstyrelserna.

Samma bestämmelser skola gälla i fråga om personal med motsvarande arbetsuppgifter hos nämnda verk och myndigheter, vilken utan att vara underkastad nämnda befordringsgång anställes, ej endast tillfälligt, såsom extra tjänsteman högst i lönegrad A 23 eller mot arvode högst motsvarande lönen i löneklass 23 eller ock anställes såsom extra ordinarie tjänsteman i lägre lönegrad än A 23.

2 §.

Tjänsteman som i 1 § sägs skall för vinnande av breddad förvaltningserfarenhet och förtrogenhet med olika slag av arbetsuppgifter inom förvaltningsverksamheten genomgå förvaltningspraktik i enlighet med vad nedan stadgas.

3 §.

Förvaltningspraktiken skall omfatta ungefär ett och ett halvt år. Under denna tid skall tjänstemannen tjänstgöra hos den anställande myndigheten (modermyndigheten) en tid av omkring ett år, vilken tid må uppdelas i perioder, och hos annan myndighet (utbytesmyndighet) omkring ett halvt år samt genomgå en introduktionskurs i praktisk förvaltning.

För tjänsteman, som fullgjort sådan tjänstgöring som jämligt 57 § domsagostadgan berättigar till bevis om tingsutbildning, skall förvaltningspraktiken dock omfatta endast omkring ett år, vilken tid efter tjänstemannens avgörande må fullgöras med tjänstgöring enbart hos modermyndigheten eller med tjänstgöring minst sju månader hos modermyndigheten och återstoden hos utbytesmyndigheten.

4 §.

Tjänstgöringen hos modernmyndigheten skall vara förlagd till minst två olika byråer, avdelningar eller sektioner (motsvarande) inom myndigheten och å de olika tjänsteställena i möjlig mån omfatta en prövning av tjänstemannens förmåga att självständigt handlägga olika slag av ärenden. Med byrå, avdelning eller sektion må jämföras myndigheten underställd lokal-förvaltning.

5 §.

Utbytestjänstgöringen skall där hinder icke möter anordnas så, att tjänstemannen genom förvaltningspraktiken vinner erfarenheter av både central och lokal förvaltning. Jämväl hos utbytesmyndigheten skall tjänstgöringen innefatta en prövning i olika slag av arbetsuppgifter.

Under utbytestjänstgöringen kvarstår tjänstemannen i sin anställning hos modernmyndigheten och äger från denna myndighet uppbära lön och övriga honom tillkommande förmåner. Dock skall, där utbytestjänstgöringen fullgöres å annan ort än stationeringsorten, resekostnads- och traktementsersättningar bestridas av det i 7 § omförmälda organet.

6 §.

Det åligger myndigheten *att* tillse att tjänstemannen placeras till sådan tjänstgöring som i 4 § sägs, *att* tillse att tjänstemannen anmäler sig till i 3 § omnämnd introduktionskurs *samt att* anmäla tjänstemannen till erhållande av utbytestjänstgöring senast tre månader före den tidpunkt då utbytestjänstgöring avses börja.

Det åligger chefen för den byrå, avdelning eller sektion (motsvarande) hos myndighet, där förvaltningspraktiken fullgöres, att tillse att tjänstemannen tages i anspråk för fullgörande av lämpliga arbetsuppgifter och härvid erhåller erforderlig handledning samt att förvaltningspraktiken även i övrigt anordnas på ett ändamålsenligt sätt i enlighet med de anvisningar, som må varda meddelade.

7 §.

Förvaltningspraktiken skall ledas av det centrala personalutbildningsorganet.

Detta har därvid särskilt *att* genom råd och anvisningar till ämbetsverk och myndigheter verka för att praktiktjänstgöringen erhåller en ur utbildningssynpunkt tillfredsställande utformning, *att* efter vederbörlig anmälan av modernmyndigheten anvisa utbytesmyndighet åt tjänsteman *samt att* i övrigt vidtaga de särskilda anordningar som kunna erfordras för förvaltningspraktikens genomförande.

8 §.

Tjänsteman, som fullgjort godkänd förvaltningspraktik, äger därom erhålla bevis enligt formulär som fastställs av chefen för civildepartementet. Dylikt bevis utfärdas av det centrala utbildningsorganet efter inhämtande av uppgifter från cheferna för de byråer, avdelningar eller sektioner (motsvarande), vid vilka tjänstemannen fullgjort tjänstgöringen.

Prövas tjänstemannen ha fullgjort förvaltningspraktiken på icke tillfredsställande sätt, skall bevis om godkänd förvaltningspraktik förvägras honom. Är i dylikt fall fråga om tjänsteman hos länsstyrelse, skall ärendet prövas i samråd med länsstyrelsernas antagningsnämnd.

Godkänd förvaltningspraktik skall, där ej tjänsteman erhållit dispens enligt vad i 9 § stadgas eller Kungl. Maj:t annat föreskrivit, utgöra villkor för erhållande av extra ordinarie och ordinarie anställning i lönegraden A 21 eller A 23 i tjänster, vilka regelmässigt tillsättas med personal som i 1 § sägs.

9 §.

Det centrala personalutbildningsorganet må, där särskilda skäl därtill föranleda, meddela dispens från föreskriven skyldighet att genomgå förvaltningspraktik, helt eller delvis, och godkänna annorledes fullgjord tjänstgöring såsom förvaltningspraktik, ävensom på framställning av vederbörande myndighet medgiva att annan tjänsteman än i 1 § sägs må bli delaktig av förvaltningspraktik.

Denna kungörelse träder i kraft den _____, men äger icke tillämpning å tjänsteman, som före nämnda dag anställts i tjänst som i 1 § sägs.

Det alla etc.

AVDELNING I

Allmänna riktlinjer för en förvaltningspraktik för
amanuenspersonal

Almanacka rikslinjer för en lärarutbildningskurs för barnens personal

Delegationens PM

Tidigare förslag

Frågan om inrättande av praktiktjänster i den civila statsförvaltningen för utbildning av amanuenspersonal med administrativa arbetsuppgifter har varit under utredning vid flera olika tillfällen. Sålunda föreslog 1942 års socialutbildningssakkunniga (SOU 1946: 30) att förvaltningspraktik i särskilda former skulle anordnas inom såväl statlig som kommunal förvaltning. Den förra borde förläggas dels till länsstyrelserna, dels till centrala ämbetsverk och statsdepartement, medan den senare avsågs äga rum inom vissa större städers förvaltning. Den totala praktiktiden föreslogs till två år, varav i allmänhet åtta månader inom vart och ett av praktikområdena (central förvaltning, länsstyrelse, kommunal förvaltning). — Socialutbildningssakkunnigas förslag föranledde i denna del icke någon åtgärd.

Sedermera föreslog 1949 års komité för den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen att en meriteringstjänstgöring motsvarande juristernas tingsutbildning skulle ställas till förfogande för juris politices magistrar och juris kandidater. Tjänstgöringen skulle omfatta en tid av 2 ½ år och vara förlagd till domsaga med 15 månader och till länsstyrelsernas landskanslier med 15 månader. En uppdelning på kortare tjänstgöringsperioder, som skulle erfordras om tjänstgöringen skulle förläggas till flera än två olika myndigheter, ansågs komma att medföra en

alltför stark splittring, varjämte tjänstgöringstiden inom varje område skulle bli alltför kort för att aspiranten skulle få tillfälle att på eget ansvar fullgöra löpande tjänsteåligganden. Genomförande av kommitténs förslag skulle ske successivt genom inrättande av praktiktjänster. Totalt skulle erfordras 90 sådana tjänster.

Frågan om praktikutbildning för amanuenspersonal togs för tredje gången upp av professorerna Folke Schmidt och Nils Stjernquist i samband med fullgörande av uppdrag att framlägga förslag till omläggning av den samhällsvetenskapliga utbildningen. Utredningsmännen såg därvid icke som sin uppgift att framlägga något färdigt förslag utan avsåg endast att uppdraga riktlinjer för en vidare utredning av frågan. Enligt deras uppfattning borde praktiktjänsten omfatta 2 ½ år och förläggas till länsstyrelser (landskansli och landskontor) eller centralt ämbetsverk. Som en motsvarighet till domsagornas tingsnotariatstjänster borde vid länsstyrelserna och vid några centrala ämbetsverk inrättas praktiktjänster avsedda för nyexamineerade. Praktikanten skulle delta i myndighetens ordinarie arbete och efter hand sättas att fullgöra alltmer kvalificerade uppgifter. Praktikant vid länsstyrelse borde stanna vid samma länsstyrelse hela tjänstgöringstiden och cirkulera inom de olika sektionerna på länsstyrelsens båda avdelningar. Praktikant vid centralt ämbetsverk borde

tjänstgöra vid två olika centrala myndigheter. Organisationen borde genomföras successivt i samband med uppkommande vakanser eller vid behov av nya amanuens tjänster.

Vid behandlingen av frågan om inrättande av förvaltningspraktik har utgångspunkten vid alla de tre nämnda tillfällena varit ett önskemål att åt de samhällsvetenskapliga examina ge en ökad stadga och en bättre konkurrensförmåga i förhållande till juristerna och deras tingsmeritering. Praktiktjänstgöringen har dock hållits öppen även för juris kandidater. Huvudsynpunkten torde i dagens läge icke längre vara aktuell. Någon svårighet för icke tingsmeriterad jurist eller annan akademiker med lämplig examen att få anställning i statlig administrativ tjänst torde för närvarande icke föreligga. Tvärtom har tidvis förelegat svårigheter att erhålla en tillfredsställande rekrytering av amanuenspersonal. Detta arbetsmarknadsläge har medverkat till att underlätta för personer, som önskat vinna statlig anställning i administrativ tjänst utan att ha avlagt den traditionella juris kandidatexamen (med eller utan tingsmeritering), att erhålla anställning. Under senare år torde också inom statsförvaltningen — utöver politices magistrar — civilekonomer och personer med filosofiska examina ha anställts även för fullgörande av arbetsuppgifter, som tidigare ansetts förbehållna jurister. Kompetenskravens allmänna utmönstring ur verksinstruktionerna har avsett att ge myndigheterna friare händer vid bedömningen av den lämpliga studiebakgrunden hos befattningshavarna.

Motiven för förvaltningspraktik

Det främsta motivet för tillskapande av en administrativ praktiktjänstgöring torde numera få anses ligga på utbild-

ningsplanet. Problemet har också tagits upp i direktiven för PUB såsom en del av den aktuella personalutbildning, som beredningen fått i uppdrag att utreda och taga ställning till.

En väl genomförd förvaltningspraktik innefattar tvivelsutan påtagliga värden både för tjänstemännens del och ur statens-arbetsgivarens synpunkt. Fördelarna framträder väl, liksom vid andra utbildningsarrangemang, till övervägande delen i långa loppet, medan de praktiska olägenheter eller besvärigheter, som onekligen är förenade med genomförandet såväl för personal som myndigheter, kommer till synes mera omedelbart. Det är angeläget att belysa både för- och nackdelar på längre och kortare sikt, om man skall nå fram till en rimlig avvägning, där olägenheterna i nuet inte skymmer blicken för fördelarna på längre sikt.

Inom statsförvaltningen går utvecklingen liksom eljest inom samhällslivet alltmer mot en starkare specialisering av arbetsuppgifterna. Desto angelägnare blir det för den administrativt verksamme tjänstemannen att redan i början av sin bana vinna förtroget med skilda slag av arbetsuppgifter och att erhålla en breddad erfarenhet av förvaltningsverksamhet. Det kan vara en fara för den enskilde att inom ett snävt område alltför snabbt bli »inkörd» på en specialitet, även om han därigenom tidigt förvärfvar stor skicklighet och effektivitet på sitt gebit. Förr eller senare blir det i samband med befordringar lätt en belastning för en dylik specialist att han inte prövats på annat än en sorts arbetsuppgifter och kanske tjänstgjort endast på en avdelning inom ett ämbetsverk. Vidare kan det vara ogynnsamt även för en dugande kraft, om det kan sägas att han saknar utblick över andra förhållanden än inom det egna verket. Ju högre befattning det gäller desto stör-

re vikt fästes med fog vid sökandens allmänna förmåga att orientera sig, vid hans ådagalagda personliga förutsättningar att bemästra problem av skilda slag. En effektivt handledd förvaltningspraktik, som omfattar tjänstgöring inte bara på olika avdelningar inom det egna verket utan även hos annat ämbetsverk med andra arbetsuppgifter, ger en säkrare start på ämbetsmannabanan. Ur aspiranternas egen synpunkt måste det tillika vara mera tillfredsställande att få sina kvalifikationer bedömda av flera personer i chefsställning än av en. Genom att eventuella risker för godtycke och personliga antipatier begränsas bör detta ge en känsla av större trygghet i arbetet. Den med förvaltningspraktiken förenade mera allsidiga prövningen av tjänstemannens personliga duglighet torde jämväl efter hand kunna förläna en önskvärd förhöjd dignitet åt förvaltningstjänsten i förhållande till andra banor.

Å andra sidan framstår gärna författningsmässigt föreskrivna byten av tjänstgöringsmiljö och arbetsplats som olägenheter för den anställda. Särskilt i den mån cirkulationen medför ändrad tjänstgöringsort, kan svårigheterna i vissa fall bli svårbemästrade under nu rådande förhållanden på bostadsmarknaden. Som regel torde därvid vanskligheterna vara större för tjänstemän vid lokal förvaltning, som eventuellt skall tjänstgöra en period vid centralt ämbetsverk i huvudstaden, än för stockholmare som hänvisas till tjänstgöring i residensstad. Svårigheter att temporärt byta bostadsort kan även föreligga av personliga skäl, t. ex. för kvinnliga befattningshavare med minderåriga barn. Det torde emellertid få förutsättas, att om ett system med förvaltningspraktik införes, detta skall vara så flexibelt och tillämpas med sådan smidighet, att svårigheter av dylik art kan beaktas. De

får icke bli hinder emot genomförandet av ett system, som eljest i stort sett skulle vara fördelaktigt.

Sett ur statens synpunkt ligger intresset av förvaltningspraktik för amanuenspersonalen främst i att tjänstemännen blir mera tillförlitligt prövade och på längre sikt kan förväntas bli bättre skickade att fullgöra kommande arbetsuppgifter av varierande slag. För myndigheterna är det givetvis av betydelse att förvaltningspersonalen blir mera mångsidigt användbar och allt efter uppkommande behov kan utnyttjas rörligare och mer effektivt på skilda arbetsuppgifter hos myndigheten. Mot dessa fördelar får ställas, att »inkörningen» av den nyanställda amanuensen på handläggningen av speciella arbetsuppgifter något fördröjs och att de överordnade, sedan den nyanställda väl lärts upp hjälpligt, kanske efter något halvår ånyo får besväret att ge handledning åt och lära upp nästa amanuens. För göromålen behöriga gång hos en myndighet kan det också vara besvärligt att nödgas vara av med en duktig amanuens, som på kort tid gjort sig svårumbärlig. Det är ofrånkomligt att den cirkulationstjänstgöring för amanuenspersonalen, som förvaltningspraktiken skulle innebära, måste medföra en del dylika praktiska olägenheter både hos det verk, där vederbörande är anställd, och hos utbytesmyndigheten. I den mån det är fråga om cirkulation på flera avdelningar eller byråer inom det egna verket, bör detta dock knappast anses utgöra några nytillkomna besvärligheter. Snarare är det här fråga om att reparera underlåtenhetssynder eller brister i hitillsvarande introduktion och handledning av nyanställd amanuenspersonal. Man kan dock räkna med att bäggedera myndigheternas insatser på utbildningsplanet på längre sikt betalar sig för staten.

För statsverket torde vidare tillkomma direkta utgiftsökningar på grund av traktamentsersättningar och resor. För att täcka den ökning i levnadskostnader, vartill förvaltningspraktiken i vissa fall genom tjänstgöring temporärt på annan ort föranleder, torde traktamenten och reseersättning böra utgå såsom vid utbildning utanför stationeringsorten. Beträktade som ett led i personalens utbildning och effektivisering på längre sikt torde utgifterna härför dock vara att anse som så relativt begränsade, att staten rimligtvis icke av kostnads-skäl synes böra avstå från att erbjuda den nyanställda amanuenspersonalen en förvaltningspraktik, som i övrigt må anses ur olika synpunkter gynnsam.

En olägenhet av större vikt för staten skulle det vara, om tanken på de förut berörda besvärigheterna i enskilda fall för befattningshavare bland unga akademiker i allmänhet verkade avskräckande, så att införandet av förvaltningspraktik finge en påtaglig rekryteringshämmande effekt för statstjänstens del. Det finns väl icke anledning att antaga annat än att det stora flertalet aspiranter skulle inse nyttan av ett dylikt arrangemang och finna sig till rätta därmed. Cirkulationstjänstgöringen kan naturligtvis också för en del aspiranter verka direkt lockande genom de möjligheter till omväxling och att se sig omkring som följer därmed. Sedan ett system med cirkulationstjänstgöring en gång införts och blivit en institution, torde man heller icke behöva befara att den skall framstå som särskilt betungande och därför vara rekryteringshämmande. Den omständigheten att cirkulationstjänstgöringen i viss utsträckning kommer att temporärt förläggas till residensstäder istället för till huvudstaden — och vice versa för länsstyrelsernas personal — torde komma förvaltningspraktiken att vid en jämförelse exem-

pelvis med den ordinära domsagotjänstgöringen för vinnande av tingsmeriter te sig som en snarast fördelaktig placering ur personalens synpunkt.

Riktlinjer för utformningen

De tidigare förslagen till praktiktjänstgöring har avsett en period av 2 eller 2 1/2 år. Den tidsmässiga avgränsningen för förvaltningspraktiken har vid dessa förslag influerats av målsättningen att den administrativa praktiktjänstgöringen borde vara i möjligaste mån likvärdig med tingsmeriteringen. Det har vidare ansetts rimligt att amanuensen hade möjlighet undergå den praktiska utbildningen, innan slutlönegraden inom den reglerade befordringsgången uppnåts.

Genom de ändringar i den reglerade befordringsgången, som beslutats av 1962 och 1964 års riksdagar, har emellertid frågan om praktiktjänstgöringens längd kommit i ett nytt läge. Befordringsgången innebär sålunda numera, att efter den egentliga aspiranttiden, vilken liksom tidigare omfattar 1 1/2 år med placering i lönegrad Af 17, uppflyttning sker till lönegrad Ae 19, där amanuensen står i 2 år, varefter följer uppflyttning till slutsteget i befordringsgången, Ae 21.

Eftersom det fortfarande framstår som önskvärt att praktikanttjänstgöringen i regel fullbordas, innan extra ordinarie anställning i lönegrad Ae 19 uppnås, medför den nuvarande befordringsgången att endast 1 1/2 år, sammanfallande med aspiranttiden, skulle stå till förfogande. Detta innebär således en avsevärd inskränkning i förhållande till vad som tidigare ansetts önskvärt. Det bör emellertid vara möjligt att även inom nämnda begränsade tidsram åstadkomma en praktiktjänstgöring, som fyller relativt högt ställda krav. Det synes

därvid i sak vara av underordnad betydelse, om en tidsmässig paritet med tingsmeriteringen uppnås eller icke. Ur utbildningssynpunkt kan längden av domsagotjänstgöringen vara diskutabel.

För att praktiktjänstgöringen icke skall bli alltför splittrad inom den tid, som skulle stå till buds, bör tjänstgöringens förläggning begränsas till två olika myndigheter. Det synes därvid rimligt att tjänstgöringen vid den myndighet, hos vilken aspiranten vunnit anställning, (modermyndigheten) omfattar längre tid än tjänstgöringen hos den andra myndigheten (utbytesmyndigheten). Uppdelningen av praktikperioderna behöver väl icke bli strikt bundna utan vid övergången kan praktiska hänsyn tas. Regeln synes normalt dock böra vara, att amanuenspersonal, som icke är tingsmeriterad, skall tjänstgöra ett år av aspiranttiden hos modermyndigheten och det återstående halva året hos utbytesmyndigheten.

För de tingsmeriterade amanuenserna synes förvaltningspraktiken böra av skäl, som närmare diskuteras i fortsättningen, begränsas till ett år, och kunna fullgöras antingen i sin helhet hos modermyndigheten eller med ungefär ett halvår hos vardera myndigheten.

Tjänstgöringen hos modermyndigheten bör fullgöras på minst två, om möjligt tre olika byråer eller avdelningar med olikartad inriktning. Med byrå eller avdelning bör i detta sammanhang likställas till verket hörande lokalförvaltning. En cirkulationstjänstgöring av nu nämnt slag innebär i och för sig ingen nyhet; redan under nuvarande förhållanden har det, även om det icke alltid funnits särskilda föreskrifter därom, ansetts höra till en klok och ordinär personalpolitik att låta amanuensaspiranter tjänstgöra inom olika delar av verket. En dylik cirkulation är ett gott hjälpmedel att få aspiranten prövad på

arbetsuppgifter av olika karaktär och prövad av olika överordnade, varigenom en riktigare bedömning av hans kvalifikationer garanteras.

Under det år, då praktiktjänst fullgöres inom det egna verket, bör amanuensen såsom ett led i förvaltningspraktiken ha att genomgå en sådan ca tre veckor lång introduktionskurs i praktisk förvaltning av den typ, som anordnats för relativt nyanställda amanuenser i personalutbildningsnämndens regi under senare år.

Det bör måhända påpekas att den här föreslagna regleringen av förvaltningspraktiken icke är avsedd att bli utslagsgivande för deltagandet i den särskilda introduktionskursen i praktisk förvaltning annat än så tillvida att kursen bör ingå som ett led i den föreskrivna förvaltningspraktiken. Möjligheten att delta i nämnda kurs bör hållas öppen även för annan amanuenspersonal (eller motsvarande), som har behov därav i sin tjänst. Det torde nämligen vara ändamålsenligt att denna kursform hålls tillgänglig för ett betydligt bredare klientel än det, för vilket förvaltningspraktik föreskrives.

Omfattning, organisation och kostnader

Det ungefärliga antalet nyanställda amanuenser (motsvarande), som enligt de nyss angivna riktlinjerna skulle beröras av förvaltningspraktiken, kan icke utan särskilda undersökningar anges med full säkerhet. En godtagbar grund för bedömningen kan dock erhållas ur grundmaterialet till statistiska centralbyråns statistik över antalet nyanställda amanuenser — exklusive utbildningsamanuenser vid universitet och högskolor — för statistikåren 1958/59—1962/63. För de senast tillgängliga två statistikåren 2/10 1961—1/10 1962 och 2/10 1962

—1/10 1963 belyses antalet nyanställda amanuenser (motsvarande) i lönegraderna 17, 19 och 21 hos statsförvaltningen enligt detta material i följande översikt, där med hänsyn till interlokala utbytestjänstgöringen uppdelning skett mellan länsstyrelserna och förvaltningen i övrigt:

	Nyanställd amanuenspersonal i nedan angivna lönegrader:			
	A 17	A 19	A 21	S:a
<i>Statistikåret 1961/62</i>				
Länsstyrelserna . .	27	9	—	36
Statsförvaltningen i övrigt. . . .	92	22	4	118
Hela statsförvaltningen.	129	31	4	164
<i>Statistikåret 1962/63</i>				
Länsstyrelserna . .	9	9	—	18
Statsförvaltningen i övrigt.	103	16	6	125
Hela statsförvaltningen.	112	25	6	143

Hela gruppen nyanställda amanuenser (motsvarande) skulle sålunda röra sig omkring 150 under ettvarvt av dessa år, vilka givetvis kan ha påverkats av tillfälliga omständigheter (jfr skillnaden mellan båda åren för länsstyrelserna). Det är icke uteslutet att motsvarande siffra i dagens läge kan förete någon mindre ökning. Om personalen vid arkiv, museer och bibliotek, statistiska verk samt yrkesrådgivarna vid arbetsförmedlingarna, sammanlagt 40 å 50 under angivna statistikår frånräknas, skulle de återstående röra sig omkring 100-talet, varav omkring $\frac{1}{4}$ hos länsstyrelserna. Som ungefärliga mått på antalet av dem, som kan antagas bli berörda av förslaget om förvaltningspraktik, torde kunna anges ett 75-tal från den centrala statsförvaltningen och åtminstone ett 25-tal (snarare ett 40-tal enligt annat

material) från länsstyrelserna. Utbytestjänstgöring å annan ort skulle sålunda inte ifrågakomma för mer än omkring $\frac{1}{2}$ av amanuenspersonalen vid den centrala statsförvaltningen.

För att praktiktjänstgöring av förut angivet slag skall kunna genomföras fordras för dess administration ett *centralt sammanhållande organ*. Dess uppgifter och befogenheter skulle, teoretiskt sett, kunna utsträckas till att avse verkställande av rekrytering av all amanuenspersonal till de myndigheter, som berörs av cirkulationstjänstgöringen, och ett genomförande av denna tjänstgöring, däri inbegripen kontroll över att systemet fungerar. I realiteten torde emellertid en sådan central rekrytering vara svårgenomförbar, alldeles oavsett att det icke vore önskvärt att de olika myndigheterna framtogs det avgörande inflytandet på sin rekrytering. Det centrala organets verksamhet bör avse endast det praktiska genomförandet och kontrollen av praktiktjänstgöringen. Självfallet är det därvid angeläget att undvika inblandning i verkens egna angelägenheter och i verkschefernas ansvar för fullgörandet av verksuppgifter. Myndigheterna bör åläggas skyldighet att till det centrala organet rapportera varje nyanställd administrativ amanuens (amanuensaspirant) och att i god tid, innan ett års resp. ett halvt års tjänstgöring fullgjorts hos myndigheten, anmäla amanuensen (aspiranten) till utbytestjänstgöring. I samband härmed bör till organet redovisas inom vilka byråer eller avdelningar tjänst fullgjorts eller fullgöres hos modern myndigheten. Finner det centrala organet härvid att tillfredställande intern cirkulation icke skett, skall det äga att vägra anvisa utbytesmyndighet i avvaktan på uppfyllande av cirkulationskravet, med en förlängning av den totala tiden för praktiktjänstgöringen som följd. Vidare skall

det centrala organet äga att avgöra eventuellt uppkommande dispensfrågor inom ramen för praktiktjänstgöringen.

Om ett särskilt organ för förvaltningsutbildningen framdeles inrättas av en typ, liknande den nuvarande personalutbildningsnämnden, med representanter såväl för förvaltningen som för de stora personalorganisationerna, torde uppgiften att vara centralt organ för förvaltningspraktiken kunna anförtros åt detta utbildningsorgan. I annat fall synes ett särskilt organ med en liknande representation böra upprättas för ändamålet. PUB torde inom en relativt nära framtid komma att taga ståndpunkt till frågan om ett centralt utbildningsorgan.

Vad angår det *intyg om aspirantens tjänstutövning*, som centralorganet skall utfärda på grundval av vederbörande tjänstgöringschefers vitsord, synes icke erforderligt att mera specificerade uppgifter förekommer i intyget. Detta kan innehålla antingen endast en förklaring att de uppställda kraven på cirkulationstjänstgöring fullgjorts eller en dylik förklaring kombinerad med ett uttalande att den fullgjorts på ett godtagbart sätt. Det senare synes vara att föredraga. Därvid bör förutsättas att intyg — även om uttalande om den personliga lämpligheten icke skall förekomma däri — icke utfärdas åt den, som fullgjort förvaltningspraktiken på mindre tillfredsställande sätt. I dylika fall bör modern myndigheten ha att upptaga till prövning frågan om tjänstemannens fortsatta anställning. Myndigheten bör därvid dock vara oförhindrad att bibehålla honom i sin tjänst, men i avvaktan på en ytterligare prövning, som må verkställas i samråd med det centrala organet, bör han icke få förordnas till extra ordinarie i reglerad befordringsgång hos myndigheten. Denna ytterligare prövning bör även kunna avse tjänstgöring inom annan förvaltningsgren, där

aspirantens kvalifikationer kan antagas göra honom mera lämpad.

Den praktiktjänstgöring, som angivits i det föregående, avses kunna och böra genomföras *utan särskilda praktiktjänster*. Det framstår som önskvärt, såväl ur utbildnings- som kostnadssynpunkt, att aspiranterna hos myndigheterna får deltaga i det löpande arbetet, som under alla förhållanden skall fullgöras. Praktikorganisationen skulle på så sätt tillgodose en del av statsförvaltningens normala behov av arbetskraft. Någon personalökning skulle i allmänhet icke erfordras för organisationens genomförande; dock kan i anslutning till cirkulationen kortfristiga och tillfälliga behov av extra arbetskraft uppkomma. En alltför snäv ram för icke-ordinarieposten kan under sådana förhållanden vara oläglig.

Några *anslagsfrågor* torde för verken aktualiseras vid ett genomförande av förvaltningspraktiken. För att begränsa rubbningar i verkens avlöningsanslag och tillika markera utbytespraktikantens samhörighet med modern myndigheten kan det vara lämpligt att låta utbytespraktikanten uppbära sina avlöningsförmåner från modern myndigheten.

I den mån utbytestjänstgöring på annan ort än den, där den egna myndigheten är stationerad, förekommer, bör som förut antytts utbytespraktikant äga uppbära resekostnadsersättning enligt allmänna resereglementets bestämmelser jämte viss traktamentsersättning. Ståndpunkt till traktamentsbeloppen har icke tagits i det föregående. Som modell synes kunna ifrågakomma en tillämpning av antingen de föreskrifter som gäller för aspirant hos länsstyrelse under utbytestjänstgöring eller av grunder, motsvarande dem som gäller för landskanslist och kanslist under utbildning utanför stationeringsorten. I förra fallet utgår enligt Kungl. brev den 30

juni 1959 traktamente endast till familjeförsörjare och då med 14 kronor för dygn medan för kanslisters och landskanslisters traktamente utgår med belopp, som anges i 7 § 1 mom. tilläggsbestämmelserna till allmänna resereglementet, traktamentsklass C, dock med den begränsningen att traktamente för dag ej utgår till tjänsteman, som ej har eget hushåll. För tjänsteman med eget hushåll utgör sålunda traktamentet vid kurs utanför stationeringsorten f. n. 24 kronor och för annan tjänsteman 8 kronor. I traktamentsklass B uppgår motsvarande belopp till 26 och 9 kronor. Cirkulationstjänstgöringen har i det föregående betraktats såsom en utbildningstjänstgöring, varför det synes rimligt att tillämpa sistnämnda belopp, vilket innebär en skälig förbättring i förhållande till de nuvarande grunderna för länsstyrelseaspiranterna.

Utgifterna för traktamenten och resekostnader enligt dessa grunder kan i enskilda fall bli betydande. För modern myndigheten torde de ofta vara svåra att på förhand beräkna, och anslagsöverskridanden skulle till följd härav kunna uppkomma i betydande utsträckning. Till förekommande härav och då utgifterna i sak ej kan anses hänförliga till modern myndighetens egentliga verksamhet, kan det vara motiverat att kostnaderna bestrids av särskilda medel, som ställs till det centrala organets förfogande. Kostnaderna för rese- och traktamentsersättningarna vid utbytestjänstgöringen torde — med utgångspunkt från att ett 80-tal vid den centrala och den lokala statsförvaltningen skulle beröras av densamma — kunna beräknas till icke fullt 300 000 kronor vid nuvarande traktamentsnivå.

Remiss av preliminärt förslag med författningsutkast

För att vinna en mera allsidig och säker bedömning av fördelar och nackdelar

av en administrativ förvaltningspraktik torde det vara önskvärt att närmare utforma ett förslag i ämnet och att från myndigheter och statstjänstemännens huvudorganisationer inhämta deras synpunkter på förslaget. Tidigare har i intervjuform inhämtats personliga uppfattningar på frågan från ett antal erfarna förvaltningschefer. En sammanfattning av de därvid framförda, i princip positiva uttalandena torde få biläggas denna PM (*bil. A*).

Ett utkast till *kungörelse angående förvaltningspraktik för viss amanuenspersonal* har utarbetats i anslutning till de tankegångar, som angivits i det föregående. Utkastet torde åtminstone kunna i erforderlig mån konkretisera hur det förut skisserade förslaget till förvaltningspraktik är tänkt. Det synes ändamålsenligt att PUB remitterar denna PM med bilagor till myndigheter och berörda personalorganisationer för yttrande, innan beredningen tar slutlig ståndpunkt till frågan.

Utkastet till kungörelse har följande lydelse:

1 §. I denna kungörelse meddelade bestämmelser skola äga tillämpning å nedan nämnda icke-ordinarie statstjänstemän i reglerad befordringsgång, vilka anställts för minst halvtidstjänstgöring, nämligen

a) amanuenser hos den civila eller militära statsförvaltningens verk och myndigheter; samt

b) länsnotarier och taxeringsrevisorer vid länsstyrelserna.

Samma bestämmelser skola ock gälla i fråga om personal med motsvarande arbetsuppgifter, som hos sagda verk och myndigheter anställas såsom extra tjänstemän i högst lönegrad A 21.

2 §. Före erhållande av extra ordinarie anställning skall tjänsteman som i 1 § sägs genomgå förvaltningspraktik i enlighet med vad nedan stadgas för vinnande av breddad förvaltningserfarenhet och förtrogenhet med olika slag av arbetsuppgifter inom förvaltningsverksamheten.

3 §. Förvaltningspraktiken skall som regel omfatta ett och ett halvt år. Under den-

na tid skall tjänstemannen tjänstgöra ett år hos den anställande myndigheten (modermyndighet) och ett halvt år hos annan myndighet (utbytesmyndighet) samt, såvitt möjligt under senare delen av första året, genomgå en introduktionskurs i praktisk förvaltning.

För tjänsteman, som fullgjort sådan tjänstgöring som jämlikt 5 § domsagostadgan berättigar till bevis om tingsutbildning, skall förvaltningspraktiken omfatta ett år, som efter tjänstemannens avgörande må fullgöras med ett halvt års tjänstgöring hos vardera myndigheten eller med ett års tjänstgöring enbart hos modermyndigheten.

4 §. Tjänstgöringen hos modermyndigheten skall vara förlagd till minst två olika byråer, avdelningar (motsvarande) inom myndigheten och å de olika tjänstställena i möjlig mån omfatta en prövning av tjänstemannens förmåga att självständigt handlägga olika slag av ärenden. Med byrå eller avdelning må jämföras myndigheten underordnad lokalförvaltning.

5 §. Utbytestjänstgöringen skall där hinder icke möter anordnas så, att tjänstemannen genom förvaltningspraktiken vinner erfarenheter av både central och lokal förvaltning. Jämväl hos utbytesmyndigheten skall tjänstgöringen innefatta en prövning i olika slag av arbetsuppgifter.

Under utbytestjänstgöringen kvarstår tjänstemannen i sin anställning hos modermyndigheten och äger från denna myndighet uppbära lön och övriga honom tillkommande förmåner. Dock skall, där utbytestjänstgöringen fullgöres å annan ort än stationeringsorten, resekostnads- och traktementsersättningar bestridas av det i 7 § omförmälda organet.

6 §. Det åligger modermyndigheten att tillse att tjänstemannen placeras till sådan tjänstgöring som i 4 § sägs, att tillse att tjänstemannen anmäler sig till i 3 § omnämnd introduktionskurs samt att anmäla

tjänstemannen till erhållande av utbytestjänstgöring senast tre månader före den tidpunkt då utbytestjänstgöringen avses börja.

Det åligger chefen för den byrå, avdelning (motsvarande) hos modermyndighet resp. utbytesmyndighet, där förvaltningspraktiken fullgöres, tillse att tjänstemannen tages i anspråk för fullgörande av lämpliga arbetsuppgifter och härvid erhåller erforderlig handledning samt att förvaltningspraktiken även i övrigt anordnas på ett ändamålsenligt sätt i enlighet med de anvisningar, som må vara meddelade.

7 §. Förvaltningspraktiken skall ledas av det centrala personalutbildningsorganet.

Detta har därvid särskilt att genom råd och anvisningar till ämbetsverk och myndigheter verka för att praktiktjänstgöringen erhåller en ur utbildningssynpunkt tillfredsställande utformning, att efter vederbörlig anmälan av modermyndigheten anvisa utbytesmyndighet åt tjänsteman samt att i övrigt vidtaga de särskilda anordningar som kunna erfordras för förvaltningspraktikens genomförande.

8 §. Tjänsteman, som fullgjort godkänd förvaltningspraktik, äger därom erhålla bevis enligt formulär som fastställas av chefen för civildepartementet. Dylikt bevis utfärdas av det centrala personalutbildningsorganet efter inhämtande av uppgifter från cheferna för de byråer, avdelningar (motsvarande), vid vilka tjänstemannen fullgjort tjänstgöringen. Prövas tjänstemannen ha fullgjort förvaltningspraktiken på mindre tillfredsställande sätt, må bevis om godkänd förvaltningspraktik förvägras honom.

9 §. Det centrala personalutbildningsorganet må, där särskilda skäl därtill föranleda, meddela undantag från skyldigheten att genomgå förvaltningspraktik, helt eller delvis.

Remissyttrandena

Delegationens förslag har utsänts för yttrande till följande myndigheter m. m.: *expeditionscheferna i ecklesiastik-, inrikes- och handelsdepartementen, kriminalvårdsstyrelsen, försvarets civilförvaltning, fortifikationsförvaltningen, socialstyrelsen, riksförsäkringsverket, arbetsmarknadsstyrelsen, medicinalstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, byggnadsstyrelsen, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, kammarkollegiet, statskontoret, kammarrätten, statistiska centralbyrån, riksrevisionsverket, kontrollstyrelsen, riksarkivet, riksantikvarieämbetet, skolöverstyrelsen, universitetskanslersämbetet, lantbruksstyrelsen, lantmäteristyrelsen, kommerskollegium, statens lönenämnd, statens personalpensionsverk, länsstyrelserna i Östergötlands, Jönköpings, Örebro och Jämtlands län, överståthållarämbetet, domkapitlen i Uppsala och Lunds stift samt länsstyrelsernas antagningsnämnd ävensom förvaltningsdomstolskommittén.*

Tillfälle att inkomma med yttrande har beretts följande organisationer: *Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Statstjänstemännens riksförbund (SR) och Statstjänarkartellen (SK).*

I stället för expeditionschefen har *statssekreteraren* i handelsdepartementet inkommit med yttrande. I övrigt har yttranden inkommit från samtliga utom SR och SK. Expeditionschefen i eckle-

siastikdepartementet har bifogat ett särskilt yttrande (nedan kallat bilagan) från en *nyanställd yngre tjänsteman* i samma departement. Universitetskanslersämbetet har bifogat särskilda yttranden från *rektorsämbetena vid universiteten* — därvid rektorsämbetet vid universitetet i Lund till sitt yttrande fogat särskilda yttranden från *juridiska och samhällsvetenskapliga fakulteterna* — *karolinska institutet, farmaceutiska institutet, handelshögskolan i Göteborg, tekniska högskolan i Stockholm och Chalmers tekniska högskola*. Överståthållarämbetet har bifogat yttrande från dess *skatteavdelning* och SACO har överlämnat yttrande från *Sveriges juristförbund, Sveriges samhällsvetareförbund* och *Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund*.

Sveriges juristförbund anför beträffande underlaget för sitt yttrande: Frågan om anordnande av förvaltningspraktik för amanuenspersonal har bedömts vara av sådan vikt för förbundet, att delegationens promemoria utsänts till förbundets verksombud vid samtliga länsstyrelser och ett antal ämbetsverk. Till promemorian har därvid fogats ett formulär upptagande ett antal frågor avseende vissa i promemorian berörda förhållanden. Svaren har avgivits efter samråd med yngre befattningshavare på respektive arbetsplats och kan därför sägas återspegla den närmast berörda personalens uppfattning om värdet av och formerna för

en sådan praktik. Yttranden har inkommit från personalen vid ett femtiotal verk och inrättningar. Yttrande har vidare inhämtats från styrelserna för förbundets sektioner för jurister i lokal och central förvaltning och i kommunalförvaltning samt från *Sveriges yngre juristers förening*. Självfallet ger de inkomna yttrandena uttryck för olika uppfattningar i delfrågor. Förbundets yttrande har emellertid i alla väsentliga avseenden underlag i den uppfattning, som framkommit i svaren.

Förslaget om anordnande av förvaltningspraktik tillstyrkes i huvudsak eller lämnas i huvudsak uttryckligen utan erinran av följande remissinstanser: *expeditionschefen i ecklesiastikdepartementet, expeditionschefen i inrikesdepartementet, arbetsmarknadsstyrelsen, medicinalstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, kammarkollegiet, riksrevisionsverket, kontrollstyrelsen, riksantikvarieämbetet, skolöverstyrelsen, universitetskanslersämbetet, rektorsämbetet och samhällsvetenskapliga fakulteten vid universitetet i Lund, rektorsämbetena vid Stockholms universitet, handelshögskolan i Göteborg, tekniska högskolan i Stockholm och Chalmers tekniska högskola, lantbruksstyrelsen, lantmätarstyrelsen, domkapitlen i Uppsala och Lund, Sveriges akademikers centralorganisation, Sveriges juristförbund, Sveriges samhällsvetareförbund, Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund och Tjänstemännens centralorganisation.*

För att karaktärisera den allmänna inställningen till förslaget hos de närmast berörda personalgrupperna må till en början endast erinras om vad SACO och Sveriges juristförbund anfört i sina remissyttranden.

Inledningsvis vill SACO uttrycka sin stora tillfredsställelse med att den segslitna frågan om förvaltningspraktik för administrativ amanuenspersonal nu synes stå inför sin lösning. Organisationen instämmer i promemorians bedömning att framtida ändringar i utbildningsordningen till följd av vunna erfarenheter är att föredraga framför att låta frågan kvarstå olöst. Det kan inte råda något tvivel om att en praktiktjänstgöring av föreslagen typ för nyanställd förvaltningspersonal skulle vara till ett mycket stort värde för såväl statens arbetsgivaren som den enskilde tjänstemannen.

Avslutningsvis har SACO understrukit angelägenheten av att ett system med förvaltningspraktik för nyanställd administrativ personal inom statsförvaltningen snarast komme till stånd och uttalat förhoppningen att PUB inom en snar framtid måtte framlägga ett definitivt förslag i frågan.

Sveriges juristförbund har erinrat om att förbundet tidigare givit uttryck åt en positiv inställning till förslag om inrättande av en administrativ förvaltningspraktik. Förbundet har icke funnit anledning frånga denna uppfattning utan vill tvärtom understryka vikten av att en förvaltningspraktik verkligen kommer till stånd. Förbundet hävdar att den ifrågasatta utbildningen — med den angivna målsättningen att kombinera en träning för aspiranterna i att arbeta självständigt och ta ansvar med en inblick i olika förvaltningsområden — måste bedömas vara av värde för den enskilde tjänstemannen och ett angeläget arbetsgivarintresse.

I TCO:s yttrande, som avgivits å organisationens vägnar av dess statstjänstemannasektion (TCO-S), har framhållits såsom betydelsefullt att en organiserad utbildning i enlighet med de föreslagna riktlinjerna kommer till stånd.

Mottagandet av förslaget hos remissinstanserna har varit i alldeles övervägande grad positivt. Huvudintresset äg-

nas emellertid i det följande åt de invändningar och kritiska synpunkter, som framkommit. För beredningen är det nämligen främst av vikt att pröva, i vad mån den framkomna kritiken är av sådan art, att förslaget grundtankar bör upptas till omprövning eller om begränsade ändringar och smärre modifikationerna kan vara påkallade.

Det allmänna skäl, som främst åberopats av de nedan angivna nio myndigheter vilka avstyrkt förslaget, har varit att rådande rekryteringssvårigheter i fråga om amanuenspersonal kunde skärpas genom införande av den föreslagna förvaltningspraktiken. Den synpunkten, som även delegationen pekat på, framföres särskilt från länsstyrelsehåll, ofta med betonande att fördelarna av förslaget tillika är mindre framträdande för länsstyrelserna än för de centrala verken. *Länsstyrelsernas antagningsnämnd* avstyrker sålunda förslaget med åberopande av en besvärande personalbrist vid länsstyrelserna och svårigheterna att genomföra en praktiktjänstgöring med ty åtföljande tvångsbyte av bostadsort och arbetsmiljö. Utbytestjänstgöring föreligger redan nu vid länsstyrelserna och behovet av föreslagen praktiktjänstgöring på annat håll synes därför nämnden icke lika framträdande som för andra myndigheter. Nackdelarna för länsstyrelsernas vidkommande anses överväga fördelarna. Med motiveringar, som överensstämmer med eller i huvudsak liknar antagningsnämndens avstyrker *länsstyrelserna i Jönköpings och Örebro län*, att förslaget genomföres för länsstyrelsernas del. *Överståthållarämbetet* anser, att man bör avvakta ett gynnsammare tillfälle, när förutsättningar för reformen kan bedömas säkert föreligga. Regler om obligatorisk förvaltningspraktik bör meddelas endast om det är säkert att systemet verk-

ligen kan genomföras. Något behov för ämbetets vidkommande att ingå i ett sådant system som det föreslagna föreligger ej heller, eftersom nuvarande ordning för ämbetets och länsstyrelsernas del väl tillgodoser utbildnings- och prövningssynpunkterna enligt ämbetets mening. *Statens personalpensionsverk* förklarar sig vara ur principiell synpunkt positivt inställd till förslaget men anser detta knappast kunna genomföras i dagens läge. *Kriminalvårdsstyrelsen* befarrar att den föreslagna praktiktjänstgöringen skall framkalla svårbemästrade personaladministrativa problem, i varje fall för myndigheter med mindre attraktiva arbets- och befordringsförhållanden. *Statssekreteraren i handelsdepartementet* avstyrker den föreslagna obligatoriska utbytestjänstgöringen främst med åberopande av att den kunde verka rekryteringshämmande och effektivitetsnedsättande. Även *rektorsämbetet vid Umeå universitet* är emot detta förslag bl. a. med hänsyn till praktiska svårigheter till följd av bostadsbristen och risken för tjänstemäns avgång från myndigheten till utbytesmyndigheten. *Kommerskollegium* anser att, om det skulle krävas cirkulationstjänstgöring av personalen på dess utrikes- och utredningsavdelning, som är helt inriktad på handelspolitiska och andra internationella uppgifter, det torde bli ännu svårare att i konkurrens med andra myndigheter och näringslivet rekrytera personal för denna verksamhet.

Å andra sidan har både från personalorganisationshåll och av myndigheter framhållits, att dagens arbetsmarknadsläge rimligtvis icke får vara avgörande för ställningstagandet till förslaget. *Försvarets civilförvaltning* anför t. ex. att nuvarande arbetsmarknadsläge självfallet icke får hindra åtgärder för en ändamålsenlig förvaltningspraktik.

Övriga remissinstanser framför huvudsakligen allmänna synpunkter på förslaget eller synpunkter på och erinringar mot detaljer i detta. Flera av dem — såsom *riksarkivet*, *rektorsämbetena vid Uppsala och Göteborgs universitet*, vid *karolinska och farmaceutiska instituten* — är mera positivt inställda till delegationens förslag. Andra — såsom *kammarrätten*, *länsstyrelserna i Östergötlands och Jämtlands län* samt *förvaltningsdomstolskommittén* — drar väsentligen under framhållande av samma invändningar som de ovan refererade eller liknande mera negativa slutsatser.

Ett antal myndigheter har i sammanhanget framhållit betydelsen av förvaltningspraktik på ett senare stadium i karriären eller för personal i andra karriärer än amanuensernas. *Byggnadsstyrelsen* anser det sålunda värdefullare med en cirkulationstjänstgöring på ett senare stadium, då tjänstemännen har större förutsättningar att tillgodogöra sig tjänstgöringen och kan tillföra utbytesmyndigheten nyttiga erfarenheter och kunskaper. *Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut* finner det lämpligt att såsom skett i förslaget institutets meteorologer uteslutes från förvaltningspraktiken och har i stort icke någonting att invända mot avgränsningen i övrigt. Något slags förvaltningspraktik synes dock önskvärd för sådana meteorologer och hydrologer, som erhåller administrativa tjänster såsom byråchefer och avdelningsföreståndare m. fl. Erforderlig förvaltningsutbildning bör i sådana fall ges sedan vederbörande tjänstgjort några år. *Socialstyrelsen* anser, att cirkulationstjänstgöringen bör tillämpas även i andra karriärer, exempelvis för kanslist. Enligt *kontrollstyrelsen* är det önskvärt, att även annan, för högre tjänster påtänkt personal, t. ex. i assistentkarriären med lik-

artade arbetsuppgifter, kunde beredas möjlighet till cirkulationstjänstgöring. Samma möjlighet synes böra öppnas för administrativ personal, som tidigare tjänstgjort i enskild verksamhet och erhåller tjänst exempelvis i lönegraderna A 23—A 27. *Rektorsämbetet vid universitetet i Umeå* har icke funnit bärande motiv för att avskilja gruppen av huvudsakligen amanuenser i reglerad befordringsgång. Ämbetet framhåller att ett behov av personliga kontakter myndigheterna emellan finns för chefstjänstemän i alla grader och för stora grupper av övrig förvaltningspersonal. *Rektorsämbetet vid karolinska institutet* vill ifrågasätta, om tjänstgöringen vid annan myndighet icke borde omfatta personal på ett något senare stadium än aspirantens, där möjligheterna att systematisera och fullt tillgodogöra sig erfarenheter och impulser från utbytesmyndigheten är större. Ämbetet säger sig emellertid vara medvetet om att ett sådant utbyte på senare stadium kan försvåra införandet av ett obligatoriskt utbyte. *Rektorsämbetet vid tekniska högskolan i Stockholm* anser, att i likhet med vissa i ärendet gjorda uttalanden, ifrågavarande tjänstgöring bör utsträckas att gälla även personal i andra karriärer, d. v. s. personal med högre eller lägre tjänsteställning än amanuensens. *Lantmäteristyrelsen* finner starka skäl för en utvidgning av cirkulations-tjänstgöringen till att omfatta tjänstemän med sex å sju års tjänst, vilka bör ha tillägnat sig förmågan att tänka och arbeta självständigt. I sådan cirkulationstjänstgöring utom verket borde lantmåteripersonalen i viss mån kunna inbegripas. *Kommerskollegium*, som anser det vara tillräckligt med en allmän rekommendation till myndigheterna att i samråd med utbildningsorganet verka för att de yngre befattningshavarna får tjänstgöra på olika håll i statsförvalt-

ningen, tillägger att även tjänstemän som kommit längre i karriären borde beredas tillfälle skaffa sig erfarenheter från andra förvaltningsområden av intresse för den egna verksamheten. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* har funnit anledning betona cirkulationstjänstgöringens värde på ett högre plan och förordar att länsstyrelsetjänstemän i större utsträckning än nu beredes möjlighet att tjänstgöra såsom sekreterare i olika utredningar. En förutsättning härför är att tjänster såsom vid hovrätterna inrättas i sådan utsträckning vid länsstyrelserna att arbetet vid länsstyrelsen icke eftersättes genom att befattningshavare frigöres för sådana ändamål.

Några myndigheter har erinrat om att den föreslagna förvaltningspraktiken för deras vidkommande torde komma att få en begränsad omfattning. *Kammarkollegiet* anför, att det i så stor utsträckning som möjligt är beroende av tingsmeriterad personal. *Statistiska centralbyrån* påpekar att den har administrativ personal endast i den utsträckning som fordras för att betjäna den statistiska personalen. *Lantbruksstyrelsen* upplyser att den för närvarande icke har någon amanuens med akademisk utbildning. *Riksantikvarieämbetet* poängterar, att verket icke kommer att bli direkt delaktigt av förvaltningspraktiken, då det icke har och sannolikt icke heller kommer att få någon fast anställd administrativ amanuenspersonal. Motsvarande förhållande gäller i stort sett för *fortifikationsförvaltningen*.

Några myndigheter är inne på tanken att cirkulationstjänstgöringen bör till en början anordnas såsom en försöksverksamhet, förslagsvis inom en mindre krets av myndigheter. Som skäl därtill anför *socialstyrelsen*, att det kommer att dröja avsevärd tid, innan den av styrelsen ifrågasatta om-

läggningen av grundutbildningen för amanuenser kan genomföras och att behovet av bättre handledning på amanuensstadiet är avsevärt. *Byggnadsstyrelsen* anser, att förslaget bör tagas upp i författningsform, om man vinner positiva erfarenheter av försöken därmed. *Statskontoret* åberopar skälet, att man först bör söka utröna vilka resurser en sådan praktiktjänstgöring kan komma att kräva av de olika myndigheterna.

Remissmyndigheter har, i flera fall företrädesvis i samband med avstyrkande av eller invändningar mot förslaget, framfört tankar på alternativa anordningar i förslagets syfte, såsom utbyggd kursverksamhet eller frivillig praktikutbildning hos vissa myndigheter före anställning såsom amanuens m. m. *Statssekreteraren i handelsdepartementet* uttalar sålunda bl. a., att om det finnes angeläget att komplettera den administrativa utbildningen genom kurser o. dyl. med utomverkstjänstgöring, bör detta ske genom överenskomelse mellan berörda verk och genom de övriga praktiska åtgärder, som från fall till fall bedömes lämpliga. Förberedande åtgärder för att underlätta en sådan frivillig cirkulation av den administrativa personalen mellan olika verk inom närliggande förvaltningsområden kan vara lämpliga. Exempel på sådana åtgärder kan vara en närmare undersökning av vilka arbetsenheter inom verken, som lämpar sig för att taga emot auskultanter.

Kriminalvårdsstyrelsen förordar, att det aktuella behovet tillgodoses genom att de nuvarande kurserna för amanuensutbildning utbygges till att omfatta betydligt ökat utrymme för de praktiska momenten och att erforderlig praktik möjliggöres hos varje myndighet för sig. Praktiktjänstgöringen bör icke fixeras till ett och ett halvt års tid och den synes kunna anordnas smidi-

gare om den icke underställes ett centralt organ. I vissa fall kan det vara värdefullt att praktiken kan arrangeras på ett senare stadium av anställningen än som föreslagits. Amanuensutbildning bör stå öppen även för amanuenser inom den lokala förvaltningen. Dessutom bör det vara möjligt för befattningshavare i lönegraderna 21 och 23 att delaga i sådan utbildning.

Försvarets civilförvaltning, som tillstyrkt förslaget, anser, att för den händelse svårigheter att anordna utbytes-tjänstgöring skulle uppkomma, andra möjligheter till praktikutbildning bör övervägas. En utväg är att anordna sådan utbildning mera i överensstämmelse med den nuvarande tingstjänstgöringen för juris kandidater och före tjänstemannens inträde i något ämbetsverk. Då det icke alltid kan vara så lätt för aspiranten att själv bedöma, var han kan få den bästa utbildningen, bör han kunna anmäla sig hos ett centralt organ för att bli anvisad en lämplig praktikmyndighet. Under sin tjänstgöring där och vid ytterligare något anvisat verk kan han få erfarenheter av betydelse för att avgöra, om han överhuvudtaget önskar bli statstjänsteman och i så fall vilken del av statsförvaltningen han skall ägna sig åt. Med intyg över praktiktjänstgöringen, utfärdad av det centrala organet, och övriga betygshandlingar kan han därefter söka fast anställning vid ett lämpligt ämbetsverk. Detta system utan moder- och utbytesmyndigheter men med ett antal lämpliga praktikmyndigheter av allmänt administrativ eller eljest mera vittomfattande karaktär förutsätter — såsom föreslogs av 1949 års kommitté för den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen (SOU 1953:15) — dels ett antal praktiktjänster och dels ett administrativt organ för ledning och administration. En fördel med systemet är,

att det centrala organet i viss mån kan fungera såsom rekryteringsorgan för amanuenspersonal.

Socialstyrelsen föreslår, att frågan om den teoretiska utbildningen för högre tjänstemän i centrala verk och länsstyrelser på nytt överväges och att man i samband härmed slutgiltigt avgör praktikantutbildningens utformning.

Byggnadsstyrelsen framhåller, att ett av medlen att höja statstjänstemännens kvalitet är en cirkulationstjänstgöring, som omfattar hela karriären. Vid sidan härav bör man dessutom överväga möjligheterna att i form av t. ex. veckokurser bedriva systematisk orientering för administrativ personal i chefsställning.

Kammarrätten ifrågasätter, om icke en i viss mån annan förvaltningspraktik vore förtjänt av att närmare övervägas. Härmed åsyftas ett alternativ för de unga juristerna till domsagotjänstgöringen och för övriga akademiker en meritering, som i vissa fall möjligen skulle gälla såsom villkor för en karriär inom den statliga administrationen men kanske endast skulle innebära för vederbörande ett företräde till tjänst inom administrationen och dessutom en snabbare befordringsgång. Denna praktikanttjänstgöring, omfattande en tid av minst ett och kanske hellre två år, skulle vara förlagd till en och samma myndighet men naturligtvis innefatta cirkulation inom denna. Givetvis är det härvid främst länsstyrelserna, alla eller ett antal av dem, och möjligen ytterligare någon eller några myndigheter, som skulle kunna tilläggas uppgiften att meddela sådan praktikantutbildning. Särskilda resurser skulle få ställas till förfogande. Kostnaderna skulle dock möjligen icke behöva bli mera omfattande, eftersom praktikanterna skulle förutsättas kunna utföra nyttigt arbete efter relativt kort tid. Om en sådan grundutbildning kunde etableras, kun-

de sedan övervägas påbyggnader, innebärande möjligheter för den intresserade att skaffa sig ytterligare erfarenheter utanför det egna verket till gagn för det allmänna men också för hans karriär och befordringsgång.

Juridiska fakulteten vid universitetet i Lund framför ungefär samma tanke som kammarrätten och ifrågasätter, om icke de mål man vill vinna med förslaget, på ett bättre och effektivare sätt skulle uppnås genom en särskilt anordnad förvaltningsutbildning, avsedd att följa omedelbart efter examen och förlagd till vissa myndigheter med mycket allmänna och omfattande uppgifter (länsstyrelserna och vissa centrala verk). Särskilt om högste administrativa chefen tog personligt ansvar för utbildningen, skulle denna härigenom i viss mån bli en parallell till tingsmeriteringen, som ju enligt allmän erfarenhet ger en synnerligen värdefull utbildning även för förvaltningstjänst.

Statens personalpensionsverk förordar att i stället för en obligatorisk förvaltningspraktik hos annan statsmyndighet övervägs en vidgning av utbildningsverksamheten. Varje amanuens bör efter cirka ett års tjänstgöring ha att genomgå en introduktionskurs i praktisk förvaltning av ungefär den typ, som personalutbildningsberedningen på senare år med mycket gott resultat har anordnat. En sådan kurs bör i princip vara obligatorisk. Sedan amanuensen erhållit extra ordinarie anställning, synes den första kursen böra följas av ytterligare en, eventuellt flera kurser. Därvid vore det lämpligt att bereda amanuenserna tillfälle att under någon

tid följa sådan verksamhet av mera allmän betydelse för den statliga förvaltningen, som bedrivs t. ex. av revisionsverket och statskontoret.

Länsstyrelsernas antagningsnämnd anser att åtgärder av mera begränsad räckvidd i stället bör övervägas, t. ex. att bygga ut den särskilda introduktionskursen i praktisk förvaltning.

Förvaltningsdomstolskommittén, som rest olika invändningar mot den föreslagna ordningen för utbytestjänstgöringen, förklarar sig ingalunda vilja i princip avvisa tanken på personalutbyte mellan myndigheter. För kammarrättens och länsstyrelsernas personal kan en utbytestjänstgöring väl tänkas bli värdefull, om den kommer till stånd efter några års tjänstgöring hos modermyndigheten. Möjligen kan det även komma ifråga att inränga vissa centrala verk i ett sådant utbytessystem. Slutligen anför kommittén att organisatoriska reformer på den allmänna rättsskipningens och förvaltningsrättsskipningens område kan komma att medföra att icke alla nyblivna jurister, som vill gå domarbanorna, kan få tingsmeritera sig och att det icke blir tillräckligt många tingsmeriterade jurister, som reflekterar på förvaltningsdomstolstjänster. I ett sådant läge kan det kanske bli önskvärt med ett godtagbart alternativ till tingsutbildningen såsom juristutbildning för tjänst vid de administrativa domstolarna. Detta utbildningsspörsmål, som ter sig mycket viktigt ur de synpunkter kommittén har att företräda, har kommittén dock ännu icke kunnat taga ställning till.

PUB:s bedömning

Mottagandet av det preliminära förslaget till förvaltningspraktik hos remissmyndigheterna måste anses ha varit alldeles övervägande gott. Särskilt påtaglig är den positiva inställningen hos de närmast berörda personalorganisationerna, bland vilka man finner det angeläget att ett definitivt förslag framläggs inom en snar framtid.

Huvudintresset skall i det följande ägnas åt de kritiska synpunkter och invändningar, som framkommit, för att pröva i vad mån förslaget behöver omarbetas eller modifieras.

De *alternativa förslag* till den föreslagna förvaltningspraktiken, som framkastats i några remissyttranden, vanligtvis i samband med en negativ inställning till förslaget, skall här beröras endast i korthet. En mera ingående granskning skulle föra för långt.

Vad först gäller tanken att man borde driva en utbyggd central utbildningsverksamhet av den typ, som på PUB:s initiativ under senare år har drivits med kurser innefattande orientering i praktisk förvaltning för relativt nyanställd amanuenspersonal och ingenjörer med administrativa uppgifter, så kan en sådan vidgning tvivelsutan antagas vara av värde för att vinna ökad praktisk funktibilitet hos förvaltningen. Men det är svårt att godta ökad kursverksamhet som alternativ till den föreslagna förvaltningspraktiken, eftersom deltagande i kurserna endast partiellt kan tillgodose de syften,

som avsetts med förvaltningspraktiken. Den erfarenhet av verksamheten på olika arbetsplatser, som avses med »bredad förvaltningserfarenhet», erhålles icke genom kursverksamheten, och även om denna är praktiskt inriktad har den svårt att till deltagarna ge den »förtrogenhet med olika slag av arbetsuppgifter inom förvaltningsverksamheten», som det praktiska utförandet av arbetsuppgifterna förmedlar.

Vad angår tanken att staten skulle tillskapa ett slags postakademiska praktiska förvaltningsskolor genom att utrusta ett par länsstyrelser och möjligen några centrala verk med ett antal praktikantplatser och tillräckligt med lämpliga tjänstemän-lärarkrafter kan den linjen naturligtvis sägas i viss mån vara ett alternativ. Men den är dock icke ett alternativ, som inom överskådlig tid kan antagas föra till det för den allmänna förvaltningspraktiken uppställda målet. Genom anordningen skulle skapas möjligheter för den som så önskade att efter avläggande av akademisk examen och som regel före anställning som amanuens i statens tjänst erhålla förvaltningspraktik, som skulle ges ett särskilt meritvärde för den händelse man valde att gå in vid statlig förvaltning eller förvaltningsdomstol. Även om det stadgades ett rätt högt meritvärde för sådan praktik, kan man icke förvänta att den skulle bli en allmän företeelse bland förvaltningstjänstemännen. Om rimliga eller goda anställ-

ningsmöjligheter omedelbart står den nyutexaminerade akademikern till buds, vill det mycket till för att han i stället för anställning skall välja att förlänga studietiden med frivillig förvaltningspraktik. En dylik praktik kunde möjligen byggas in i de akademiska examenskraven och därigenom få en mera allmän effekt. Men då ställs man inför den vanskliga frågan vid vilken eller vilka examina statlig förvaltningspraktik rimligen kunde göras obligatorisk. I detta sammanhang är det nog klokt att stanna vid problemet hur staten som arbetsgivare bör ge sina anställda den erforderliga förvaltningspraktiken. En frivillig meritvärdespraktik av sagda typ skulle f. ö. troligen inte vinna mera allmän tillämpning på en mansålder. Under tiden finge man räkna med en kategoriklyvning, där inte minst sådana tjänstemän, som vore mest i behov av breddad förvaltningspraktik, stannade utanför. Förvaltningsdomstolskommittén och i viss mån även kammarrätten antyder ett framtida problem, nämligen att en eventuell begränsning av möjligheterna att vinna tingsmeriter vid allmänna domstolarna kunde öka behovet av förvaltningspraktik i synnerhet vid en kraftig institutionell ökning av förvaltningsdomstolarna. Denna hypotetiska situation kan dock icke utgöra en aktuell frågeställning för PUB nu. Men ur allmän synpunkt ter det sig anmärkningsvärt att man på förvaltningsdomstolshåll först i ett sådant nödläge finner behov av att adepterna får erfarenheter av verksamheten i den förvaltning, vars beslut förvaltningsdomstolarna skulle ha att överpröva.

I rätt många yttranden har betonats värdet av utbytestjänstgöring för *andra personalgrupper* än amanuenserna och/eller på *senare stadier i karriären*. Dylika synpunkter har framförts dels som alternativ till och dels som en tänk-

värd utvidgning av förslaget. Det finns ingen anledning att göra invändning mot tanken i och för sig. En dylik vidgning av förvaltningserfarenheterna kan säkert vara av stor betydelse för olika tjänstemannakategorier. Den är ägnad att ge nya perspektiv på och uppslag för den egna verksamheten. Det må också medgivas, att nyttan för utbytesmyndigheten som regel torde kunna antagas bli större, om tjänstemannen från annat verk är mera erfaren och rutinerad än vad den unge amanuensen är. Ett dylikt medgivande rubbar dock icke grunden för förslaget om en obligatorisk allmän förvaltningspraktik för amanuenspersonal. För att fungera förutsätter detta system nämligen att möjlighet i allmänhet föreligger inom statsförvaltningen att frigöra tjänstemännen från modermyndighetens verksamhet för fullgörande av utbytestjänstgöringen. Dessa möjligheter torde vara relativt goda under de allra första åren av statsanställningen, men hur ställer det sig för dem som är längre komna i karriären? Så allvarliga farhågor, som från vissa verk yppats redan inför tanken på att avvara amanuenspersonal med bara något tjänsteår på nacken, kan man antaga att det skulle sägas vara praktiskt taget otänkbart att för cirkulationstjänstgöring i större utsträckning frigöra personal på byråsekreterar-byrådirektörsplanet. Då lär tjänstemännen ha vuxit in i arbetet, så att de för cheferna ofta känns tämligen oumbärliga. Den goda tanken på utbytestjänstgöring i senare karriärstadier bör åtminstone tills vidare få prövas från fall till fall. Man må hoppas att positiva erfarenheter av utbytesverksamheten bland amanuenser skall öka intresset och förståelsen för motsvarande behov bland andra grupper av anställda.

I några remissyttranden har ifrågasatts såsom lämpligt att nu låta för-

valtningspraktiken stanna vid en *försöksverksamhet*, där exempelvis några centrala ämbetsverk med sakligt besläktade arbetsuppgifter eller ett departement och några underlydande verk inbördes frivilligt prövade en utbytes-tjänstgöring för personalen. Det i yttrandena betygade intresset för saken och förståelsen för värdet av förvaltningspraktik är tacknämligt att notera. En frivillig försöksverksamhet kan rimligtvis icke hälsas annat än med tillfredsställelse, bara den icke kommer fram som skäl emot en allmän reform, som bedömes som angelägen. Vid en diskussion av framkomligheten för frivilliglinjen kan man inte undgå att konstatera att ämbetsverken väl icke tidigare har varit betagna möjligheten att inom ramen av sina anslag anordna frivillig utbytestjänstgöring, förutsatt att fråga varit om en också för den enskilde tjänstemannen frivillig tjänstgöring i annat verk. Det har likväl såvitt bekant hittills stannat vid enstaka sporadiska fall av utbytestjänstgöring. Man kan därför knappast lita på att det i verkligheten skulle bli så mycket av sådan praktik, inte ens om Kungl. Maj:t genom ett allmänt hållet cirkulär fäste myndigheternas uppmärksamhet på betydelsen av breddade förvaltningserfarenheter för tjänstemännen. Det är väl troligt att frivillig utbytesverksamhet skulle komma igång för ett antal amanuenser mellan ett par centrala verk med utbildningsintresserade chefer eller mellan ett departement och några därunder sorterande ämbetsverk, men inom statsförvaltningen skulle ändå tills vidare det stora flertalet amanuenser och alltför många med påtagliga behov av förvaltningspraktik inte bli delaktiga av någon förvaltningspraktik. Den som är övertygad om betydelsen av en breddad förvaltningserfarenhet hos amanuenspersonalen i allmänhet har

svårt att fästa större förhoppningar vid tanken på en försöksverksamhet.

Det vanligaste allmänna skälet för avstyrkande av förslaget till förvaltningspraktik har varit farhågor för att ett sådant system skulle öka *rådande rekryteringssvårigheter* i fråga om amanuenspersonal. Vid avvägningen av de fördelar och nackdelar, som kan vara förenade med en allmän förvaltningspraktik, ställdes i den remitterade promemorian med viss skärpa spörsmålet, om tanken på de i enskilda fall förekommande besvärigheterna kunde antagas verka så avskräckande på unga akademiker, att införandet av förvaltningspraktiken kunde få en påtagligt rekryteringshämmande effekt för stats-tjänstens del. Farhågor för en försämring av rekryteringen har mera bestämt hävdats av några myndigheter, som merendels icke heller ansett förvaltningspraktiken vara av större positivt värde för deras personals vidkommande. Farhågorna i nämnda hänseende har däremot icke ansetts väga särskilt tungt av de närmast berörda personalorganisationerna eller av arbetsmarknadsstyrelsen. Särskilt intresse för bedömningen synes juristförbundets yttrande ha, eftersom detta grundar sig på underremisser, vari de yngres opinioner fått goda tillfällen att göra sig gällande. Juristförbundet anser det osannolikt att införandet av förvaltningspraktiken skulle få en rekryteringshämmande effekt. Vad gäller verkens bedömningar så är det naturligt att en myndighet ser personalsvårigheter ur sin egen synpunkt, och de negativa rösterna återspeglar väl i betydande mån verkens egna besvärigheter. I några yttranden omtalas farhågorna för ett försämrat rekryteringsläge på ett sådant sätt att den allmänna frågeställningen förefaller att ha missförståtts eller förväxlat med andra risker. Det relevanta vid bedöm-

ning av förvaltningspraktiken är, om statsverket kommer i ett försämrat rekryteringsläge i förhållande till enskilt näringsliv, kommuner och organisationer, men däremot inte om en eller annan myndighet i konkurrens med andra myndigheter får större svårigheter att skaffa och behålla amanuenspersonal. Den antydda tanken att förvaltningspraktiken skulle skärpa personalsvårigheterna för myndigheter med mindre attraktiva arbetsuppgifter och beföringsförhållanden är kanske icke helt orealistisk, men den påtalade risken gäller här mindre rekryteringsläget än möjligheterna att behålla amanuenser efter utbytestjänstgöringen hos annan myndighet. Närmare besett innefattar den tanken en ganska skör grund att bygga ett verks personalpolitik på. Dessbättre vågar man väl antaga att farhågorna för dylika verkningar av utbytestjänstgöringen är överdrivna med hänsyn till personalens redan förefintliga möjligheter att genom organisationer och andra informationskällor skaffa sig en orientering om arbets- och beföringsförhållandena inom andra delar av förvaltningen.

Vad remissutlåtandena innehåller om rekryteringsförhållandena och rådande arbetsmarknadsläge för amanuenspersonal har väl upplyst om att svårighe-

terna ter sig olika för skilda myndigheter och att läget är långt ifrån bekymmersfritt för alla verk och departement. Men vad som framkommit vid remissen synes icke innefatta skäl för ett ändrat ståndpunktstagande till frågan om önskvärdheten och möjligheterna av att nu införa ett system med allmän förvaltningspraktik för amanuenspersonal. Tilläggas må att vid de amanuenskurer, som utbildningsnämnden innevarande år genomfört, en påtaglig tendens till förbättring i den betygsmässiga standarden bland amanuenserna framträtt, vilket kan tolkas som ett indicium på en förbättring i rekryteringsläget. Man får utgå ifrån att Kungl. Maj:t i civildepartementet vid sitt ståndpunktstagande skall ha tillgång till ett material, som ger ett än mera omfattande och allsidigt underlag för bedömandet av rekryteringsläget för ifrågasatt personalgrupp, än som står till PUB:s förfogande.

En del myndigheter har ifrågasatt undantag från ett allmänt cirkulations-system för dess egen amanuenspersonal eller viss grupp sådan personal. I vad mån fog kan anses föreligga för sålunda föreslagna undantag diskuteras för olika fall senare i den fortsatta framställningen.

AVDELNING II

Särskilda frågor vid utformningen av förvaltningspraktiken

APPENDIX

1. Samskritis triger vid uttaraingen av den stinnig-pas-oken

Avgränsning av administrativ amanuenspersonal med hänsyn till verksamhet, löneläge m. m.

Delegationens PM

Den närmare avgränsningen av den *administrativa amanuenspersonal* (och motsvarande), som bör bli delaktig av den här diskuterade förvaltningspraktiken, erbjuder vissa vanskligheter. I det föregående har talats om »amanuenser med administrativa arbetsuppgifter», »administrativa amanuenser» eller »amanuenser i förvaltningstjänst», vilket onekligen är ganska svävande begrepp. Administrativ har här närmast avsett att beteckna skillnaden gentemot teknisk eller annan speciell tjänst. Mer än en allmän antydning om vilka som åsyftas ges därmed knappast. För att få ett grepp om de kategorier det är fråga om har införskaffats uppgifter från statistiska centralbyråns personalstatistik över antalet nyanställda amanuenser — exklusive utbildningsamanuenserna vid universitet och högskolor — för statistikåren 1958/59 — 1962/63, därvid för varje verk angivits den anställdes lönegradsplacering och utbildning. I fråga om flertalet ämbetsverk framstår det som självklart att deras amanuenspersonal i allmänhet bör medtagas, i fråga om några myndigheter kan det vara tveksamt och i fråga om åter andra ter det sig lika självklart att det vore föga ändamålsenligt att låta deras amanuenser i reglerad befordringsgång delta i förvaltningspraktiken. Tydligt är att man icke enbart kan göra gränsdrag-

ningen efter en bedömning av i vad mån myndigheternas arbetsuppgifter kan sägas vara administrativa. Vissa myndigheter lär väl kunna sägas ha en huvudsakligen administrativ karaktär och alla amanuensaspiranter (motsvarande) hos dessa myndigheter skulle då förutsättas fullgöra administrativ tjänst och följaktligen vara skyldiga att underkasta sig cirkulationstjänstgöringen. Betydande svårigheter uppkommer emellertid vid tillämpningen av en sådan princip. Vissa myndigheter torde få betecknas som i huvudsak administrativa organ men med arbetsuppgifter av speciell karaktär. Andra myndigheter måste betecknas som utan tvekan administrativa, men de rekryterar delvis personal som icke kan antagas kunna fullgöra administrativa arbetsuppgifter hos andra myndigheter än den egna. En tredje grupp myndigheter får anses ha en klart icke-administrativ karaktär men har inom sig administrativa enheter, vars amanuenspersonal principiellt borde omfattas av cirkulationstjänstgöringen. Somliga av dessa myndigheter torde dock för administrativa göromål icke ha amanuenser utan — jämte biträdes- eller kanslistpersonal — endast befattningshavare i lönegrad A 21 eller högre. Ytterligare en grupp myndigheter kan sägas ha uppgifter av speciell karaktär med ett, stundom starkt, administrativt inslag.

En enumeration av de verk och myn-

digheter, vilkas amanuenspersonal i allmänhet skulle bli delaktig av förvaltningspraktiken, vore givetvis en möjlig utväg. Därvid finge tillika angivas sådana myndigheter och verk, där tjänster å vissa avdelningar eller endast viss tjänst skulle medtagas. Detta skulle dock vara en författningsmässigt besvärlig metod. Den skulle förutsätta kontinuerliga författningsändringar i anslutning till olika organisatoriska eller tjänstemässiga modifikationer i den statliga förvaltningsapparaten. Det synes lämpligare att använda en mera generell metod, där man såvitt möjligt anknyter till några allmänt godtagna avgränsningar av verken inom förvaltningsområdet och från dessa gör erforderliga undantag. Dessa undantag kan antingen författningsmässigt fixeras eller överlåtas till ett administrativt organ att genomföras i form av dispenser.

En anknytning till kungörelsen ang. reglerad befordringsgång för viss icke-ordinarie personal i statens tjänst ter sig ganska naturlig. I 1 § kungörelsen anges de grupper tjänstemän, för vilka amanuensbefordringsgången gäller, i den mån Kungl. Maj:t ej annorlunda förordnat. Bland de där under a)—i) angivna kategorierna torde två grupper generellt böra medtagas, nämligen a) amanuenser hos den civila eller militära statsförvaltningens verk och myndigheter samt c) länsnotarier och taxeringsrevisorer vid länsstyrelserna. I viss utsträckning har Kungl. Maj:t medgivit annan lönesättning för rekryteringspersonal hos till dessa grupper hörande verk och myndigheter. Då förvaltningspraktiken i sak synes lika angelägen för sådan rekryteringspersonal, som placeras högre än befordringsgången förutsätter, bör ges en kompletterande föreskrift att förvaltningspraktiken även skall tillämpas för annan personal än amanuenser, som anställas

hos nämnda verk och myndigheter i högst lönegrad A 21 med arbetsuppgifter motsvarande amanuenspersonalens.

Utanför bestämmelserna om förvaltningspraktiken skulle sålunda ställas övriga i nämnda 1 § angivna tjänstemannagrupper, bl. a. attachéer vid utrikesförvaltningen (som har särskild praktiktjänstgöring), tjänstemän med jägmästar- eller agronomexamen, fältarkeologer vid riksantikvarieämbetet, fiskeriasistenter, assistenter vid statens växtskyddsanstalt och vatteninspektionen och vissa meteorologer.

Inom den civila eller militära statsförvaltningens verk och myndigheter, vilkas amanuenser skulle bli delaktiga av förvaltningspraktiken enligt den förut angivna allmänna bestämmelsen, finns uppenbarligen ett antal institutioner, vilkas amanuenspersonal som regel bör vara undantagen från förvaltningspraktiken, exempelvis museer, arkiv, bibliotek och andra lärda verk, forskningsanstalter och laboratorier. Därjämte kan ifrågakomma att särskilt undantaga amanuensavlönad personal med teknisk eller eljest speciell inriktning, exempelvis ingenjörer, statistiker, yrkesrådgivare och psykologer. För att få till stånd erforderliga undantag genom en tillräckligt smidig och flexibel anordning synes lämpligt att icke författningsmässigt fixera dessa undantag utan överlämna åt det administrativa organ, som centralt måste hålla samman förvaltningspraktiken, att efter samråd med vederbörande verk besluta om erforderliga undantag samt om personliga dispenser från eljest föreskrivna krav på förvaltningspraktik.

Remissyttrandena

Delegationens förslag angående *avgränsning av begreppet administrativ amanuenspersonal* och därmed samman-

hängande frågor (1 § utkastet till kungörelse), är huvudsakligen föremål för följande synpunkter och erinringar.

Enligt *försvarets civilförvaltning* saknar föreliggande förslag aktualitet för de myndigheter, som kan anställa amanuens direkt i 21 eller 23 lönegraderna, om icke såsom villkor för mera fast anställning föreskrives, att vederbörande skall ha fullgjort praktiktjänstgöring av visst slag. Med hänsyn till värdet av utbytestjänstgöringen synes, fastän det i dagens läge torde vara svårt att upprätthålla detta villkor, sådan anställningshavare i någon form böra beredas möjlighet till utbytestjänstgöring. Det kan vidare övervägas, huruvida icke villkor om förvaltningspraktik bör uppställas för befordran enligt reglerad befordringsgång till 21 lönegraden, eftersom anställningsformen för icke-ordinarie tjänstemän och extra ordinarie anställning enligt liknande avtalssystem för statstjänstemän skall ersättas med förordnandeanställning. Härigenom skulle man även i större utsträckning kunna jämka tiden för utbytestjänstgöringens fullgörande. Enligt civilförvaltningen bör 1 § sista stycket (utkastet till kungörelse) ändras till att i tillämpliga delar gälla även för här angiven personal i högst 23 lönegraden.

Socialstyrelsen betonar att den av delegationen föreslagna aspiranttjänstgöringen torde bli aktuell hos styrelsen huvudsakligen för nyantagna amanuenser vid administrativa byrån och lagbyrån. För den grupp av personal, främst kommunala tjänstemän och anstaltstjänstemän, som under lång tid prövats i självständig tjänstgöring ute på fältet, torde provtjänstgöring i amanuensgraden icke vara erforderlig. Gruppen bör därför undantagas från den föreslagna obligatoriska praktiktjänstgöringen — dock med möjlighet för dem att i särskilda fall på framställ-

ning av socialstyrelsen få undergå förvaltningspraktik inom styrelsens eget verksamhetsområde eller vid vissa andra vårdverk, t. ex. medicinalstyrelsen och kriminalvårdsstyrelsen.

Riksrevisionsverket anser en avgränsning av praktikbestämmelsernas tillämplighet knappast kunna ske annat än på det sätt delegationen föreslår.

Kammarrätten anser, att bestämmelserna om förvaltningspraktik icke bör ges tillämpning på fiskalsaspirant i domstolen under den tid av i genomsnitt tio månader, som förlöper innan aspiranten godkännes såsom fiskal och omedelbart placeras i 23 lönegraden. Aspiranten bör icke under någon del av denna tid tjänstgöra annorstädes än i domstolen. Endast där kan man ge honom den nödiga utbildningen och bedöma förutsättningarna för att godkänna honom.

Även *förvaltningsdomstolskommittén* anser kammarrättens fiskalsaspiranter böra undantagas från cirkulationskravet och återopar härvid skattemålen normalt invecklade beskaffenhet.

Riksarkivet finner det realistiskt att amanuenspersonalen vid arkiv, bibliotek och museer undantagits från praktiktjänstgöring, men vill tillika framhålla, att vissa tjänstemän i denna kategori under sin administrativa karriär kommer att ställas inför arbetsuppgifter, som kräver fallenhet för och erfarenhet av administrativt arbete.

Riksantikvarieämbetet har icke någonting att erinra mot att fältarkeologerna eller amanuenser med speciella arbetsuppgifter, t. ex. museiamanuernerna, ställas utanför bestämmelserna om förvaltningspraktik.

Enligt *universitetskanslersämbetet* förekommer det att personal med arbetsuppgifter, som motsvarar arbetsuppgifterna för dem vilka anställs såsom extra tjänstemän i högst lönegrad A 21,

anställes såsom arvodister. Enligt ämbetets uppfattning borde kungörelsen därför göras tillämplig även på sådan personal.

Samhällsvetenskapliga fakulteten vid universitetet i Lund ifrågasätter, om man genom generella bestämmelser bör undantaga vissa kategorier från praktiktjänstgöring. Man skulle för dessa kategorier — amanuenser med klart icke-administrativa arbetsuppgifter vid institutioner och amanuensavlönad personal med teknisk eller eljest speciell inriktning, t. ex. ingenjörer, statistiker, yrkesrådgivare och psykologer — kunna tänka sig en konstruktion, enligt vilken delaktighet i förvaltningspraktiken vore en rättighet men icke en skyldighet.

Det bör enligt *lantbruksstyrelsens* mening vara arbetsuppgifterna och icke examina som i första hand skall vara utslagsgivande för frågan, vilka befattningshavare som skall deltaga i förvaltningspraktiken. Sådan praktik bör stå öppen även för vissa tjänstemän med arbetsuppgifter, vilkas fullgörande kräver agronom-, hortonom- eller jägmästareexamen.

Länsstyrelsen i Örebro län anser, att man måste starkt ifrågasätta värdet av utbytestjänstgöring för aspiranterna på taxeringsrevisorstjänst med hänsyn till deras mycket speciella tjänstgöring. Det borde få anses tillfyllest, att de under aspiranttiden beredes tillfälle till viss tids tjänstgöring vid den egna länsstyrelsen (taxeringssektionens allmänna detalj, varuskattekontoret och möjligen prövningsnämndens kansli).

Länsstyrelsernas antagningsnämnd betonar, att med den föreslagna frivilliga utbytestjänstgöringen för tingsmeriterade jurister det endast blir ett fåtal av länsstyrelsernas aspiranter (med undantag av civilekonomerna), som kommer att falla under bestämmelserna om

obligatorisk tjänstgöring på annat håll. Vad beträffar civilekonomerna synes tillräckliga skäl icke föreligga för införande av utbytestjänstgöring på det sätt som delegationen föreslår. På grund av deras speciella inriktning skulle denna tjänstgöring vara av begränsat värde och endast kunna fördröja deras utbildning till fullgoda taxeringsrevisorer. En utbytestjänstgöring torde bli till nytta för aspiranterna på taxeringsrevisorstjänst först i ett senare skede av deras karriär.

SACO framhåller att avgränsningen av den personal, på vilken förslaget skall tillämpas, är svår, i synnerhet om praktiken göres obligatorisk. Det kan ifrågasättas att praktiktjänstgöringen bör omfatta även personer, som anställts i högre lönegrad än A 21. Särskilt de som i samband med uppbyggandet av nya ämbetsverk på senare år utan administrativa erfarenheter anställts i lönegrad A 23, torde vara i lika stort behov av praktiktjänstgöring som nyanställda i lägre lönegrader. Förvaltningspraktiken torde böra utsträckas till att omfatta alla nyanställda i amanuens- och sekreterarkarriären. Den »horisontella» gränsdragningen mellan administratörer och specialister bör enligt organisationens mening utföras så att en förhållandevis vid krets kommer att tillföras den förra kategorien. Organisationen framhåller vidare att man icke schablonmässigt kan betrakta personer med en viss examen såsom specialister och att förvaltningspraktiken måste komma alla dem till godo, som i sin framtida verksamhet kan väntas få administrativa uppgifter. Även utpräglade specialister kan ha håg och fallenhet för administrativa uppgifter, och bör ha möjlighet att frivilligt undergå praktiktjänstgöring.

Sveriges juristförbund har icke någon ting att erinra mot den föreslagna av-

gränsningen av administrativ amanuenspersonal.

Sveriges samhällsvetareförbund förordar, att varje nyanställd amanuens skall erhålla handledd introduktion och beredas tillfälle till cirkulation inom myndigheten under sammanlagt ett års tid. Rättighet att söka och i mån av tillgång erhålla tjänstgöring hos utbyttessmyndighet under ett halvt år skulle även gälla för samtliga amanuenser inom hela den statliga förvaltningen.

Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund anser riktigt att från förvaltningspraktiken utesluta teknisk eller annan speciell tjänst men anser det felaktigt att till sådan tjänst generellt hänföra agronomer, jägmästare m. fl. Vissa kategorier av dessa bör enligt förbundet tvärtom genomgå förvaltningsutbildning. Förbundet föreslår därför, att bestämmelserna om förvaltningspraktik omfattar även agronomer, jägmästare och liknande specialister vid vissa uppräknade myndigheter. En förteckning över sådana myndigheter borde fastställas av Kungl. Maj:t efter förslag av det centrala utbildningsorganet.

TCO anser, att förvaltningspraktiken för tingsmeriterade jurister bör ordnas på samma sätt som för amanuenser. Sedan erfarenheter vunnits, bör även andra personalgrupper erhålla liknande tjänstgöring.

PUB:s bedömning

Beträffande *avgränsningen av den amanuenspersonal*, som bör omfattas av förvaltningspraktiken, har förslaget i allmänhet godtagits av remissinstanserna. En vidgning av den i sista stycket av 1 § av kungörelseförslaget angivna gränsen för extraanställd rekryteringspersonal, högst lönegrad A 21, har emellertid ansetts lämplig i några utlåtanden. SACO betonar, att särskilt sådan

personal, som i samband med uppbygandet av nya ämbetsverk under senare år utan administrativa erfarenheter anställts i lönegrad A 23, torde vara i lika stort behov av praktiktjänstgöring som nyanställda i lägre lönegrader. Förvaltningspraktiken borde därför utsträckas att gälla alla nyanställda i amanuens- och sekreterargraden. Försvarets civilförvaltning vill också höja gränsen, förslagsvis till högst 23 lönegraden. Universitetskanslersämbetet anser kungörelsen böra göras tillämplig icke endast på extraanställd personal utan även på arvoder med motsvarande arbetsuppgifter.

Förändringarna i löneläget för rekryteringspersonal synes ha skett relativt snabbt under sista åren och en höjning av lönegradsgränsen i förslaget kan vara motiverad. Vid utfärdande av obligatoriska bestämmelser är det emellertid klokt att vara försiktig, så att man icke gör utvidgningar, vars konsekvenser kan vara svåra att helt överblicka. Att vidga förvaltningspraktiken till alla nyanställda även i sekreterargraden kan icke ifrågakomma utan att en ny utredning göres. En förskjutning av gränsen uppåt till högst lönegrad A 23 och en samtidig vidgning till arvodesanställda med arvoden av högst motsvarande belopp synes emellertid godtagbar. Detta skulle ha fördelen att bestämmelserna inkluderar rekryteringspersonalen jämväl i de verk och myndigheter, som under senare år bemyndigats att rekrytera i lönegrad högst Ae 23. Därvid bör tillika angivas att fråga är om personal, som ej endast tillfälligt anställs. Uttrycket »ej endast tillfälligt anställs» är naturligtvis vagt men får tolkas med hänsyn till bestämmelsens syfte, nämligen att kravet på förvaltningspraktik icke skall kringgås genom att personal, som anställs under ungefär samma förhållanden och med

enahanda uppgifter som aspirantpersonal, anställas mot arvode. Samma krav bör givetvis gälla, i den mån motsvarande rekryteringspersonal skulle omedelbart anställas såsom extra ordinarie i lägre lönegrader.

I anslutning till dessa bestämmelser om förvaltningspraktik bör sedan systemet genomförts gälla såsom regel att godkänd förvaltningspraktik skall vara villkor för erhållande av extra ordinarie och ordinarie anställning i lönegrad A 21 eller A 23 (jämför 8 § kungörelseförslaget).

Mot den i 1 § kungörelseutkastet gjorda avgränsningen till amanuenser hos den civila eller militära statsförvaltningen samt länsstyrelsepersonal, som föreslagits i anslutning till kungörelsen om reglerad befordringsgång, har av lantbruksstyrelsen gjorts den invändningen, att arbetsuppgifterna och icke examina i första hand bör vara utslagsgivande för deltagande i förvaltningspraktiken. Sådan praktik bör t. ex. stå öppen även för vissa tjänstemän med arbetsuppgifter, vilkas fullgörande kräver agronom-, hortonom- eller jägmästar-examen. Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund är inne på samma linje och hävdar för sin del, att förvaltningspraktiken bör omfatta även agronomer, jägmästare och liknande specialister hos vissa myndigheter; dessa myndigheter borde Kungl. Maj:t fastställa efter förslag av det centrala utbildningsorganet. SACO framhåller, att gränsdragningen mellan administratörer och specialister bör utföras så att en förhållandevis vid krets tillföres den förra gruppen och framhåller samtidigt att man icke kan schablonmässigt betrakta personer med viss examen såsom specialister. Förvaltningspraktiken bör enligt organisationen komma alla dem till godo, som i sin framtida verksamhet kan väntas få administrativa uppgifter;

frivillig praktiktjänstgöring borde även utpräglade specialister med håg och fallenhet för administrativa uppgifter få genomgå. Samhällsvetenskapliga fakulteten vid universitetet i Lund är likaså kritisk mot att vissa kategorier skulle undantagas från praktiktjänstgöring genom generella bestämmelser och vill för sådana kategorier, t. ex. amanuenser med klart icke-administrativa arbetsuppgifter vid institutioner, tänka sig en konstruktion, enligt vilken delaktighet i förvaltningspraktiken vore en rättighet men icke en skyldighet.

Som av promemorian framgår är det uppenbarligen svårt att draga upp gränsen mellan den amanuenspersonal, som bör vara delaktig i förvaltningspraktiken, och andra tjänstemän, detta även om man utgår ifrån att obligatoriskt deltagande bör föreskrivas endast för dem, som normalt kan beräknas komma att fullgöra administrativa uppgifter i sådan omfattning att krav på förvaltningspraktik är försvarligt för deras del. En kategoriklyvning efter examen är, såsom påpekats, i vissa fall mindre lyckad, därför att den kan utestänga viss personal med klart administrativa uppgifter, exempelvis vissa agronomer och jägmästare. Å andra sidan leder det för långt att föreskriva att all personal med sådan utbildning hos vissa uppräknade myndigheter skulle underkastas förvaltningspraktik, och även den som är varm anhängare av förvaltningspraktik måste nog ställa sig tveksam till tanken att på bred front göra deltagandet till en rättighet för vilken tjänsteman som helst. Med hänsyn till statsverkets kostnader bör dock krävas att den förvaltningspraktik, som i varje fall anordnas, kan antagas motsvara ett rimligt statligt utbildningsintresse. En prövning av myndighet är därför oundgänglig i dylika gränsfall, och denna kan lämpligen göras i samråd mellan det

centrala utbildningsorganet och anställningsmyndigheten. För att komma ifrån alltför stela gränsdragningar och samtidigt tillgodose frivilligintresset i tillbörlig mån synes sålunda böra övervägas att stipulera en författningsmässig möjlighet för det centrala organet att efter framställning av vederbörande myndighet föreskriva, att annan tjänsteman än i 1 § sägs må deltaga i förvaltningspraktik. En bestämmelse härom kan lämpligen inflyta i 9 § kungörelseförslaget.

Vid remissen har ifrågasatts undantag för speciella grupper amanuenspersonal. För statsanställda, vilka som kommunala tjänstemän och anstaltstjänstemän under lång tid prövats i självständig tjänstgöring ute på fältet, anser socialstyrelsen provtjänstgöring i amanuensgraden som regel icke erforderlig. Personalpensionsverket vill undantaga amanuenser med särpräglade beräkningsuppgifter, och kommerskollegium anser att personal på dess utrednings- och utrikeshandelsbyrå bör, närmast av konkurrensskäl, vara fritagna.

Olika hänsyn kan föranleda särskilda undantag från de föreslagna bestämmelserna, men den principiella utgångspunkten för bedömandet av dylika fall, vilka torde få prövas såsom dispenser enligt 9 § kungörelseförslaget, bör vara, om vederbörande tjänsteman kan antagas komma att behöva förvaltningspraktiken för att tillfredsställande fullgöra sina nuvarande eller väntade administrativa uppgifter.

I detta sammanhang torde ståndpunkt böra tagas till om ett särskilt undantagsstadgande bör införas för kammarrättens del. Som förut nämnts har domstolen ställt sig avvisande till att personalen under någon del av aspiranttiden skulle tjänstgöra på annan plats. Endast i kammarrätten kan den nödiga utbildningen beredas aspiranten och

förutsättningarna för hans godkännande bedömas, har kammarrätten hävdad. Att mottaga »utbytesaspiranter» och göra deras tid i kammarrätten meningsfull vore naturligtvis tänkbart, men det kunde enligt domstolen endast ske till priset av att domarpersonalen efterätter sina egentliga uppgifter. Med sin starkt begränsade erfarenhet hos modern myndigheten kunde »utbytesamanuenserna» icke heller beräknas utföra något för domstolen nyttigt arbete.

Om kammarrätten tages med i förvaltningspraktiksystemet eller lämnas utanför synes vara en fråga av ringa vikt för systemets funktibilitet. Med de i promemorian föreslagna bestämmelserna torde »utbytesamanuenser» icke i någon större omfattning komma vare sig till eller från kammarrätten. Inomverks-cirkulationen får i och för sig anses vara påkallad, och någon obligatorisk utbytestjänstgöring blir icke aktuell, eftersom kammarrätten f. n. endast rekryterar tingsmeriterad juristpersonal. Frågan blir egentligen endast, om man skall betaga fiskalsaspirant eller fiskal i kammarrätten, som önskar fullgöra utbytestjänstgöring exempelvis ute på landskontor för att i lägre instans lära sig krångliga skattemål, rätten därtill. Det kan knappast vara påkallat. Såsom utbytesmyndighet kan kammarrätten vara av viss betydelse. Om man utgår ifrån att dit skulle väsentligen hänvisas amanuenspersonal med samma formella kompetens som fiskalsaspiranterna, t. ex. tingsmeriterade landskontorsjurister, lär de göra ungefär samma nytta för kammarrätten som dess egna aspiranter. Vad angår invändningen att ombesörjandet av förvaltningspraktiken skulle komma den ledande personalen att eftersätta sina egentliga uppgifter kan kammarrätten icke resa krav på speciella hänsyn. Samma synpunkt kan vilken myndighet som helst göra gäl-

lande beträffande dess uppgifter, men dess bättre hävdas en sådan syn på utbildningsfrågor numera sällan. Med hänsyn till kammarrättens ställning som förvaltningsdomstol, vilken har att pröva icke endast skattemål utan även vissa social- och lönemål och måhända framdeles får vidgade uppgifter, skulle det vara föga tilltalande att bryta ut kammarrätten ur förvaltningspraktiksystemet. Tillräckliga skäl synes sålunda icke föreligga för att göra något undantag för kammarrätten.

Om man stannar för att en allmän förvaltningspraktik för amanuenspersonal skall införas i statsförvaltningen, kan *omfattningen av de inkluderade myndigheterna* likväl variera inom betydande gränser. De invändningar, som gjorts särskilt från länsstyrelsehåll, ger anledning att ytterligare överväga bredden av systemet och diskutera värdet av en förvaltningspraktik, från vilken *länsstyrelserna* vore *generellt uteslagna*. Mot delegationens förslag har återopats — förutom att en besvärande personalbrist föreligger hos länsstyrelserna, vilken kunde förvärras genom svårigheterna att vid praktiktjänstgöring byta bostadsort och arbetsmiljö — att viss utbytes-tjänstgöring för länsstyrelsernas del redan förekommer. Behovet av den föreslagna förvaltningspraktiken är därför icke lika framträdande inom landsstaten som hos andra myndigheter, såsom länsstyrelsernas antagningsnämnd för-siktigt uttrycker sig i vetskap om rådande begränsningar i föreskriven cirkulation. Stundom göres det mera framtids-gällande, att utbildnings- och provnings-synpunkterna redan nu är väl tillgodosedda hos länsstyrelserna. Samtidigt återopas att systemet arbetsmässigt skulle bli en belastning för länsstyrelserna, enär utbytespraktikanterna inte kunde beräknas göra nämnvärd nytta på grund av deras korta tjänstgörings-

tid. Särskilda praktiktjänster skulle därför vara erforderliga, även om reciprocitet tillämpas vid utbytena, hävdas i några yttranden. Som villkor för att utbytet skall kunna ske anger antagnings-nämnden för sin del att den samtidigt erhållna utbytestjänstgörande amanuenssen uppfyller de för länsstyrelsernas arbetsuppgifter gällande kompetenskraven.

Det skulle uppenbarligen underlätta införandet av ett system med förvaltningspraktik, om länsstyrelserna i enlighet med önskemålen i nyss nämnda yttranden exkluderades ur systemet. De praktiska svårigheterna vid genomförandet av förvaltningspraktiken till följd av ändringar av bostadsort vid utbytestjänstgöringen skulle i stort sett falla bort, om cirkulationstjänstgöringen väsentligen komme att gälla centrala ämbetsverk i Stockholm.

En sådan begränsning skulle emellertid i hög grad spoliera värdet av förvaltningspraktiken. I förslaget har framhållits såsom särskilt värdefullt för amanuenspersonalen i departement och centrala verk att vinna erfarenhet av hur lokal förvaltning arbetar. Speciellt eftersträfvansvärd har därvid cirkulationstjänstgöringen hos länsstyrelse ansetts vara. Motsvarande fördelar har den centrala tjänstgöringen ansetts ha för länsstyrelseaspiranterna. Riktigheten av denna bedömning har understrukits i åtskilliga remissyttranden, icke minst från personalorganisationernas sida. Juristförbundet, som ingående diskuterat svårigheterna med länsstyrelseutbytet och förordat vissa modifikationer i systemet (se nedan), finner det helt riktigt, att amanuensaspiranterna i centralförvaltningen bör få erfarenhet av hur lokal förvaltning arbetar, och länsstyrelsetjänstgöringen anses därvid särskilt värdefull. TCO betecknar den föreslagna insynen i lokal förvaltning för de

centralt anställda och vice versa för den lokala förvaltningens aspiranter såsom väsentlig. SACO anser växlingen mellan lokala och centrala förvaltningsorgan särskilt värdefull. För inrikesdepartementet, som sedan åtskilliga år haft länsstyrelsetjänstemän placerade till tjänstgöring i departementet, ehuru bostadsbristen under senare tid i viss mån begränsat möjligheterna, vore det mycket värdefullt, uttalar expeditionschefen i departementet, om en amanuens därifrån finge fullgöra utbytestjänstgöring vid länsstyrelses landskansli. Detta har man redan tidigare ehuru utan nämnvärd framgång eftersträvat. Den förvaltningsmässiga nyttan för länsstyrelsepersonalen av utbytestjänstgöring inom central förvaltning dras heller icke i tvivelsmål i några yttranden (utom i fråga om taxeringsrevisorsaspiranterna). Länsstyrelsernas yttranden innehåller f. ö. en hel del synpunkter på de centrala verk och departement, där en sådan tjänstgöring skulle vara särskilt värdefull för länsstyrelsernas del.

Även vid ett förnyat överbäggande av

systemets bredd har PUB funnit värdet av växling mellan central och lokal förvaltning vara så påtagligt, att man svårigen kan förorda införande av en allmän förvaltningspraktik, vari länsstyrelserna icke ingår. Avsevärda modifikationer i de föreslagna cirkulationskraven för länsstyrelseaspiranterna kan föräntledas av vad som framkommit i remissyttrandena, men PUB synes hellre böra låta förslaget om förvaltningspraktik falla än godtaga en sådan beskärning av systemet, som länsstyrelsernas uteslutande skulle innebära. För PUB torde detta ståndpunktstagande vara så mycket naturligare, som man vid hela den försöksvis bedrivna utbildningsverksamheten eftersträvat ett gemensamt system för hela statsförvaltningen i vetskaper om att mycket står att vinna på en förbättring av kontaktmöjligheterna mellan central och lokal förvaltning. I möjlig mån bör den klyfta och inbördes brist på kännedom om varandras verksamhet, som stundom framträtt mellan dessa båda delar av förvaltningen, utplånas.

Obligatorisk förvaltningspraktik; godkänd genomgång villkor för erhållande av vissa tjänster

Delegationens PM

En väsentlig fråga i sammanhanget är, om förvaltningspraktiken skall vara *frivillig eller obligatorisk*. För frivilliglinjen talar närmast en allmän önskan att i minsta möjliga omfattning binda eller dirigera myndigheterna i deras personaldispositioner. Ur aspiranternas synpunkt skulle kunna sägas att valfrihet borde föreligga för den enskilda mellan en snävare erfarenhet och kompetens, förvärvad enbart vid det egna verket, samt den vidare insikt och överblick som utbytestjänstgöringen beräknas kunna ge. Emellertid torde — mot bakgrunden av de hittillsvarande svårigheterna att få till stånd cirkulations-tjänstgöring inom verken — kunna befaras, att en förvaltningspraktik av frivilligt slag komme att leda till åsyftat resultat endast i begränsad omfattning. Den väsentliga nackdelen härav är givetvis att den eftersträfvade kvalitetshöjningen för amanuenspersonalen och på längre sikt den statliga tjänstemannakåren icke uppnås. I längden kan även uppkomma en kategoriklyvning mellan befattningshavare med och utan förvaltningspraktik, eventuellt med organisatoriska eller lönemässiga problem som följd. Övervägande skäl talar för att förvaltningspraktiken göres obligatorisk, om den överhuvud skall införas. De praktiska svårigheter, som härigenom i enskilda fall kan uppkomma vid utby-

testjänstgöringen torde icke vara oövervinnliga. I sammanhanget bör dock framhållas, att dispens från kravet på fullgörande av sådan tjänstgöring i regel bör lämnas endast då sökanden styrkt sig äga kvalifikationer motsvarande dem som kan vinnas genom utbytestjänstgöringen men icke på grund av personliga svårigheter att byta tjänstgöringsplats.

Intyg om förvaltningspraktik bör icke utfärdas åt den, som fullgjort förvaltningspraktiken på mindre tillfredsställande sätt. I dylika fall bör modern myndigheten ha att upptaga till prövning frågan om tjänstemannens fortsatta anställning. Myndigheten bör därvid dock vara oförhindrad att bibehålla honom i sin tjänst, men i avvaktan på en ytterligare prövning, som må verkställas i samråd med det centrala organet, bör han icke få förordnas till extra ordinarie i reglerad befordringsgång hos myndigheten. Denna ytterligare prövning bör även kunna avse tjänstgöring inom annan förvaltningsgren, där aspirantens kvalifikationer kan tänkas göra honom mera lämpad.

Remissyttrandena

Delegationens förslag att förvaltningspraktiken göres *obligatorisk* för erhållande av extra ordinarie anställning (2 § utkastet till kungörelse) är huvud-

sakligen föremål för följande synpunkter och erinringar.

Expeditionschefen i ecklesiastikdepartementet säger sig liksom beredningen finna starka skäl tala för att förvaltningspraktiken göres obligatorisk.

Expeditionschefen i inrikesdepartementet finner icke ringa risk föreligga för att en mera reglerad förvaltningspraktik kan verka rekryteringshämmande främst på grund av bostadsbristen men anser, att övervägande skäl talar för att förvaltningspraktiken göres obligatorisk. Eljest föreligger stor risk för att utbytestjänstgöringen icke skulle komma till stånd för personal, som myndigheten anser lämplig för tjänsten, och sådan tjänstgöring aktualiseras endast i mera tveksamma fall.

Försvarets civilförvaltning konstaterar, att förslaget i stort sett icke innebär annan ändring i vad som nu tillämpas än att såsom obligatoriskt villkor för extra ordinarie anställning skulle fordras ett halvt års praktik hos annan myndighet. Detta synes vara en i och för sig enkel och praktisk utväg. Då extra ordinarie anställning, enligt utkastets § 2, i blivande avtalssystem för statstjänstemän skall ersättas med förordnandeanställning kan det övervägas, huruvida icke villkor för befordran om förvaltningspraktik i stället bör uppställas för befordran enligt den reglerade beföringsgången till 21 lönegraden; härigenom skulle man i större utsträckning även kunna jämka tiden för utbytestjänstgöringens fullgörande.

Enligt *societalstyrelsen* bör utbytestjänstgöringen bli obligatorisk, endast i den mån särskilda praktiktjänster inrättas.

Enligt *Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut* åter kan det ifrågasättas, om man skall föreskriva att tjänsteman skall fullgöra obligatorisk förvaltningspraktik innan han erhåller

extra ordinarie anställning. Verk med förhållandevis liten personal kan få svårt att avstå aspiranten. I och för sig synes det icke vara någon olägenhet ur utbildningssynpunkt, att förvaltningspraktiken fullgöres senare.

Rektorsämberet vid Uppsala universitet anser, att ett alternativ med frivillig praktiktjänstgöring hos annan myndighet borde föreligga.

Rektorsämberet vid tekniska högskolan i Stockholm hävdar, att cirkulationstjänstgöringen för att få full effekt måste vara obligatorisk. Under rådande svåra rekryteringsläge beträffande amanuenspersonal bör bytena ske samtidigt och direkt mellan två myndigheter.

Lantmäteristyrelsen framhåller, att det är nödvändigt att förvaltningspraktiken göres obligatorisk, om den skall genomföras. För denna ståndpunkt talar utom de skäl, som anförts i promemorian, både den omständigheten att rådande brist på amanuenspersonal i många fall torde göra myndigheterna mindre benägna att helhjärtat verka för utbytestjänstgöring och den att bostadsbristen gör förflyttning till tjänsteställe på annan ort mindre attraktiv för tjänstemannen. Eljest torde förvaltningspraktiken komma till stånd endast i ringa omfattning.

Statens lönenämnd anser, att cirkulationstjänstgöringen bl. a. måste vara obligatorisk, om den skall utformas rationellt.

Statens personalpensionsverk anser att om förslaget om förvaltningspraktik skall genomföras, bör utbytestjänstgöringen icke göras obligatorisk för tjänstemän med särpräglade beräkningsuppgifter o. dyl.

Länsstyrelsernas antagningsnämnd anser, att utbytestjänstgöring, om den skall genomföras, givetvis bör vara obligatorisk.

SACO finner frågan om förvaltningspraktiken skall vara frivillig eller obligatorisk både väsentlig och svårlöst. En obligatorisk tjänstgöring väcker alltid mer eller mindre starka olustkänslor och kan åtminstone till en början verka rekryteringshämmande. För en frivillig tjänstgöring talar åtminstone under en övergångsperiod, svårigheten att genast och utan friktioner genomföra en sådan reform som den ifrågavarande. Å andra sidan innebär en frivillig tjänstgöring stora risker för att reformen skulle förfuskas i dagens svåra rekryteringsläge. Kortsiktiga fördelar skulle tillmätas större betydelse än förbättringen av den statliga tjänstemannakåren på längre sikt. Man kunde vid sidan av Sveriges samhällsvetareförbunds förslag (se detta nedan) gå ytterligare ett steg mot full frivillighet genom att låta vederbörande tjänsteman vid anställningen eller strax därefter själv välja att genomgå förvaltningspraktik. I så fall måste praktiken på olika sätt — förslagsvis genom att den tillmätas meritvärde vid befordran — göras attraktiv. Ett mindre genomgripande men kanske lika effektivt sätt vore att tillerkänna amanuensen förmåner av ekonomisk eller annan natur. Av olika tänkbara lösningar är en obligatorisk tjänstgöring närmast att föredraga, om praktiktjänstgöring över huvud taget nu skall genomföras. Det finns eljest risk att reformen skulle förfuskas. Alla åtgärder måste då vidtagas för att neutralisera, att reformen uppleves såsom ett obligatorium. I bilagda förbundsyttranden (se dessa nedan) återfinns synpunkter på handledningens kvalitet och möjligheterna att underlätta bostadsanskaffning på utbytesorten, vilka bör beaktas i sammanhanget.

Enligt *Sveriges juristförbund* talar övervägande skäl för att förvaltningspraktiken göres obligatorisk. Förbundet

anför att detta ter sig nödvändigt icke minst i nuvarande arbetsmarknadsläge. Ett obligatorium förefaller förbundet angeläget även därför att utbytestjänstgöringen eljest lätt kunde komma att åvila endast sådana aspiranter som med tvekan vore lämpade, allt under det att klart lämpade finge fullgöra hela praktiken vid det egna verket. Ur personalsynpunkt har det visat sig vara av värde, att en person bedömes av flera chefer.

Sveriges samhällsvetareförbund vänder sig emot en obligatorisk förvaltningspraktik, som skulle innebära bundenhet vid den valda modern myndigheten under praktiktiden på 1½ år. Såvitt förbundet kunnat finna av promemorian, skulle aspiranten, om han under sin praktiktid skulle vilja byta modern myndighet, antingen vara förhindrad att göra detta eller tvingas förlänga sin praktiktid. Att en aspirant byter modern myndighet behöver i och för sig icke anses vara en nackdel för honom utan kan i viss utsträckning betraktas såsom en fördel på grund av den mera allsidiga praktik han därigenom erhåller. Ett obligatorium, innebärande skyldighet för varje statlig myndighet att hos modern myndigheten låta alla nyanställda amanuenser under ett års tid erhålla handledning och få cirkulera, bör däremot åläggas de statliga myndigheterna. Tjänstgöringen hos utbytesmyndighet bör enligt förbundets mening, även om den kan ha visst fog för sig, åtminstone icke göras obligatorisk. Skyldigheten att tjänstgöra hos utbytesmyndighet bör bytas mot rättighet för aspiranten att i mån av tillgång på praktikplatser hos utbytesmyndighet, få tjänstgöra där under ett halvt år. Sannolikt kommer tjänstgöring hos utbytesmyndighet att anses så kvalificerande, att flertalet aspiranter kommer att efterfråga den. Erfarenheterna av en

frivillig utbytestjänstgöring bör få av- göra, huruvida en obligatorisk sådan tjänstgöring bör införas. Skulle tjänstgöringen mot förbundets önskan bli obligatorisk, måste obligatoriet även omfatta tingsmeriterade jurister för att en skevhet i konkurrensen icke skall uppstå: arbetsgivaren skulle i annat fall kunna tänkas föredraga dem framför andra sökande, för vilka han måste ombesörja en arbetsbelastande cirkulationstjänstgöring.

Sveriges agronom- och lantbrukslära- reförbund anser att praktiktjänstgöringen, om den göres frivillig, kan komma att förfuskas. Förbundet anser, att man, om obligatorisk tjänstgöring införes, genom dispens bör beakta väl motiverade önskemål och att dessutom nyanställd personal, som icke omfattas av förslaget, bör beredas tillfälle till frivillig praktiktjänstgöring.

TCO tillstyrker, att utbytestjänstgöringen göres obligatorisk, såvitt icke särskilda skäl föreligger att bevilja dispens.

PUB:s bedömning

Delegationens förslag att förvaltningspraktiken skall vara *obligatorisk* och gälla som villkor för erhållande av extra ordinarie anställning i den reglerade befordringsgången har godtagits av det alldeles övervägande antalet remissinstanser, som tillstyrkt förvaltningspraktik. Skälet har i allmänhet varit att risk eljest föreligger att tanken på förvaltningspraktik förfuskas, att det inte blir mycket av det hela, eller att utbytestjänstgöring eljest kanske skulle aktualiseras av myndigheten endast för personal i mera tveksamma fall, medan förvaltningspraktiken utebleve för personal, som myndigheten anser lämplig. Bland personalorganisationerna har endast *Sveriges samhällsvetareförbund* vänt sig emot en obligatorisk förvalt-

ningspraktik, vilken förbundet tolkat såsom en författningsmässig bundenhet hos den valda modernmyndigheten under praktikanttiden på 1½ år. Åtminstone borde utbytestjänstgöringen inte göras obligatorisk enligt förbundets mening utan vara en rättighet för amanuensen. Om ett obligatorium likväl genomföres, förmenar förbundet att det även skulle gälla för tingsmeriterade jurister för undvikande av skevhet i konkurrensen mellan olika sökande. Övriga personalorganisationer uttalar sig direkt till förmån för ett obligatoriskt system. *Sveriges juristförbund* finner sålunda övervägande skäl tala för att förvaltningspraktiken göres obligatorisk; i nuvarande arbetsmarknadsläge ter sig detta nödvändigt. Efter att ha diskuterat olika tänkbara lösningar har *SACO* stannat för att obligatorisk tjänstgöring närmast är att föredraga, om praktiktjänstgöring över huvud taget skall genomföras — vilket förbundet vill — men alla åtgärder bör då vidtagas för att neutralisera att reformen uppleves som ett obligatorium.

Att ett system med allmän förvaltningspraktik svårligen kan vara frivilligt, vare sig för vederbörande ämbetsverk eller för de anställda, om det skall realiseras inom överskådlig tid, torde icke behöva ytterligare diskuteras i detta sammanhang. Detta gäller i synnerhet kravet på utbytestjänstgöring hos annan myndighet. Yrkandet om obligatorisk utbytestjänstgöring för de tingsmeriterade juristerna, motiverad av konkurrensskäl, ter sig icke godtagbart. Det sakliga behovet av utbytestjänstgöring bör vara avgörande och detta kan anses i tillbörlig mån för dessa juristers del vara tillgodosett genom de 2½ årens tingsmeritering.

Den bundenhet till modernmyndigheten under praktiktiden, som samhällsvetareförbundet läst in i promemorie-

förslaget, torde vara en för PUB helt främmande tanke. Möjligheterna att för godkänd förvaltningspraktik tillgodoräkna annan tjänstgöring med motsvarande utbildnings- och provningsvärde har dock icke närmare diskuterats i promemorian. Detta kan vara anledningen till samhällsvetareförbundets reaktion och förklaringen till att en myndighet efterlyst ett alternativ med frivillig tjänstgöring hos annan myndighet. Olika skäl att söka ny anställning under praktiktiden kan givetvis föreligga för en amanuens och en möjlighet bör finnas att beakta den tidigare tjänstgöringen, även om någon automatisk tillgodoräkning av avbruten praktiktid icke kan ifrågakomma. Det centrala utbildningsorganet bör sålunda dispensvägen äga godtaga väl vitsordad tjänstgöring hos t. ex. förutvarande modernmyndighet såsom del av förvaltningspraktik. I 9 § kungörelseförslaget kan i klarhetens intresse lämpligen inskrivas en generell rätt för organet att »godkänna annorledes fullgjord tjänstgöring såsom förvaltningspraktik». Härigenom skulle tillika öppnas möjlighet för organet att lägga till rätta bedömningen av praktiktjänstgöring i fall av undantagskaraktär, t. ex. tjänstgöring hos kommunal myndighet eller hos allmän försäkringskassa, varom man icke nu är beredd att föreskriva några allmänna regler.

Kravet på *förvaltningspraktik som villkor för extra ordinarie anställning* har i några yttranden ansetts kunna vålla svårigheter, särskilt för verk med mycket begränsad personal. En höjning från lönegrad Ae 19 i befordringsgången, varifrån promemorian utgått som det normala, till lönegrad 21 har ifrågasatts av en myndighet. Det har vidare från personalhåll gjorts gällande att anknytningen mellan bestämmelserna om förvaltningspraktiken och kungörelsen om reglerad befordringsgång kunde medfö-

ra framtida vanskligheter i samband med förhandlingsmässiga ändringar i den senare, exempelvis av aspiranttidens längd.

Kravet på obligatorisk förvaltningspraktik torde ej kunna undvara någon villkorsbestämmelse med avseende å den enskildes löneförhållanden. För att ge effekt åt ett dylikt utbildningskrav kan det icke vara tillräckligt att föreskriva skyldigheter enbart för vederbörande myndigheter, även om man utgår ifrån att dessa lojalt söker ordna med praktiktjänstgöring enligt givna föreskrifter. Den enskilde anställningshavaren har likväl möjligheter att undandraga sig kravet på förvaltningspraktik, exempelvis genom att lämna den myndighet, som aktualiserar dylik kontrollerad utbildningstjänstgöring, och söka anställning annorstädes. Å andra sidan bör villkoret vara så utformat att det icke behöver träda i kraft annat än i rena undantagsfall. Det bör givetvis tillses, att villkoret icke drabbar den enskilde såsom en sanktion för att förvaltningspraktik uteblivit eller förskjutits enbart till följd av myndighets åtgörande eller underlåtenhet. Man bör kunna utgå ifrån att den enskilde skall ha ett visst intresse att få förvaltningspraktiken fullgjord, och han är ju icke alldeles utan möjligheter att ta initiativ i frågan, om en myndighet skulle underlåta eller försumma att ordna med föreskrivna åtgärder för förvaltningspraktikens genomförande. I fall där icke direkt tjänstefel hos de överordnade föreligger, kan frågan ju aktualiseras antingen av den enskilde i tjänsten eller genom hans personalorganisation. Han kan t. ex. göra framställning hos verket och där få fram ett beslut, som besvärsvägen kan prövas av Kungl. Maj:t, eller också under hand vända sig till det centrala utbildningsorganet, som då får ta upp saken i samråd med verket.

Den i promemorian tänkta anknytningen av godkänd förvaltningspraktik som villkor för extra ordinarie anställning i Ae 19 torde, såsom påpekats vid remissen, med hänsyn till aspiranttidens normala längd vara alltför snäv för att inte i många fall vålla administrativa besvärligheter. En praktikanttjänstgöring på 1½ år synes relativt ofta kunna befaras av olika skäl icke vara helt fullgjord vid aspiranttidens slut. En ökning av rörelsemöjligheterna för praktikanttidens förläggning ter sig även sannolikt lämplig ur både myndigheters och den anställdes synpunkter. En förskjutning av gränsen uppåt i första hand till extra ordinarie anställning i 21 lönegraden synes med hänsyn härtill vara önskvärd. För amanuenspersonal i reglerad befordringsgång erhålles då en ram av normalt 3½ år; inom denna bör det som regel icke finnas några svårigheter att rymma förvaltningspraktikens 1½ år. Genom denna vidgning av rörelsemöjligheterna reduceras även de av några remissmyndigheter påtalade riskerna för ogynnsamma lönekonsekvenser för praktikanten när den interna cirkulationen hos modern myndigheten ej funnits godtagbar utan föranlett en förlängning av praktiktiden. Särskilt sedan den i 1 § angivna gränsen för extra personal föreslagits höjd till lönegrad Ag 23 och det kan bli vanligare att söka första extra ordinarie anställning i Ae 23, torde det emellertid vara nödvändigt att stadga godkänd förvaltningspraktik såsom villkor även för erhållande av extra ordinarie anställning i 23 lönegraden. Av konsekvensskäl bör samma krav på godkänd förvaltningspraktik gälla vid tillsättning av motsvarande ordinarie tjänster.

En viss omläggning av det i kungörelseutkastet upptagna kravet på förvaltningspraktik bör tillika göras. I 2 § har förvaltningspraktiken angivits som

villkor för att »tjänsteman som i 1 § sägs» må erhålla extra ordinarie anställning. Villkoret skulle sålunda formellt icke gälla för en person, som utan någon statlig tjänst alls söker extra ordinarie anställning, exempelvis direkt efter det att han avlagt akademisk examen. Givetvis skulle det vara i sak orimligt, om en myndighet gav en nyexaminerad företrädare till en extra ordinarie tjänst endast därför att han icke påbörjat anställning, till vilken hör förvaltningspraktik. Till förebyggande av dylika eventualiteter synes villkoret om godkänd förvaltningspraktik dock i princip böra knytas till de åsyftade tjänsterna och icke till de personer, som har skyldighet undergå förvaltningspraktik. Något generellt villkor för alla extra ordinarie och ordinarie tjänster i A 21 och 23 kan det ju icke bli fråga om, eftersom då även rena specialisttjänster skulle träffas. Att strikt ange de åsyftade administrativa tjänsterna innefattar betydande svårigheter. Dessa är egentligen av samma slag som mötte vid den under 1 § diskuterade avgränsningen av området för förvaltningspraktiken. Problemet torde enklast lösas genom att angiva tjänsterna i anslutning till den i 1 § gjorda avgränsningen och alltså låta villkoret gälla sådana extra ordinarie och ordinarie tjänster i A 21 eller 23, som normalt tillsättes med personal som i 1 § sägs. Det blir med andra ord fråga om den grupp tjänster, som s. a. s. ligger närmast över de i 1 § avsedda tjänsterna, för vilka stadgats förvaltningspraktik. Sedan området för de rekryteringstjänster, för vilka det i 1 § stadgade kravet på förvaltningspraktik skall gälla, fixerats, bl. a. genom det centrala utbildningsorganets beslut, blir också tillämplighetsområdet för villkorsbestämmelsen fixerat. Är amanuens-tjänster vid något civilt eller militärt verk undantagna, såsom exempelvis är

tänkt för nationalmuseum och lärda verk, skulle villkoret sålunda icke gälla. Om hos någon myndighet skulle föreligga tvekan i vad mån fråga är om sådan tjänst, som inom statsförvaltningen regelmässigt tillsättes med personal som i 1 § sägs, får samråd tagas med det centrala utbildningsorganet. Kungl. Maj:t bör givetvis förutsättas kunna ge avvikande regler, t. ex. för särskilda tjänster.

Om denna lösning väljes synes författningsmässigt lämpligt att i 2 § endast upptaga skyldigheten för tjänsteman som i 1 § sägs att genomgå förvaltningspraktik i enlighet med den angivna målsättningen och låta villkorsbestämmelsen inflyta såsom sista stycke i 8 § kungörelseförslaget, där det i övrigt talas om godkänd förvaltningspraktik. Nämda stycke torde sålunda böra innehålla, att godkänd förvaltningspraktik skall, där ej tjänsteman erhållit dispens enligt vad i 9 § stadgas eller Kungl. Maj:t annat föreskrivit, utgöra villkor för erhållande av extra ordinarie och ordinarie anställning i lönegraden A 21 eller A 23 i tjänster, vilka regelmässigt tillsätts med personal som i 1 § sägs.

Den här föreslagna regeln har bl. a.

fördelen att ifråga om kravet på förvaltningspraktik skapa likställighet mellan de verk, som på sista åren fått rätt att anställa rekryteringspersonal i lönegrad högst Ae 23, och andra myndigheter, som måste hålla sig till den reglerade befordringsgången.

Villkorsbestämmelsen bör kunna tillämpas med viss smidighet. Om exempelvis vid ledigförklarande av en extra ordinarie anställning i Ae 23 den som verket finner främst böra ifrågakomma till tjänsten, skulle ha någon tid kvar av sin förvaltningspraktik, bör hinder icke föreligga att tillsätta honom såsom extra i avvaktan på slutförandet av förvaltningspraktiken. Eventuellt kan fullgörandet av extratjänsten i det nya verket genom beslut av det centrala utbildningsorganet tillgodoräknas såsom förvaltningspraktik.

Av ikraftträdandebestämmelsen bör framgå, att kungörelsen om förvaltningspraktik — och därmed även villkoret för vissa extraordinarie och ordinarie tjänster — icke äger tillämpning å tjänsteman, som före dagen för ikraftträdandet anställdts i tjänst som i 1 § sägs.

Förvaltningspraktikens längd och förläggning i tiden

Delegationens PM

Förvaltningspraktiken skall omfatta ett och ett halvt år. Under denna tid skall tjänstemannen tjänstgöra omkring ett år hos den anställande myndigheten (modermyndigheten) och omkring ett halvt år hos annan myndighet (utbytesmyndighet) samt, såvitt möjligt under senare delen av första året, genomgå en introduktionskurs i praktisk förvaltning.

För tjänsteman, som fullgjort sådan tjänstgöring som jämlikt 57 § domsagostadgan berättigar till bevis om tingsutbildning, skall dock förvaltningspraktiken omfatta ett år, som efter tjänstemannens avgörande må fullgöras med tjänstgöring enbart hos modermyndigheten eller med tjänstgöring minst halva tiden hos modermyndigheten och återstoden av året hos utbytesmyndigheten.

Särskilda regler bör sålunda gälla för tingsmeriterade jurister. Enligt nuvarande bestämmelser rörande den reglerade befordringsgången får anställning som tingsnotarieaspirant och tingsnotarie eller därmed likvärdig tjänstgöring tillgodoräknas till en tid av högst 2½ år. Den tingsmeriterade juristen får vid övergång till administrativ amanuens-tjänst dock icke antagas till extra ordinarie tjänsteman förrän efter ytterligare ett års anställning som aspirant eller extra tjänsteman. En cirkulationstjänstgöring av 1½ års längd rymmes såle-

des i detta fall icke inom tiden före extra ordinarieblivandet. Det torde då vara lämpligt att praktiktjänstgöringen i dessa fall avkortas till ett år, därvid det bör godtagas att tjänstgöringen må fullgöras enbart inom det egna verket genom cirkulation mellan olika byråer eller avdelningar (ev. lokalförvaltning). Domsagotjänstgöringen kan ju sägas ha givit aspiranten praktiska erfarenheter och insikter, som väl bör motsvara vad som vinnes vid den administrativa utbytestjänstgöringen. Anledning synes dock icke föreligga att förvägra tingsmeriterad jurist som så önskar att fullgöra ett halvårs utbytestjänstgöring hos annan administrativ myndighet, varvid förvaltningspraktiken hos modernmyndigheten må begränsas till halva aspirantåret. Regeln skulle sålunda kunna bli, att förvaltningspraktiken för den tingsmeriterade skall omfatta ett år med rätt för honom att välja mellan ett års tjänstgöring enbart hos modermyndigheten eller ett halvt års tjänstgöring vardera hos denna och utbytesmyndigheten. Det är icke uteslutet att jurist vid domsaga, som avser att gå till administrativ tjänst, framdeles kan få en chans, att inom ramen av tingsmeriteringen förvärva direkt förvaltningserfarenhet under ett halvår. PUB har i annat sammanhang hos Kungl. Maj:t aktualiserat tanken att i 20 § domsagostadgan skulle såsom behörighetsvillkor för förordnanden enligt 18 och 19 §§ kunna ingå sex månaders väl vitsordad administrativ

tjänstgöring inom centralt ämbetsverk eller länsstyrelse, vilken alltså skulle likställas med motsvarande avlönad tjänstgöring hos rådhusrätt eller hos statsåklagare eller advokat. Den föreslagna administrativa tjänstgöringen skulle sålunda utgöra en del av den tid av $2\frac{1}{2}$ år, som erfordras för bevis om tingsutbildning enligt 57 § domsagostadgan, och kunna bli en faktisk ersättning för utbytestjänstgöringen. Frågan är föremål för Kungl. Maj:ts övervägande.

Remissyttrandena

Expeditionschefen i ecklesiastikdepartementet ifrågasätter, om icke praktikanten under den föreslagna praktikantiden av $1\frac{1}{2}$ år, som i och för sig måste anses vara i kortaste laget, helst bör tjänstgöra 6 månader hos modernmyndigheten, 6 månader hos utbytesmyndighet och slutligen åter 6 månader hos modernmyndigheten för att denna verkligen skall kunna avgöra, om praktikanten är lämplig.

Expeditionschefen i inrikesdepartementet har icke någonting att erinra mot den föreslagna tjänstgöringstidens längd. För tingsmeriterad amanuens bör denna praktik helt förläggas till modernmyndigheten, dock att viss kortare tid bör få fullgöras hos underställd lokalmyndighet.

Socialstyrelsen anser den föreslagna praktiktiden kunna godtagas under en övergångstid. Man bör dock enligt styrelsens mening på längre sikt och efter omläggning av den teoretiska utbildningen eftersträva att förlänga praktiktiden med ett år.

Statskontoret vill — för att praktiktjänstgöringens nytta skall kunna bli så stor och dess uppföringar så små som möjligt — framhålla vikten av att utbildningen hos modernmyndigheten i enskil-

da fall icke alltför starkt fixeras enligt generella regler och mönster.

Riksrevisionsverket anser det kunna ifrågasättas, om icke ett och ett halvt års tjänstgöring är alltför kort och om icke ytterligare någon tids tjänstgöring borde ske hos utbytesmyndigheten. Å andra sidan torde det särskilt med hänsyn till rådande brist på aspiranter vara svårt för modernmyndigheten att avvara aspiranterna alltför lång tid. I syfte att skapa viss garanti för att amanuensen återvänder till modernmyndigheten föreslår verket, att praktiktjänstgöringen skall börja med exempelvis 9 månaders praktik hos modernmyndigheten, fortsätta med 6 månaders praktik hos utbytesmyndigheten och sluta med 3 månaders praktik hos modernmyndigheten, innan frågan om extra ordinarie anställning i lönegrad Ae 19 inom reglerad befördringsgång avgöres.

Statens personalpensionsverk talar för samma ändrade förläggning av utbytestjänstgöringen som riksrevisionsverket.

Skolöverstyrelsen önskar, att introduktionskursen i praktisk förvaltning förläggas så tidigt som möjligt under det första praktikåret och därvid ges så stort utrymme och så stor effektivitet som omständigheterna tillåter.

Universitetskanslersämbetet vill ifrågasätta, om någon reglerad förvaltningspraktik över huvud är nödvändig för tjänstemän med fullständig tingsutbildning, och anser att den åtminstone bör kunna begränsas till ett halvt år exklusive introduktionskursen.

SACO anser det angeläget, att tidsgränserna tillämpas med smidighet. Inget hinder bör föreligga för att vederbörande skall börja utbytestjänstgöringen, innan cirkulationsperioden hos modernmyndigheten hunnit avslutas. Risken för att myndigheterna skall mista personal torde minskas, om förvaltningspraktiken avslutas hos modernmy-

digheten. Det bör även vara möjligt att anpassa längden av tjänstgöringen hos utbytesmyndighet efter den för tillfället rådande tillgången på utbytesplatser i syfte att undvika olägenheter för berörda amanuenser. Organisationen tillstyrker delegationens förslag till praktiktidens längd, men anser den åberopade motiveringen — att praktiktjänstgöringen bör tidsmässigt sammanfalla med aspiranttiden före anställningen såsom extra ordinarie tjänsteman — vara av mindre vikt. Det kan bli svårt att i framtiden särskilt ändra befordringsgång eller praktiktjänstgöring vid ett ömsesidigt beroendeförhållande dem emellan, varför en sådan anknytning bör undvikas.

Sveriges juristförbund anser den föreslagna tiden vara väl avvägd och delar delegationens uppfattning, att tjänstgöringen bör förläggas till två olika myndigheter. Det synes förbundet riktigt att anordna amanuenskursen under tiden för tjänstgöringen hos modern myndigheten. Det skulle kunna ifrågasättas, om icke de tingsmeriterade juristerna borde helt undantagas från bestämmelserna. Emellertid fordras naturligtvis även för dem en viss tids »inkörning» på arbetsuppgifterna inom ett verk. Förbundet finner det överraskande, att delegationen icke ansett sig böra starkare framhäva tingsmeriteringens betydelse åtminstone för vissa delar av statsförvaltningen — efter två och ett halvt års tjänstgöring i domstol är tingsmeriterade jurister naturligen väsentligen mera lämpade för kvalificerade göromål än aspiranter, hämtade direkt från universiteten — men kan acceptera beredningens förslag beträffande de tingsmeriterade juristerna både vad avser aspiranttidens längd och dess anordnande.

Sveriges samhällsvetareförbund, som tidigare hävdat lämpligheten av en längre praktiktid, anser nu att det torde

vara möjligt att även inom en tidsram, begränsad till 1½ år, tillfredsställa relativt högt ställda krav, om aspiranten får kvalificerad handledning under huvuddelen av praktiktjänstgöringen. Praktiktidens längd kan dock icke knytas till den tid aspiranten innehar viss anställning inom den reglerade befordringsgången. Om denna ändras kan det påverka praktiktidens längd, och det inskränker möjligheterna till motiverade ändringar av praktiktjänstgöringens utformning.

TCO anser, att tjänstgöringstiden bör omfatta ett och ett halvt år, och att introduktionskursen lämpligen torde kunna förläggas efter de första sex månadernas tjänstgöring.

PUB:s bedömning

Jämknings- i den föreslagna praktiktidens förläggning har föreslagits i ett par yttranden. För att underlätta modern myndighetens prövning av praktikantens lämplighet har sålunda expeditionschefen i ecklesiastikdepartementet, riksrevisionsverket och personalpensionsverket ansett att praktikanttiden bör både börja och sluta hos modern myndigheten, den förre vill ha 6 månader i början, därefter 6 månaders utbytestjänstgöring och så 6 månader i slutet hos modern myndigheten och de båda ämbetsverken förslagsvis 9 månader i början och 3 månader i slutet. Detta skulle även innefatta en viss garanti för att utbytesamanuensen återvänder. *SACO* anser också, att risken för att myndigheterna skall mista personal torde minska, om förvaltningspraktiken avslutas hos modern myndigheten, och understryker som angeläget att tidsgränserna tillämpas med smidighet. Det borde enligt organisationens mening även vara möjligt att anpassa längden av tjänstgöringen hos utbytesmyndigheten efter den för till-

fället rådande tillgången på utbytesplatser i syfte att undvika olägenheter för berörda amanuenser.

I 3 § kungörelseförslaget har förvaltningspraktikens olika tidsperioder i smidighetens intresse angivits ungefärliga. Något hinder för en sådan jämkning, som ifrågasatts i yttrandena, att början och slutet av tiden förläggas till modermyndigheten föreligger icke. Mycket talar för att en sådan förläggning är lämp-

lig. Om man så vill kan författningstexten gärna antyda den tanken genom att angiva, att tiden hos modermyndigheten må uppdelas i perioder. Med hänsyn till svårigheterna både för myndigheter och personal att anpassa sig inom ramen av det månghövdade utbytessystemet är det i högsta grad angeläget att systemet har betydande flexibilitet och tillämpas med största möjliga smidighet vid samordningen av olika intressen.

Tjänstgöringen hos modernmyndigheten

Delegationens PM

Tjänstgöringen hos modernmyndigheten skall vara förlagd till minst två olika byråer, avdelningar (motsvarande) inom myndigheten och å de olika tjänsteställena i möjlig mån omfatta en prövning av tjänstemannens förmåga att självständigt handlägga olika slag av ärenden. Med byrå eller avdelning må jämföras myndigheten underställd lokalförvaltning.

Det bör åligga modernmyndigheten att tillse att tjänstemannen placeras till sådan tjänstgöring som i 4 § sägs, att tillse att tjänstemannen anmäler sig till i 3 § omnämnd introduktionskurs samt att anmäla tjänstemannen till erhållande av utbytestjänstgöring senast tre månader före den tidpunkt då utbytestjänstgöringen avses börja.

Det bör ankomma på chefen för den byrå, avdelning (motsvarande) hos myndighet, där förvaltningspraktiken fullgöres, att tillse att tjänstemannen tages i anspråk för fullgörande av lämpliga arbetsuppgifter och härvid erhåller erforderlig handledning samt att förvaltningspraktiken även i övrigt anordnas på ett ändamålsenligt sätt i enlighet med de anvisningar, som må vara meddelade.

Hos länsstyrelserna är nu föreskriven cirkulation av innebörd att aspirant på länsnotariatjänst skall prövas hos två olika länsstyrelser, men i båda fallen avses endast cirkulation inom ettdera landskansli eller landskontor. På grund

av personalsvårigheter har denna cirkulation delvis satts ur spel. Det torde böra övervägas att under det första aspirantåret införa tjänstgöring på den egna länsstyrelsens båda avdelningar.

Remissyttrandena

Expeditionschefen i inrikesdepartementet finner det självklart, att tjänstgöringen hos modernmyndigheten bör fullgöras på två eller tre byråer eller avdelningar, för att amanuensen skall kunna prövas på skilda uppgifter inom myndighetens verksamhetsområde.

Socialstyrelsen anser, att en närmare bedömning av tjänstemannens kvalifikationer i regel bör anstå, tills vederbörande söker befordringstjänst, eftersom hans verkliga kapacitet visar sig, först sedan han fått mera kvalificerade uppgifter.

Riksförsäkringsverket finner den gamla tanken att den nyrekryterade personalen bör cirkulera inom den egna myndigheten vara fullt på sin plats, även om cirkulationen icke sällan stöter på praktiska svårigheter. Dessa bör dock kunna övervinnas åtminstone i större ämbetsverk.

Byggnadsstyrelsen vill understryka det väsentliga i att cirkulation sker inom det egna verket. Redan en aktivering härav, vilket torde kunna ske genom cirkulär från Kungl. Maj:t, skulle innebära en förbättring av nuvarande förhållanden.

Skolöverstyrelsen finner det angeläget att man inom ramen för den föreslagna praktiktjänstgöringen kan förlägga tjänstgöringen till regional myndighet av länsskolnämndstyp — dessa är icke lokala förvaltningsorgan under överstyrelsen — och om möjligt till kommunal lokalförvaltning. Denna tjänstgöring, som även bör kunna godtagas såsom tjänstgöring hos utbytesmyndighet, bör inräknas i det första årets tjänstgöring hos modernmyndigheten.

Universitetskanslersämbetet föreslår, att 4 § sista meningen i utkastet till kungörelse får följande lydelse: »Med byrå eller avdelning må jämiställas myndigheten överordnad centralförvaltning eller myndigheten underställd lokalförvaltning».

Länsstyrelsen i Jämtlands län anser att i och för sig intet är att invända mot tanken att provtjänstgöring skall ske på länsstyrelsens båda avdelningar. Då aspiranterna vanligen har en bestämd uppfattning om på vilken avdelning de önskar göra karriär, torde tjänstgöring på den andra avdelningen vara tämligen värdelös ur utbildningssynpunkt.

Även *länsstyrelsernas antagningsnämnd* ifrågasätter lämpligheten av att aspirant på länsnotarietjänst under det första anställningsåret skall tjänstgöra på länsstyrelsens båda avdelningar, eftersom dessa har helt olika karaktär och den vidgade erfarenheten icke kan väntas ge honom någonting positivt för hans tjänst.

Sveriges juristförbund vill icke motsätta sig, att aspiranttjänstgöringen för länsnotarieaspirant fullgöres vid både landskansli och landskontor men ifrågasätter, om icke utbytestjänstgöring härutöver medför alltför stor splittring.

PUB:s bedömning

Några remissmyndigheter har starkt betonat värdet av tjänstgöring vid lo-

kal förvaltning, som lyder under modernmyndigheten, och ifrågasatt att dylik praktik skall godtas icke endast som tjänstgöring hos modernmyndighet i enlighet med promemorians förslag utan även som utbytestjänstgöring. Detta skulle kunna innebära att hela förvaltningspraktiken kunde förläggas till ett ämbetsverk och dess underlydande lokalförvaltning. En sådan anordning synes icke böra godtas, då därigenom ej erhålles den vidgade erfarenhet och fristående prövning som åsyftas med förvaltningspraktiken. Hinder bör däremot icke föreligga att, som skolöverstyrelsen föreslagit, låta utbytestjänstgöring ske hos självständigt regionalt organ som länsskolnämnd.

Promemorians förslag om cirkulationskraven för *länsstyrelsepersonalen* innebär *dels* att den nu föreskrivna, ehuru ofta ej genomförda cirkulationen för aspirant på länsnotarietjänst med prövning hos två olika länsstyrelser, varvid tjänsteman på landskansli prövas på annat landskansli och tjänsteman på landskontor prövas på annat landskontor, skulle ersättas av tjänstgöring på den egna länsstyrelsens båda avdelningar under första aspirantåret och av utbytestjänstgöring hos centralt verk el. dyl. under ett halvt år, *dels ock* att taxeringsrevisorsaspirant, för vilken utöver krav på sex månaders provtjänstgöring nu icke finns något cirkulationskrav, skall fullgöra utbytestjänstgöring hos centralt verk, t. ex. kontrollstyrelsen, riksskattenämnden eller skattedomstol.

På grund av remisskritiken finns anledning att i vissa hänseenden modifiera dessa förslag. Mot den föreslagna provtjänstgöringen på länsstyrelsens *båda* avdelningar har från länsstyrelsehåll invänts att, eftersom dessa avdelningar hade helt olika karaktär, den vidgade erfarenheten inte kunde vän-

tas ge aspiranten något positivt för hans tjänst. Sådan provtjänstgöring ter sig tämligen meningslös ur utbildningssynpunkt, är ett annat omdöme. Även om man icke är övertygad om riktigheten av utgångspunkten för detta bedömande, nämligen att erfarenheter av ganska olikartad förvaltning är tämligen värdelösa ur utbildningssynpunkt, får dock medges att förslaget i praktiken, såsom juristförbundet framhållit, kan innefatta alltför stark splittring av utbildningstjänstgöringen. Förbundet vill icke motsätta sig en cirkulation på både landskansli och landskontor och menar att splittringen snarast bör motverkas genom ändring av utbytestjänstgöringen; sådan tjänstgöring hos annan länsstyrelse framstår enligt dess mening som lika värdefull som hos centralt verk. Men om central tjänstgöring anses böra anordnas bl. a. med hänsyn

till önskemålet att reciprokt utnyttja länsstyrelserna för utbytestjänstgöring, är det enligt förbundets mening nödvändigt att inskränka länsstyrelseaspirantens tjänstgöring till endera landskontoret eller landskansliet.

Med utgång från den förut angivna ståndpunkten beträffande bredden hos ett system med allmän förvaltningspraktik synes det vara en rimlig avvägning att i enlighet med länsstyrelsernas önskemål godtaga den av juristförbundet sist angivna modifikationen och uppge önskemålet om cirkulation mellan länsstyrelsernas båda avdelningar. Författningsmässigt bör detta komma till uttryck genom att i 4 § anges att tjänstgöringen hos modernmyndigheten skall vara förlagd till minst två olika byråer, avdelningar eller sektioner (motsvarande).

Utbytestjänstgöringen

Delegationens PM

Vid valet av utbytesmyndighet bör syftet att praktiken skall ge breddad förvaltningserfarenhet särskilt beaktas. Det är därför önskvärt att cirkulations-tjänstgöringen företrädesvis fullgöres hos ett verk med förvaltningsuppgifter, som är olikartade i förhållande till modermyndighetens men självfallet lig-gande inom ramen av det meningsfyll-da med hänsyn till aspirantens utbild-nings och fortsatta verksamhet.

Vad först gäller amanuensaspiranter i den centrala förvaltningen är det up-penbart att erfarenhet av hur en lokal-förvaltning arbetar måste anses särskilt värdefull för den befattningshavare, som sedan kommer att huvudsakligen tjänst-göra i centralförvaltningen. Cirkula-tionstjänstgöring hos länsstyrelse fram-står för den skull som eftersträvas-värd i den utsträckning sådan nu kan ordnas inom ramen av ett utbytesför-hållande mellan central förvaltning och länsstyrelserna. Vid utformningen av förvaltningspraktiken förefaller det rim-ligt att utgå ifrån att den centrala och lokala statsförvaltningen bör hållas samman inom ett enhetligt system — såsom hittills skett vid den av PUB initierade utbildningsverksamheten för amanuenser och högre tjänstemän i syf-te att förbättra kontaktmöjligheterna över hela linjen och i möjlig mån ut-plåna den klyfta av okunnighet, som stundom visat sig föreligga mellan å

ena sidan departement och centrala äm-betsverk och å den andra sidan lokala myndigheter. Antalet nyanställda inom amanuenskarriären hos länsstyrelserna torde numera röra sig omkring 25 pro-cent av hela antalet berörda nyanställ-da amanuenser, varför utbytesmöjlig-heterna med länsstyrelserna tyvärr är relativt begränsade. Det ter sig tvek-samt, i vad mån andra lokala organ i större omfattning kan ifrågakomma som utbytesmyndigheter. Man torde därför böra räkna med att amanuensaspi-ranterna i den centrala förvaltningen i övertvägande grad får lov att fullgöra cirkulationstjänstgöringen hos andra centrala ämbetsverk. Därvid bör före-trädesvis ifrågakomma myndigheter med verksamhetsområden av allmänt administrativ eller eljest vittomfattande karaktär, förslagsvis av typ försvarets civilförvaltning, riksrevisionsverket, so-cialstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, skolöverstyrelsen, kommerskollegium. Myndigheter med likartade verksam-hetsområden bör därvid som förut an-tytts undvikas, så att amanuensaspi-ranten som regel får tillfälle att vid cirkulationen lära känna ett förvalt-ningsområde, som väsentligt skiljer sig från det han i första hand inriktar sig på, och blir prövad på arbetsuppgifter av skiftande slag. Denna allmänna rikt-linje bör självfallet tillämpas med för-stånd och icke tolkas alltför snävt. Man bör exempelvis icke avböja önskemål hos en aspirant t. ex. hos en förvalt-

ningsdomstol att få tjänstgöra hos en myndighet vars beslut kan i form av besvär omprövas i förvaltningsdomstolen. I sak framstår det tvärtom, som om domstolsaspirantens förvaltningserfarenhet kunde få en nyttig och betydelsefull komplettering genom utbytestjänstgöring i den lägre instansen.

Förutom hos centrala ämbetsverk bör utbytestjänstgöring kunna fullgöras i statsdepartementen på expeditionschefsavdelningarna i deras nuvarande gestaltning. Arbetsförhållandena på departementens övriga avdelningar torde däremot som regel göra en placering där av utbytespraktikanter mindre lämplig. (Detta hindrar givetvis icke att aspirant som anställes i departement vid inomverkscirkulationen bör bli i tillfälle att tjänstgöra exempelvis på statssekreteraravdelning.)

Amanuensaspirant från den lokala förvaltningen bör få fullgöra sin utbytestjänstgöring hos centralt ämbetsverk (dock icke det verk, varunder lokalförvaltningen hör) eller hos statsdepartement.

Vid länsstyrelserna bör — istället för tjänstgöring hos annan länsstyrelse — utbytestjänstgöringen fullgöras hos centralt ämbetsverk, förvaltningsdomstol eller departement. Utbytestjänstgöring förekommer nu icke för aspiranter till taxeringsrevisorstjänst, men sådan synes böra införas. För en taxeringsrevisor torde erfarenheter av arbetet exempelvis hos kontrollstyrelsen, riksskatte-nämnden eller vid en skattedomstol kunna vara mycket värdefulla.

Utbytestjänstgöring bör tillämpas för alla amanuensaspiranter med administrativa uppgifter, oberoende av teoretisk grundutbildning. Skäl synes inom denna kategori icke föreligga att differentiera cirkulationen efter utbildning; men det får givetvis tillses att en aspirant icke placeras på en sådan tjänst-

göring, där han uppenbarligen saknar förutsättningar att fullgöra förekommande arbetsuppgifter.

Utbytestjänstgöringen bör sålunda, där hinder icke möter, anordnas så, att tjänstemannen genom förvaltningspraktiken vinner erfarenheter av både central och lokal förvaltning. Jämväl hos utbytesmyndigheten skall tjänstgöringen innefatta en prövning i olika slag av arbetsuppgifter.

Under utbytestjänstgöringen bör tjänstemannen kvarstå i sin anställning hos modern myndigheten och äga från denna myndighet uppbära lön och övriga honom tillkommande förmåner. Där utbytestjänstgöringen fullgöres å annan ort än stationeringsorten bör dock resekostnads- och traktamentersättningar bestridas av centralorganet, som administrerar förvaltningspraktiken.

Remissyttrandena

Expeditionschefen i inrikesdepartementet anser det värdefullare, att tjänstemannen, om modern myndigheten är ett centralt verk, får tjänstgöra inom lokalförvaltning under verket. Den som har lokalförvaltning till modern myndighet bör i sin tur lämpligen fullgöra utbytestjänstgöringen i det centrala verket för att därigenom få en allsidigare bild av hela ämnesområdet. Tjänstgöring hos olikartad myndighet torde i allmänhet vara värdefull först på ett senare stadium av karriären. För inrikesdepartementets del vore det mycket värdefullt, om en amanuens finge fullgöra utbytes-tjänstgöring vid länsstyrelses landskansli. Departementet har utan nämnvärd framgång sökt anordna en sådan tjänstgöring. Länsstyrelsetjänstemän har däremot sedan åtskilliga år tjänstgjort i inrikesdepartementet, även om bostadsbristen med tiden begränsat deras möj-

ligheter härtill. Med hänsyn till departementens omorganisation från den 1 juli 1965 kan det ifrågasättas, huruvida departementen alltför blir lika lämpade för tjänstgöring på »expeditionschefsavdelningarna i deras nuvarande gestaltning». Emellertid torde det vara möjligt att låta en amanuens med lämpliga kvalifikationer få tjänstgöra såsom praktikant, under förutsättning att han tillhör departementet underställt centralt verk eller länsstyrelse.

Statssekreteraren i handelsdepartementet anser erfarenheterna av utbytes-tjänstgöring mellan departementet och vissa verk inom departementets förvaltningsområde i stort sett goda. Departementet avser även att söka fortsätta med denna form av utbyte.

Socialstyrelsen framhåller att statskontoret och riksräkenskapsverket bör komma i första rummet bland lämpliga utbytesmyndigheter av allmänt administrativ eller eljest vittomfattande karaktär. Styrelsen, som tillstyrker utbytestjänstgöring även på departementens expeditionshefsavdelningar, understrekar behovet av sådan tjänstgöring även högre upp i karriären för att de alltför knapphändiga kontakterna mellan ämbetsverk och departement skall kunna förbättras.

Riksförsäkringsverket anser, att cirkulationstjänstgöring hos utbytesmyndighet, även om den i och för sig är av värde, icke torde behövas för personal i större ämbetsverk med mångsidiga arbetsuppgifter; cirkulationstjänstgöring inom det egna verket torde där vara tillfyllest. Verket anknyter till vad delegationen anförut om att en aspirant hos en förvaltningsdomstol bör få kunna tjänstgöra hos en myndighet, vars beslut kan i form av besvär omprövas i förvaltningsdomstolen, och föreslår, att försäkringskassorna införas såsom möjliga utbytesmyndigheter i en even-

tuell kungörelse om förvaltningspraktik. Om så önskas, torde det icke vara värt för en försäkringskassa att i förekommande fall ersätta modernmyndigleten för de löneförmåner, som belöper på utbytestjänstgöringen. — Då statsförvaltningen icke bör riskera något bortfall av arbetskraft genom obligatorisk tjänstgöring på annan ort, förutsätter verket att tjänstgöringen förläggas till orter som är acceptabla för vederbirande befattningshavare.

Arbetsmarknadsstyrelsen, som i och för sig accepterar tanken på en breddning av amanuensernas erfarenheter och interna utbildning, vill emellertid ifrågasätta, om icke urvalet av utbytesmyndigheter bör begränsas till områden med organisatoriska och sakliga anknytningar till de samhällsavsnitt, inom vilka modernmyndigheten verkar. Undantag kan härvid ifrågakomma för amanuenser, rekryterade för definitiv tjänstgöring vid verkens administrativa sektorer i inskränkt mening. Beslut om val av utbytesmyndighet bör, om det befinnes möjligt, alltid träffas i samråd med vederbörande amanuens. — Styrelsen vill dessutom förordna största möjliga generositet vid beviljande av traktamenten till amanuenser, som tjänstgör hos utbytesmyndighet på annan ort. En begränsning av traktamentena skulle icke gagna rekryteringen och utbildningen av amanuenspersonal.

Byggnadsstyrelsen anser att det vore värdefullt om cirkulation kunde ske mellan departement och vederbörande verk. Det är av stor betydelse, att amanuenserna under cirkulationstjänstgöringen både kan göra en produktiv insats och erhålla en värdefull utbildning. Denna tjänstgöring, så allsidig som möjligt, bör omfatta handläggande av budget- och personalärenden, remisser och framställningar till Kungl. Maj:t o. dyl. Dessutom bör den i första hand

förläggas till verkens kanslibyråer och administrativa byråer. Ämbetsverk med stor regional förvaltning bör anmodas anordna cirkulationstjänstgöring i båda riktningarna mellan det centrala och regionala organet. Härvid bör liberala regler gälla för ersättning i form av resekostnader och traktamenten.

Kammarkollegiet anser att det vore värdefullt, om valet av utbytesmyndigheter icke behövde begränsas till statliga myndigheter. Det borde icke vara uteslutet att överenskomma om utbyte mellan staten och vissa större kommuner, vilket med fördel skulle kunna jämföras med utbyte mellan statliga myndigheter och vara värdefullt för de statliga organ, som i olika sammanhang handlägger ärenden rörande exempelvis kommunernas byggnadsverksamhet. — I författningstextens § 5 bör på något sätt uttryckas, att skälig hänsyn skall tagas till den anställdes önskemål vid val av utbytesmyndighet.

Statskontoret anser utbytestjänstgöringen böra komma i fråga i första hand hos sådana förvaltningsorgan, med vilka modern myndigheten upprätthåller relativt nära och regelbundna kontakter.

Kammarrätten anför, att dess förutsättningar att tjänstgöra såsom utbytesmyndighet principiellt kan bedömas vara mera möjliga än dess förutsättningar att avvara egna aspiranter och fiskaler. Att mottaga »utbytesamanuenser» och göra deras tid i kammarrätten meningsfylld är naturligtvis tänkbart men kan endast ske till priset av att domarpersonalen eftersätter sina egentliga uppgifter och det är kanske icke lika uppenbart att detta bör ske. Dessa »utbytesamanuenser» med en starkt begränsad erfarenhet av arbetet hos modern myndigheten, kan emellertid icke beräknas utföra något för domstolen nyttigt arbete. Beträffande taxerings-

revisorsaspiranterna vill kammarrätten framhålla att de som oftast icke har juristexamen och saknar de formella förutsättningarna för även ett tillfälligt förordnande att föredraga mål.

Riksrevisionsverket anser att modern myndigheten bör bestrida rese- och traktamentskostnader vid amanuenspersonalens tjänstgöring hos utbytesmyndighet från anslagsposten till reseersättningar. På grund av svårigheten att beräkna dessa kostnader torde de böra redovisas under en särskild delpost, som får överskridas utan särskilt medgivande.

Kontrollstyrelsen hävdar, att utbytestjänstgöring mellan myndigheter med likartade arbetsuppgifter även bör kunna ifrågakomma.

Riksarkivet vill ifrågasätta, om det icke skulle vara möjligt att i viss utsträckning låta riksarkivet vara utbytesmyndighet. Arkivvärden är av betydelse för vederbörande myndigheters funktionsduglighet. Riksarkivet kommer i så fall att sörja för handledning och utbildning av utbytespersonalen.

Skolöverstyrelsen hävdar att en utbytestjänstgöring, förlagd till myndighet, vars verksamhet berör modern myndighetens område kan vara minst lika värdefull som en utbytestjänstgöring, förlagd till ett förvaltningsområde, som väsentligt skiljer sig från modern myndighetens. Så bör utbytestjänstgöring för en amanuensaspirant i skolöverstyrelsen med fördel kunna förläggas exempelvis till arbetsmarknadsstyrelsen eller riksrevisionsverket. Även tjänstgöring vid regional och lokal förvaltning inom samma verksamhetsområde bör godtagas. En cirkulationstjänstgöring mellan myndigheterna torde icke kunna fungera utan att det uppkommer »skarvar», som medför kostnader för extra personal. En förutsättning för tjänstgöring vid den regionala och lo-

kala skolförvaltningen blir därför, att det finns utrymme inom icke-ordinarie-posten för avlöning åt vederbörande under tiden för tjänstgöringen.

Även *rektorsämbetet vid Uppsala universitet* betonar att det bör öppnas särskilda möjligheter att täcka de kostnader, som kan bli följden av att extra personal måste anställas för att praktiktjänstgöring skall kunna genomföras.

Rektorsämbetet vid Göteborgs universitet framhåller, att en administrativ amanuens vid universitetet borde få det största utbytet av sin tjänstgöring, om vederbörande får tjänstgöra i ecklesiastikdepartementet, vid universitetskanslersämbetet samt de centrala ämbetsverk, vars verksamhet berör universitetsförhållanden.

Rektorsämbetet vid karolinska institutet ansluter sig beträffande »horisontellt utbyte» helt till uppfattningen, att utbytestjänstgöring icke bör ske hos myndigheter med likartade verksamhetsområden. Däremot anser ämbetet, att det kan ligga ett betydande värde — fastän kanske av annan art än det av delegationen i första hand avsedda — i att aspirant eller annan tjänsteman från den lokala förvaltningen någon tid får tjänstgöra hos motsvarande centrala myndighet.

Rektorsämbetet vid farmaceutiska institutet anser önskvärt, att universitets- och högskoleförvaltningen, som är en ringa och speciell del av förvaltningen, omfattas av den föreslagna förvaltningspraktiken. En praktiktjänstgöring, förlagd till farmaceutiska institutet, torde ha stora möjligheter att ge amanuensen en god inblick i problematiken hos en lokalförvaltning.

Utbytet av personal bör enligt *rektorsämbetet vid tekniska högskolan i Stockholm* icke ske endast mellan olikartade verk. Ämbetet hävdar, att det

vore minst lika värdefullt med utbyten mellan ett verk jämte till verket hörande lokalförvaltning och vederbörande departement.

Liknande synpunkter framhåller *rektorsämbetet vid Chalmers tekniska högskola*.

Statens personalpensionsverk anser att utbytestjänstgöring hos verket skulle innebära en belastning för verket, då de starkt specialiserade arbetsuppgifterna där förutsätter en så lång utbildningstid, att en utbytesamanuens i regel icke skulle kunna bli till någon större nytta. De studerande amanuenser som tjänstgör vid verket måste tidvis — t. ex. under tentamensperioder — beredas viss avkortad tjänstgöring, vilket knappast vore förenligt med en utbytestjänstgöring hos annan myndighet.

Länsstyrelsernas antagningsnämnd framhåller att valet av utbytesmyndigheter för aspiranter på tjänster såsom taxeringsrevisorer är begränsat; andra myndigheter än statskontoret, riksrevisionsverket, kontrollstyrelsen eller riks-försäkringsverket kan icke ifrågakomma. Ett utbyte av aspiranter mellan landskontor och kammarrätten torde i och för sig kunna vara värdefullt.

Länsstyrelsen i Örebro län ifrågasätter, om en utbytestjänstgöring under taxeringsrevisorernas aspiranttid skulle vara av värde. Det torde få anses tillfyllest med tjänstgöring för dem på taxeringssektionens allmänna detalj, varuskattekontoret och möjligen prövningsnämndens kansli vid deras egen länsstyrelse.

För juristpersonalen skulle enligt *länsstyrelsen i Jämtlands län* givetvis utbytestjänstgöring i departement eller centralt ämbetsverk vara nyttig. En konsekvent genomförd utbytestjänstgöring vid annan länsstyrelse torde måhända bli mera givande. Under förut-

sättning av tillfredsställande rekrytering kan antalet juristaspiranter, såvitt avser landskontoren, beräknas vara så mycket större än antalet amanuensaspiranter vid ifrågakommande centrala verk, att utbytestjänstgöring för landskontorens juristaspiranter under alla förhållanden främst torde få ske på annan länsstyrelse. Statskontoret, revisionsverket och möjligen kontrollstyrelsen torde kunna vara lämpliga centrala utbytesmyndigheter för landskontorens juristpersonal. Utbytestjänstgöring, förlagd till skattedomstol inom halvannat år efter provtjänstgöringens början, torde bli av mindre värde. Däremot skulle det vara av stort värde för en tjänsteman på landskontoret med ett par års erfarenhet av arbetet på taxeringssektion och provningsnämndens kansli att få tjänstgöra i kammarrätten. På motsvarande sätt skulle en kammarrättsfiskal med ett par års tjänstgöring bakom sig ha nytta av en tids tjänstgöring vid länsstyrelse. För aspiranter på taxeringsrevisorstjänst skulle säkerligen vara nyttigt att få tjänstgöra vid en taxeringssektion i annat län och vid moderlänsstyrelsens uppbördssektion. Skulle utbytestjänstgöring vid centralt verk för dem komma ifråga, borde en sådan tjänstgöring vid kontrollstyrelsen ge värdefulla erfarenheter av den indirekta beskattningen. Endast i rena undantagsfall torde tjänstgöring vid riksskattenämnden kunna komma ifråga. Beträffande tjänstgöring i kammarrätten gäller i princip detsamma som ovan anförts om juristaspiranterna. För landskansliernas vidkommande skulle det enligt länsstyrelsens mening vara värdefullt, om möjligheter funnes att förlägga någon del av praktikanttjänstgöringen för icke tingsmeriterade länsnotarieaspiranter till domsaga, så länge länsstyrelsen har att i egenskap av överexekutor handlägga utsokningsärenden.

Enligt *överståthållarämbetet* är dess uppgifter sådana, att verket lämpar sig såsom utbytesmyndighet. Ämbetet anför att dess deltagande såsom utbytesmyndighet, för att praktikmöjligheterna skall kunna utökas, möjligen kan anses vara motiverat av allmänna skäl, även om verket mera skulle kunna komma att mottaga än tillhandahålla praktikanter. Att låta den, som avlagt statsvetenskaplig-juridisk examen eller examen vid handelshögskola, fullgöra sin cirkulationstjänst på landskansliet synes ämbetet med hänsyn till behörighetskravet vara föga meningsfyllt, då en sådan aspirant på landskansliet icke får självständigt handlägga ärenden, som ankommer på länsnotarie. Utbytesbalansen mellan landskansli och landskontor skulle följaktligen bli skev, i det att samtliga aspiranter på landskansliet kunde förlägga sin cirkulationstjänst på landskontoret och endast den som avlagt juris kandidatexamen och anställts såsom aspirant på kontoret, kunde för sådan tjänst hänvisas till landskansliet. För att man skall åstadkomma ett uniformt värde borde kanske utbytestjänstgöringen förläggas till vissa på förhand bestämda myndigheter, där möjligheterna att bereda aspiranterna allsidigt kvalificerade göromål anses särskilt gynnsamma. Beträffande aspiranter på taxeringsrevisorstjänster anser ämbetet erfarenhet från tjänstgöring hos kontrollstyrelsen vara av särskilt stort värde och kunna leda till ett vidgat samarbete mellan kontrollstyrelsens avdelningar och taxeringsrevisorerna hos länsstyrelserna. Även den fortgående omläggningen av beskattningen till ökad indirekt beskattning talar för att en sådan tjänstgöring bör komma till stånd. Praktiktjänstgöring hos riksskattenämnden (kontrollbyrån) liksom hos skattedomstolarna bör ge vidgad utblick och erfarenhet, som kan tillgodogöras vid anställ-

ning hos länsstyrelsen. Kanske skulle en viss tids tjänstgöring hos annan länsstyrelses prövningsnämnds kansli och hos åklagarmyndighet ge värdefulla erfarenheter, varvid aspiranten kunde få erfara, hur revisionsverksamhetens resultat bedöms ur process- och straffrättsliga aspekter.

Uppsala domkapitel anför: Amanuenspersonalen vid domkapitlen har under senare år i viss utsträckning ersatts av kanslist. Vid vissa domkapitel kommer det emellertid alltså att finnas amanuenser, och det är av vikt, att de får en för sin fortsatta verksamhet inom stiftsförvaltningen lämpad praktiktjänstgöring. Ecklesiastikdepartementets kyrkobyrå och, bland centrala myndigheter, förslagsvis kammarkollegiet samt statskontoret bör kunna tänkas vara lämpliga utbytesmyndigheter för domkapitlens amanuenser. Härjämte ifrågasätter domkapitlet, om icke utbytestjänstgöring även bör kunna förläggas till annat domkapitel. Detta förutsätter emellertid en viss ändring av § 5 i den föreslagna kungörelsen. — För modernmyndigheten kan tjänstgöringen hos utbytesmyndigheten medföra ett behov av vikarie. Om behovet icke tillgodoses genom att modernmyndigheten, när den avstår personal till utbytesmyndighet, i sin tur får fungera såsom utbytesmyndighet för personal från annan myndighet, torde man få räkna med kostnader för anställande av vikarie.

Lunds domkapitel anser att ett utbyte måste ske samtidigt och direkt mellan två myndigheter, då ingen amanuens vid domkapitlen kan undvaras utan ersättare.

SACO delar promemorians uppfattning att växling mellan lokala och centrala förvaltningsorgan är särskilt värdefull. Eftersom antalet möjliga utbytesplatser är betydligt mindre på lokal än på central nivå och utbytet förut-

sättes ske på reciprok basis, måste självfallet aspiranter vid länsstyrelserna utbytestjänstgöra vid centrala ämbetsverk, så att utbytesplatser inom lokal förvaltning i görligaste mån friställes för aspiranter i departement och verk. Utbudet av lokala utbytesplatser skulle öka, om man på något sätt kunde inkludera kommunerna i systemet. Det torde för övrigt vara av stort värde för kommunalanställda tjänstemän att få en inblick i verksamheten inom den statliga förvaltningen, varför det bör övervägas att låta även dem genomgå förvaltningspraktik.

Det förtjänar vidare diskuteras, hur nära sambandet bör vara mellan modernmyndighet och utbytesmyndighet. Å ena sidan är det naturligtvis nyttigt att på en nivå, som ligger över eller under modernmyndighetens, studera handläggningen av sådana ärenden, som man framdeles själv kommer att handlägga. Den som visar sig lämplig för större uppgifter kan genom utbytestjänstgöring i ett senare skede få erforderlig inblick i förhållandena på andra områden. Å den andra kan skäl anföras för en motsatt uppläggning. Individens utblick och rörlighet vidgas, om utbytespraktiken under den första tiden förlägges till en myndighet med helt nya arbetsuppgifter. Hans användbarhet och hans utsikter att hamna på ett för honom passande arbetsområde ökas. När han väl funnit detta, kan hans specialkunskaper förbättras genom utbytestjänstgöring hos en över- eller underordnad myndighet. Även om SACO i valet mellan dessa två modeller tenderar att föredraga den senare, bör båda prövas för att man genom den uppföljning av verksamheten som kommer att åvila den centrala nämnden skall kunna jämföra vunna erfarenheter. Såsom framgått förutsätter organisationen att cirkulations- och utbytestjänstgö-

ring i framtiden måste ingå som ett led i den administrativa förvaltningspersonalens vidareutbildning, vilken torde behöva fortgå under snart sagt hela den yrkesverksamma tiden.

Sveriges juristförbund anför: I fråga om valet av utbytesmyndighet synes det helt riktigt att amanuensaspiranter i centrala ämbetsverk — beredningens synpunkter på departementen i detta och andra sammanhang synes icke vara giltiga efter det att den pågående omorganisationen av statsdepartementen genomförts — bör ha erfarenhet av hur en lokal förvaltning arbetar. Utbytestjänstgöring hos länsstyrelse framstår såsom eftersträfvansvärd. Med de krav på formell kompetens, som gäller för länsstyrelsens tjänstemän, blir det naturligen företrädesvis jurister, som kan beredas tillfälle till sådan utbytestjänstgöring. För länsnotarieaspiranterna gäller nu att de skall prövas hos två olika länsstyrelser. Cirkulationstjänstgöringen fullgöres emellertid både vid det egna verket och utbytesmyndigheten antingen i landskansliet eller på landskontoret. Delegationen anser det böra övervägas, att man under det första aspirantåret inför tjänstgöring på den egna länsstyrelsens båda avdelningar och att man i stället för tjänstgöring hos annan länsstyrelse låter utbytestjänstgöringen fullgöras hos centralt ämbetsverk, förvaltningsdomstol eller departement. Förbundet, som icke vill motsätta sig att aspiranttjänstgöringen för länsnotarieaspirant fullgöres vid både landskansli och landskontor, ifrågasätter emellertid, om icke utbytestjänstgöring vid ett centralt ämbetsverk därutöver medför alltför stark splittning. Redan en allsidig cirkulationstjänstgöring inom en länsstyrelse kan medföra tjänstgöring vid sex olika sektioner. Det kan även från andra synpunkter ifrågasättas, huruvida icke ut-

bytestjänstgöring vid annan länsstyrelse framstår såsom lika värdefull för aspiranten som tjänstgöring vid ett centralt ämbetsverk. Anses central tjänstgöring böra anordnas bl. a. med hänsyn till önskemålet att reciprokt kunna utnyttja länsstyrelserna för utbytestjänstgöring, torde det bli nödvändigt att inskränka länsstyrelseaspirantens tjänstgöring vid länsstyrelse till landskontoret eller landskansliet. — Förbundet utgår från att tillfälle till förhandlingar om traktamenten, ersättningar, handledararvoden o. dyl. kommer att beredas personalorganisationerna. En alltför njugg inställning från statens sida kan därvid få menliga konsekvenser.

Sveriges agronom- och lanbruksläroreförbund vill framhålla att icke endast en central utan även en annan regional myndighet, t. ex. länsstyrelse bör ifrågakomma såsom utbytesmyndighet.

TCO betecknar det såsom väsentligt att de som antagits vid central förvaltning får insyn i den lokala förvaltningen. Detsamma gäller beträffande de lokalt anställda amanuensernas praktiktjänstgöring i de centrala verken. Det är av vikt att resekostnader och traktamentsersättningar för ifrågakommande tjänstemän, framför allt vid cirkulationstjänst långt från anställnings- och bostadsort, blir så avvägda, att de stimulerar aspiranterna till utbildning. Arvoden för handledning bör vara så stora, att de animerar till goda insatser. Organisationen förutsätter, att här omtalade ersättningar blir föremål för sedvanliga förhandlingar.

PUB:s bedömning

Valet av myndighet för utbytestjänstgöring har vid remissen gjorts till föremål för många olika synpunkter. Bedömningarna synes merendels innefatta en

större tilltro till betydelsen av arbetsuppgifter, som har saklig eller organisatorisk anknytning till modern myndighets verksamhet, än av mera olikartad verksamhet. I huvudsak torde placeringen av utbytestjänstgöringen bli en tillämpningsfråga, därvid de framkomna synpunkterna få i möjlig mån beaktas av centralorganet, som har att besluta i sista hand. Det psykologiska trycket från myndigheter och aspiranter att få en utbytestjänstgöring, som de tror sig ha omedelbar nytta av, torde medföra en tendens i praxis att ge olikartad verksamhet allt mindre utrymme. Det torde vara riktigt, såsom vid remissen framhållits, att utbytestjänstgöringen företrädesvis bör falla inom verkens administrativa och kamerala byråer.

Vad länsstyrelseaspiranterna beträffar synes det allmänna önskemålet om växling mellan lokal och central tjänstgöring i princip böra vidhållas. Något förbud bör dock icke uppställas mot att länsstyrelseaspirant må fullgöra utbytestjänstgöring, när särskilda skäl talar härför, hos annan länsstyrelse, även om det allmänna önskemålet om växling mellan lokal och central tjänstgöring i princip vidhålls. En viss flexibilitet kan av olika skäl vara önskvärd, bl. a. med tanke på svårigheter i vissa fall att placera de båda avdelningarnas aspiranter i meningsfylld utbytesverksamhet. Självfallet måste vid utbytestjänstgöringen de krav på formell kompetens, som gäller inom olika områden, i allmänhet iakttagas.

För aspiranter på taxeringsrevisorstjänst har värdet av den föreslagna utbytestjänstgöringen ifrågasatts av en länsstyrelse. Man har ansett det för deras del vara tillfyllest med tjänstgöring på taxeringssektionens allmänna detalj, varuskattekontoret och ev. prövningsnämndens kansli. En annan länsstyrelse har poängterat nyttan av tjänstgöring

på taxeringssektion i annat län och på uppbördssektionen i hemmalänet. I fråga om utbytestjänstgöringen har länsstyrelsernas antagningsnämnd understrukit det begränsade urval av myndigheter som kan ifrågakomma: statskontoret, riksrevisionsverket, kontrollstyrelsen eller riks försäkringsverket. Tjänstgöring hos kontrollstyrelsen har av flera länsstyrelser ansetts kunna ge erfarenheter av särskilt stort värde och även kunna leda till vidgat samarbete mellan kontrollstyrelsens olika avdelningar och länsstyrelsernas taxeringsrevisorer till främjande av en effektivare indirekt beskattning. Tanken på viss tids utbytestjänstgöring för revisorsaspirant hos åklagarmyndighet har även framförts, därvid åberopats betydelsen för en taxeringsrevisor att äga kunskaper om hur revisionsverksamheten bedöms ur process- och straffrättsliga aspekter. I kammarrätten skulle däremot dessa aspiranter, enligt vad domstolen yttrat, sakna de formella förutsättningarna även för ett tillfälligt förordnande att föredraga mål.

Det kan väl övervägas att från förvaltningspraktiken utesluta aspiranter på taxeringsrevisorstjänst i egenskap av blivande bokgranskningsspecialister med begränsade administrativa uppgifter. Vid remissen har emellertid framkommit så många synpunkter på betydelsen av cirkulation för dem både på skilda sektioner av landskontoret och hos särskilda centrala myndigheter, att tillräckliga skäl knappast föreligger att sätta dem i särställning. En alternativ möjlighet vore att taga med dem så, att inomverks cirkulationen bleve obligatorisk men låta utbytestjänstgöringen vara frivillig och alltså utgöra en rätt, som aspiranten finge ta i anspråk efter eget avgörande. Om kravet på fullständig förvaltningspraktik författningsmässigt uppställs och administrativa svår-

righeter härigenom skulle uppkomma, t. ex. så att valet mellan statlig och enskild tjänst — som för denna yrkesgrupp torde vara särskilt känsligt — påverkas ogynnsamt och medför försämrad rekrytering, torde det centrala organets befogenhet att dispensvägen göra undantag erbjuda tillräckliga aktionsmöjligheter. Denna utväg får givetvis också tillgripas, om tillgången på dylika revisorsaspiranter skulle bli så begränsad att de för verksamhetens behöriga bedrivande måste helt tagas i anspråk för sina specialuppgifter. Med viss tvekan synes sålunda förslaget i denna del böra vidhållas.

Erinras må att den omfattning, i vilken länsstyrelserna kommer att beröras

av utbytestjänstgöringen vid förvaltningspraktiken, i betydande grad kommer att bero på i vilken utsträckning de tingsmeriterade juristerna hos länsstyrelserna tar i anspråk sin rätt att fullgöra tjänstgöring hos utbytesmyndighet i stället för hos modermyndigheten under fem månader av det år som praktikanttiden för deras del omfattar. Eftersom utbytestjänstgöringen här gjorts beroende av tjänstemannens eget avgörande, kan detta givetvis tillika komma att påverka valet av utbytesmyndighet. Ett önskemål om frivillig utbytestjänstgöring hos annan länsstyrelse, som utan svårigheter går att arrangera, torde vara svårt att lämna obeaktat.

Praktikantens arbetsuppgifter och handledning. Handledararvoden

Delegationens PM

Det synes icke möjligt att författningsmässigt säkra framgången för en förvaltningspraktik annat än genom allmänna föreskrifter om var den skall vara förlagd, vad den bör innefatta samt å vem det personliga handledaransvaret skall ligga. Därjämte bör sörjas för att det centrala organ, som skall hålla i verksamheten, har erforderliga kontakter med handledarna, bistår dem med råd och dåd samt efteråt införskaffar uppgifter om praktikanttjänstgöringens innehåll och kvalitet. Det torde böra föreskrivas om tjänstgöringen, att den hos modern myndigheten skall vara förlagd till minst två byråer eller avdelningar och å bägge tjänsteställena i möjlig mån omfattar prövning av tjänstemannens förmåga att självständigt handlägga olika slag av ärenden. Sistnämnda krav skall gälla även för tjänstgöringen hos utbytesmyndigheten. Även om det kan sägas vara en rätt säregen konstruktion, synes lämpligt att på chefen för vederbörande byrå eller avdelning lägga ansvaret för att tjänstemannen tas i anspråk för fullgörande av lämpliga arbetsuppgifter och härvid får erforderlig handledning samt att förvaltningspraktiken i övrigt anordnas ändamålsenligt. Måhända bör exempel på lämpliga arbetsuppgifter för förvaltningspraktiken lämnas av det centrala organet. Vid behov bör detta även taga initiativet till

konferenser för överläggning med handledarna om uppläggningsen av praktiken. Från vederbörande byråchefer eller chefen för avdelningen bör det administrativa organet vidare ha att inhämta de vitsord över praktikanttjänstgöringens fullgörande, som läggs till grund för bedömningen av om förvaltningspraktiken fullgjorts på ett godkänt sätt.

I fråga om det praktiska genomförandet av förvaltningspraktiken är det givet, att det reella värdet av anordningen väsentligen beror av det intresse och den energi, med vilken denna utbildningsverksamhet kan komma att bedrivas hos ämbetsverken, både modern myndigheter och utbytesmyndigheter. Arbetsbelastningen hos många statliga verk kan vara en fara för effektiviteten härvidlag. Från PUB:s utgångspunkter kan icke tillräckligt kraftigt understrykas, att kravet på de överordnade att sörja för de underordnades handledning och utbildning är en tjänsteanlaggenhet av vikt och att erforderligt tidsutrymme i statsverkets eget intresse måste beredas åt denna arbetsuppgift. Det kan inte hjälpas att fallenheten att fullgöra uppgiften varierar bland cheferna, men fullgörandet av uppgifterna bör icke få vara beroende av den enskildes personliga intresse för utbildning. Förvaltningspraktiken står eller faller sålunda med insatserna på tjänstemannaplanet. Om utbytestjänst-

göringen i större utsträckning skulle bli ren slentrian vid förverkligandet och få karaktären av rutinverksamhet utan egentlig handledning i olika arbetsuppgifter, tjänar den inte mycket till. Den skulle då närmast innebära bortkastad tjänstetid, och det vore i så fall bättre att en sådan anordning aldrig hade införts.

Remissyttrandena

Expeditionschefen i ecklesiastikdepartementet anser det kunna befaras, att byrå- och avdelningschefer på grund av arbetsbelastningen icke kan ägna erforderlig tid åt sina adepter. Ett bättre resultat av utbildningen skulle måhända nås, om myndigheter, som beröres av utbytestjänstgöringen, utsåge särskilda handledare med lämpliga kvalifikationer. Handledarskapet skulle ingå i vederbörandes åligganden och planläggas i samråd med vederbörande personalchef. Det skulle kanske även vara motiverat att med lämpligt avvägda arvoden stimulera handledarna till ökade insatser. Arvoderade handledare provas inom den försöksverksamhet, som för närvarande bedrivs i utrikesdepartementet.

Expeditionschefen i inrikesdepartementet framhåller den erfarenhetsmässigt stora risken, att praktikantutbildningen på grund av chefernas normala arbetsbelastning kommer i andra hand. Om ett visst mindre arvode utbetalas till den, som hos myndigheten har ansvaret för utbildningen, skulle vederbörande själv känna större ansvar för sin insats och det centrala utbildningsorganet kunna ställa större krav på att intresse och omsorg ägnas åt utbildningen.

Socialstyrelsen anser att någon lämplig tjänsteman på varje byrå bör avdelas såsom handledare. Då handledar-

uppgiften kommer att av handledaren kräva viss tid, som inkräktar på hans övriga tjänsteuppgifter, kan en viss förstärkning av den högre personalen småningom bli erforderlig.

Arbetsmarknadsstyrelsen anser det vara angeläget, att handledarproblemet ägnas en mycket ingående uppmärksamhet. Det borde övervägas om icke en högre tjänsteman inom varje verk skulle tilldelas denna uppgift beträffande all amanuenspersonal inom verket. Denne cheftjänsteman skulle även genom kontinuerliga kontakter med det centrala utbildningsorganet och med utbytesmyndigheterna få ökade förutsättningar att följa den allmänna utvecklingen på området.

Statskontoret anser det vara viktigt att vid varje myndighet skapa en särskild utbildningsfunktion — vid de mindre myndigheterna såsom en deltidsuppgift för en tjänsteman — som skulle ha till uppgift att inom verket förestå och ansvara för planering och genomförande av initiativ till erforderlig utbildning.

Kontrollstyrelsen understryker betydelsen av insatserna på tjänstemannaplanet för förvaltningspraktiken och förordar att blivande handledare hos myndigheterna beredes möjlighet att tillägna sig pedagogisk kunskap.

Rektorsämbetet vid Stockholms universitet anser, att handledningens effektivitet är av avgörande betydelse för hela utbildningsfrågan och ifrågasätter om icke ytterligare utredning på denna punkt är erforderlig med hänsyn till de stora krav, som fullgörandet av verkens ordinära uppgifter ställer på personalen.

Statens lönenämnd anser, att det får anses föreligga viss risk för att utbytesmyndigheten ger cirkulationspersonalen arbetsuppgifter, som myndigheten har intresse av att få utförda men som kan-

ske är av mindre värde för praktikanterna i deras framtida gärning. En viss personalförstärkning kan väntas bli erforderlig bl. a. på grund av den ökade arbetsbelastningen för dem, som skall handleda praktikanterna.

SACO anser, att det torde bli nödvändigt att utöver särskild ersättning överväga behovet av förstärkta personalresurser i vissa verk, där praktikverksamheten är stor.

Sveriges juristförbund, som även betonar vikten av intresse och energi för utbildningspraktiken, anser, att avdelningschef eller lägst byråchef bör ha ansvaret för praktiktjänstgöringen. Handledarna måste beredas utrymme för sin uppgift att taga hand om amanuenserna och biträda med råd, när praktikanterna prövas på väsentliga uppgifter samt tillse att lägre befattningshavare visar praktikanterna till rätta.

Sveriges samhällsvetareförbund anser, att handledare bör särskilt förordnas och få genomgå en särskild utbildning och dessutom erhålla ett särskilt handledararvode.

PUB:s bedömning

Beträffande förvaltningspraktikens genomförande hos moder- och utbytesmyndigheter har remissmyndigheterna starkt understrukit den avgörande vikt, som måste fästas vid effektiv handledning. Statens lönenämnd har varnat för risken att utbytesmyndigheterna ger praktikanterna arbetsuppgifter, som myndigheterna har intresse av att få utförda men som kanske är av mindre värde för praktikanternas framtida gärning. Därjämte har lönenämnden framhållit att viss personalförstärkning kan bli erforderlig. Expeditionscheferna i ekklesiastik- och inrikesdepartementen pekar båda på faran att praktikantut-

bildningen till följd av byrå- och avdelningschefernas arbetsbelastning kommer i andra hand och ifrågasätter om icke särskilt utsedda handledare skulle garantera bättre resultat. Lämpligt avvägda arvoden skulle stimulera dem till ökade insatser och medge att det centrala organet kunde ställa större krav på intresse för och omsorg om utbildningsverksamheten. Som ansvarig för handledningen av all amanuenspersonal tänker sig arbetsmarknadsstyrelsen närmast en högre tjänsteman inom varje verk och socialstyrelsen en lämplig tjänsteman på varje byrå, medan statskontoret vill hos varje myndighet skapa en »utbildningsfunktion», som förestår och ansvarar för planering och genomförande av erforderlig utbildning. Att utbildningspraktiken kommer att kräva betydande intresse och energi av verken har betonats ytterligare av personalorganisationerna. SACO anser att det torde bli nödvändigt att utöver särskild ersättning till handledare överväga förstärkta personalresurser i vissa verk, där praktikverksamheten blir stor. Juristförbundet hävdar, att ansvaret för praktiktjänstgöringen bör ligga på avdelningschef eller lägst byråchef och att dessa måste bland sina arbetsuppgifter få utrymme att ta hand om amanuenserna och biträda dem med råd vid prövning på väsentligare uppgifter; under tjänstgöringens gång bör aspiranten få del av handledarens uppfattning och hans sätt att arbeta.

Om förvaltningspraktiken skall ge åsyftat resultat krävs, såsom i promemorian framhölls, en effektiv handledning av praktikanterna. Det finns ingen anledning att icke instämma i vad remissmyndigheterna sagt om betydelsen härav och sättet för dess fullgörande.

Frågan om särskilda handledararvoden berördes icke i promemorian men har som nämnts upptagits i ett antal

remissyttranden. Principiellt kan sägas, att kostnaderna för handledararvoden, om därmed vinnes en avsevärd effektivisering av förvaltningspraktiken, torde vara en relativt ringa post jämfört med vad som vinnes därmed och vad förvaltningspraktiken i övrigt kostar. De arvodesbelopp, som kan komma ifråga, har angivits vara en förhandlingsfråga. Vad som här bör diskuteras är, om och i vad mån dessa uppgifter är sådana, att särskilda arvoden skäligen bör utgå och hur dessa i så fall bör tekniskt konstrueras.

Den handledning och aktivitet, som amanuensernas cirkulation inom modermyndigheterna kräver, har stundom sagts utgöra den viktigaste delen av förvaltningspraktiken. Denna uppgift måste emellertid anses höra till verkets egna centrala arbetsuppgifter. Även om uppgiften blir föremål för en central reglering, såsom här föreslagits, hör den till de normala åliggandena för verkets tjänstemän. Det ter sig då mindre naturligt att avgränsa verksamheten från övriga tjänsteåligganden och särskilt arvoderas insatserna.

Handledningen av utbytesamanuenserna ter sig annorlunda, eftersom det är en arbetsuppgift som pålägges vederbörande i ett annat verks eller, kanske skall man säga, i hela statsförvaltningens intresse. En arvodering synes i dylikt fall naturlig och önskvärd. Hos utbytesmyndighetens tjänstemän kan handledararvoden anses i hög grad ägnade att skapa intresse och ansvar för den »främmande» utbildningsuppgiften och bör möjliggöra för det centrala organet att lättare kräva erforderliga insatser. Med den mycket ojämna fördelning, som utbytestjänstgöringen kan få mellan olika verk och deras skilda byråer, avdelningar och sektioner, är det knappast möjligt att ge dylika handledararvoden annan karaktär än visst

å-pris per utbytesamanuens eller per sådan amanuens och månad.

Handledararvudet torde företrädesvis, där omständigheterna icke föranleder till annat, böra utgå till den chef för byrå, avdelning eller sektion, som har att svara för att tjänstemannen tages i anspråk för lämpliga arbetsuppgifter och ges erforderlig handledning. Arvudet bör avse en personlig arbetsinsats av denne och icke utgöra ersättning för ett formellt ansvar. I vissa fall kan uppdelning av arvudet tänkas var skäligen. Till vem och med vilket belopp arvudet bör utgå torde det centrala utbildningsorganet få lov att avgöra efter erforderligt samråd med vederbörande verkschef. I ämbetsverk, där särskild avdelning, byrå eller sektion har tillskapats för utbildningsändamål och denna även ombesörjer handledningen vid förvaltningspraktiken, torde utrymme icke finnas för särskild arvodering.

Genom det centrala utbildningsorganets anvisningar torde handledarnas uppgifter framdeles erhålla en sådan fixering, att säkrare underlag erhålles för bedömande av arvodesbeloppens storlek.

I den mån myndigheternas insatser för förvaltningspraktiken skulle påkalla förstärkta personalresurser, vilket framhållits i några remissyttranden, bör det ankomma på myndigheterna att bevaka frågan i samband med sina anslagsäskanden.

Spörsmålet om bestridande av sådana oförutsedda kostnadsökningar, som särskilt hos mindre verk kan uppkomma i samband med en amanuens' utbytestjänstgöring annorstädes utan reciprocitet, torde däremot lämpligen böra ordnas genom att ett generellt bemyndigande utverkas av riksdagen för verken att på sådan grund överskrida maximerade anslagsposter till löner åt övrig icke-ordinarie personal.

Administrativt centralorgan och dess uppgifter m.m.

Delegationens PM

Förvaltningspraktiken synes böra administrativt ledas och sammanhållas av ett centralt organ, förslagsvis det centrala personalutbildningsorgan, varom PUB torde komma att framlägga förslag. Detta organ bör särskilt genom råd och anvisningar till ämbetsverk och myndigheter verka för att praktiktjänstgöringen erhåller en ur utbildnings-synpunkt tillfredsställande utformning, efter vederbörlig anmälan av moder-myndigheten anvisa utbytesmyndighet åt tjänsteman och i övrigt vidtaga de särskilda anordningar som kunna erfordras för förvaltningspraktikens genomförande.

Tjänsteman, som fullgjort godkänd förvaltningspraktik, bör därom äga erhålla bevis enligt formulär som fastställas av chefen för civildepartementet. Dylikt bevis torde lämpligen böra utfärdas av det centrala personalutbildningsorganet efter inhämtande av uppgifter från cheferna för de byråer, avdelningar (motsvarande), vid vilka tjänstemannen fullgjort tjänstgöringen. Prövas tjänstemannen ha fullgjort förvaltningspraktiken på mindre tillfredsställande sätt, bör bevis om godkänd förvaltningspraktik förvägras honom.

På det centrala personalutbildningsorganet bör ankomma att, där särskilda skäl därtill föranleda, meddela dispenser från föreskriven skyldighet att genomgå förvaltningspraktik, helt eller delvis.

Remissyttrandena

Expeditionschefen i ecklesiastikdepartementet delar delegationens uppfattning att ett centralt sammanhållande organ bör finnas för vissa administrativa och kontrollerande uppgifter rörande praktiktjänstgöringen; utan ett sådant organ synes risk föreligga, att utbildningsverksamheten efter hand avstannar.

Expeditionschefen i inrikesdepartementet anser det erforderligt med ett centralt sammanhållande organ för det praktiska genomförandet och kontrollen av verksamheten. En samordning av uppgifterna bör därvid ske med länsstyrelsernas antagningsnämnd, vilket är en ej oviktig fråga, som delegationen icke närmare tagit ställning till. Det centrala organet bör, som i promemorian anföres, undvika inblandning i verkens egna angelägenheter och i verkschefernas ansvar för fullgörandet av verksuppgifterna. Det synes däremot icke riktigt att det centrala organet, såsom delegationen uttalat, skall kunna vägra att anvisa utbytesmyndighet i avvakten på cirkulationskravets uppfyllande. Aspiranten skulle därigenom drabbas av bristande cirkulation.

Försvarets civilförvaltning anser det med hänsyn till rekryteringssvårigheterna vara rationellt att bilda ett centralt organ för rekrytering. Detta skulle endast fungera såsom hjälp vid amanuensrekrytering i samband med funk-

tionen att leda utbildningsverksamheten. Dock må ifrågasättas, huruvida det är riktigt att det centrala organet skall vägra anvisa aspiranten utbytesmyndighet i avvaktan på cirkulationskravets uppfyllande.

Arbetsmarknadsstyrelsen anser att en centraliserad intagning av amanuensaspiranter till den statliga förvaltningen genom ett särskilt inrättat organ med hänsyn till de betydande och ofrånkomliga växlingarna i kraven på nyanställda icke motsvarar de enskilda verkens reella behov eller främjar en smidig och effektiv rekryteringspolitik. Däremot torde vara nödvändigt att inrätta ett centralt sammanhållande organ för handläggning av utbildningsfrågorna.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen avstyrker att ett centralt organ skall leda praktiktjänstgöringen. Ansvar för åtgärderna att genomföra cirkulations-tjänstgöringen tillhör, vad väg- och vattenbyggnadsverket beträffar, helt verkets centrala personal- och utbildningsfunktioner och vilar ytterst på verksamledningen. En befogenhet för det centrala organet att direkt från vederbörande byrå- eller avdelningschefer inhämta vitsord över praktiktjänstgöringens fullgörande innebär en inblandning i verkens egna angelägenheter, som icke torde vara tolerabel med hänsyn till verksamheternas ansvar för verksamheternas fullgörande. Styrelsen anser det däremot angeläget, att Kungl. Maj:t fastställer riktlinjer för praktiktjänstgöringens inriktning och omfattning samt för myndigheternas åligganden och samverkan såsom moder- respektive utbytesmyndigheter.

Statskontoret anser det angeläget, att ansvaret för utbildningsverksamheten ankommer på myndigheterna själva. Självfallet är det en fördel, om myndigheterna har tillgång till ett centralt organ. Det torde därvid kunna ankomma

på detta att medverka vid planläggning och genomförande av praktiktjänstgöringen, att förmedla vunna erfarenheter och ge myndigheterna råd och upplysningar om förekommande möjligheter för utbytestjänstgöring. Med hänsyn till beredningens nuvarande arbetsinriktning skulle det vara av stort värde, om den kunde påtaga sig denna arbetsuppgift.

Statistiska centralbyrån tillstyrker förslaget om ett centralt sammanhållande organ.

Riksrevisionsverket anser kontroll från det centrala organets sida ej påkallad, då föreskrifter bör utfärdas om praktiktjänstgöringens ordnande och om ansvaret för denna tjänstgöring. Liksom myndigheten skall sörja för rekrytering av amanuenspersonal, bör även myndigheten — inom ramen för meddelade föreskrifter — på egen hand äga bestämma om praktiktjänstgöringens ordnande samt bedöma, hur tjänstgöringen utfallit. När amanuensen fullgjort tjänstgöring hos utbytesmyndighet, bör denna lämna ett utlåtande om tjänstgöringen till modern myndigheten, som på grundval av detta omdöme och egna erfarenheter har att själv avgöra, om praktiktjänstgöringen skall godkännas och amanuensen uppflyttas i reglerad befordringsgång.

Kontrollstyrelsen förutsätter, att det centralt sammanhållande organet i likhet med konsulterande organ inom det privata näringslivet (PA-rådet, Ekonomisk Företagsledning etc.) kan bistå myndigheterna och de nyanställda med råd för att utvärdera lämplig sammansättning av förvaltningspraktik.

Rektorsämbetet vid tekniska högskolan i Stockholm biträder förslaget om ett centralt sammanhållande organ men vill understryka, att detta organ icke får utvecklas till en central rekryteringsnämnd.

Lantmäteristyrelsen hävdar, att det icke torde vara praktiskt möjligt för de olika myndigheterna att själva ordna lämpliga utbytestjänster. Den föreslagna praktiktjänstgöringen måste därför administreras av ett centralt organ.

Statens lönenämnd anser det vara ett av villkoren för en rationell utformning av cirkulationstjänstgöringen att ett centralt organ kommer till stånd med uppgift bl. a. att medge dispens och se till att vederbörande praktikanter erbjudes en praktik av reellt värde för deras fortsatta tjänstgöring. Den sistnämnda uppgiften får anses särskilt väsentlig.

Statens personalpensionsverk anser, att förvaltningspraktiken, därest den skall anordnas, bör administreras av ett centralt sammanhållande organ.

Länsstyrelsernas antagningsnämnd kan icke ansluta sig till tanken, att det centrala organet skall vägra anvisa utbytesmyndighet, om det finner att »tillfredsställande intern cirkulation» icke skett hos anställningsmyndigheten »med förlängning av den totala tiden för praktiktjänstgöringen som följd». Härav synes följa att anställandet i extra ordinarie tjänst fördröjes vid förlängning av förvaltningspraktiken. Att ingen cirkulation, eller mindre tillfredsställande sådan, kommit till stånd hos anställningsmyndigheten kan i regel antagas komma att bero på omständigheter, varöver aspiranten icke kan råda, och det synes då icke rimligt att han får bära följderna härav.

SACO tillstyrker att ett centralt sammanhållande organ inrättas av det slag och med huvudsakligen de uppgifter, som skisserats i promemorian, men anser det icke rimligt, att detta organ skall ha rätt att vägra anvisa en utbytesmyndighet, emedan kravet på cirkulation inom modern myndigheten icke uppfyllts. I ett sådant fall, då en myndighet misskött sig, skall icke den anställde få bära konsekvenserna.

Sveriges juristförbund gör enahanda invändning mot förslaget och tillägger: Särskild uppmärksamhet torde böra ägnas åt samordningen av det centrala organet med länsstyrelsernas antagningsnämnd. Beträffande sammansättningen av centralorganet vill förbundet framhålla, att det vore av värde, om en personalrepresentant med aktuell erfarenhet från praktiken alltid vore knuten till organet. — Förbundet efterlyser vidare åtgärder, som skulle underlätta utbytestjänstgöringen. På den privata arbetsmarknaden framstår det såsom självklart, att arbetsgivaren skall tillhandahålla eller åtminstone underlätta anskaffandet av bostad åt tjänsteman, som tvingas tjänstgöra utanför den vanliga tjänstgöringsorten. Det synes svårt att förstå, varför staten på detta område skall intaga en så kallsinnig attityd.

TCO tillstyrker, att ett sammanhållande organ, i vilket personalorganisationerna bör vara representerade, inrättas med uppgift att organisatoriskt genomföra praktiktjänstgöringen, utbilda handledare, utfärda intyg över förvaltningspraktiken och utöva viss kontroll.

Förslaget angående *bevis om godkänd förvaltningspraktik* (8 § utkastet till kungörelse) är huvudsakligen föremål för följande synpunkter och erinringar.

Socialstyrelsen anser, att den närmare bedömningen av praktikanterna bör få anstå, tills vederbörande söker befordringstjänst. En tjänstemans verkliga kapacitet framkommer först sedan vederbörande har fått mera kvalificerade uppgifter.

Statistiska centralbyrån anser att amanuensen efter fullgjord praktiktjänstgöring bör erhålla ett intyg om tjänstgöringen. Detta bör dock utfärdas först när vederbörande återvänt till modermyndigheten och där fått ytterligare praktik.

Riksrevisionsverket förordar att utbytesmyndigheten, när amanuensen full-

gjort sin tjänstgöring därstädes, skall lämna ett utlåtande om tjänstgöringen till modernmyndigheten som på grundval av detta omdöme och egna erfarenheter har att avgöra om praktiktjänstgöringen skall godkännas och amanuensens uppflyttas i reglerad befordringsgång.

Kontrollstyrelsen anser, att intyg om fullgjord cirkulationstjänstgöring skall utfärdas för alla, som genomgått tjänstgöringen, och att intyget skall vara ograferat.

Sveriges juristförbund anser, att aspiranten under tjänstgöringens gång bör få del av handledarens uppfattning om hans sätt att arbeta. Det uppfattas regelmässigt såsom en brist, när ett omdöme icke avges förrän vid aspiranttidens slut.

Förslaget angående *dispens* och därmed sammanhängande frågor är huvudsakligen föremål för följande synpunkter och erinringar.

Riksförsäkringsverket anser lämpligt med en individuell dispensgivning av det centrala organet, eftersom anknytningen till kungörelsen om reglerad befordringsgång icke innehåller några klara definitioner av betydelse för urvalet. Verket förutsätter, att förvaltningspraktik skall krävas, endast när den kan vara av betydelse för tjänstemannens tjänstgöring hos modernmyndigheten, och anser, att dispensmöjligheterna icke bör utnyttjas så restriktivt som föreslagits, eftersom den föreslagna cirkulationstjänstgöringen på ett för nyinrättade eller snabbt expanderande ämbetsverk särskilt kännbart sätt kan fördröja amanuenspersonalens utnyttjande för mera kvalificerade och självständiga uppgifter.

Kammarrätten anser det antagligt, att dispenser oftare kommer att aktualiseras än delegationen rekommenderar och att ett tillgripande av dispenser i mera vidsträckt omfattning skulle förtrycka cirkulationstjänstgöringens idé.

Statistiska centralbyrån vill understryka vikten av att vissa grupper av amanuenspersonal, t. ex. statistiker, beredes möjlighet till dispens.

Skolöverstyrelsen anser det vara av vikt att man för undvikande av rekryteringshämmande effekter tager hänsyn till personliga omständigheter, som kan göra det svårt för vederbörande att byta bostadsort. I sådana fall bör man icke kräva, att utbytestjänstgöringen skall förläggas utanför bostadsorten.

Statens lönenämnd anser det vara en förutsättning för en rationell ordning att ett centralt organ kan bevilja dispens i enskilda fall.

Länsstyrelsernas antagningsnämnd anser att de svårigheter, som kan väntas möta, icke tillräckligt beaktats. Ansökningar om dispens är att emotse från såväl myndigheter som personal, och möjligheterna för det centrala organet att avböja dispenser ter sig mycket begränsade med den brist på personal, som råder på många håll. Personliga förhållanden — t. ex. svårigheterna för kvinnliga aspiranter med minderåriga barn — kan tänkas tvinga fram dispenser. En restriktiv bedömning av dispensfrågan innebär risk för att den anställde slutar.

SACO anser att reella möjligheter till dispens måste finnas även för den, som redan har erforderlig administrativ erfarenhet, och för den, som av personliga skäl är förhindrad att genomgå utbytestjänstgöring på annan ort.

Delegationens förslag angående *övergångsbestämmelse* har endast berörts av *Sveriges juristförbund*, som anfört följande: Rekryteringsläget torde för närvarande på sina håll vara sådant att en amanuens kan erhålla tjänst i 21 eller 23 lönegraden, innan han avverkat ett och ett halvt års tjänstgöring. Det bör i sådant fall finnas möjlighet för tjänsteman, som så önskar, att fullborda praktiktjänstgöringen. Samma möjlighet bör

gälla för den, som undergår provtjänstgöring vid kungörelsens ikraftträdande. Den föreslagna övergångsbestämmelsen synes böra kompletteras med föreskrift härom.

Förslaget att praktiktjänstgöringen skall genomföras *utan inrättande av särskilda praktiktjänster* är huvudsakligen föremål för följande synpunkter och erinringar.

Socialstyrelsen anser, att tjänstemän, som nöjaktigt fullgör uppgifter på amanuensstadiet men icke kan hävda sig i den senare konkurrensen om befordringstjänster, bör beredas möjlighet att på lång sikt uppehålla tjänster i den högsta amanuensgraden. För att ämbetsverket därigenom icke skall gå miste om möjligheten att rekrytera nya amanuenser bör inrättas praktiktjänster. Vilka praktiktjänster, som skall inrättas, bör avgöras i samma ordning som gäller för tillskapandet av andra tjänster.

Medicinalstyrelsen instämmer i princip med det framlagda förslagets tankegångar, men anser det ytterst vanskligt att genomföra för styrelsens del med hänsyn till den stora arbetsbelastningen och den rådande arbetskraftssituationen. En möjlighet vore att ordna särskilda tjänster för cirkulationsamanuenserna, vilket emellertid förutsätter att det sedermera finns plats inom personalramen hos modern myndigheten, när vederbörande har fullgjort sin praktiktjänstgöring.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anser att det måste vara en förutsättning för det praktiska genomförandet av förvaltningspraktiken att utbytestjänsterna för cirkulationstjänstgöring läggas utanför den egentliga personalramen.

Skolöverstyrelsen anser det vara ett väsentligt inslag i det föreliggande förslaget, som i och för sig torde underlätta dess genomförande, att det icke förutsätter inrättande av särskilda prak-

tiktjänster utan bygger på utbytestjänstgöring.

Rektorsämbetet vid karolinska institutet pekar på svårigheterna vid små arbetsenheter, vilkas funktion kan vara helt avhängig av en viss tjänsteman i t. ex. amanuens' tjänsteställning. Inom den centrala förvaltningen vid karolinska institutet finns endast en amanuens-tjänst. Även om man icke generellt vill inrätta särskilda praktiktjänster, bör möjlighet här till åtminstone finnas i sårbara situationer.

Länsstyrelsen i Östergötlands län anser att utbytestjänsterna bör ligga utanför den egentliga personalramen. Det skulle eljest vara förenat med stora svårigheter att avvara aspiranter till annan myndighet, även om reciprocitet tillämpas.

Länsstyrelsen i Jämtlands län framhåller, att praktikantens tjänstgöring på de olika detaljerna hos en länsstyrelse skulle bli alltför kort, för att vederbörande skulle kunna göra någon nämnvärd nytta. Det synes på grund härav erforderligt för praktiktjänstgöringens genomförande att särskilda praktiktjänster inrättas.

Länsstyrelsernas antagningsnämnd anför, att det med hänsyn till personalsituationen åtminstone för närvarande icke är möjligt att avstå en aspirant för praktiktjänstgöring vid annan myndighet, med mindre länsstyrelsen samtidigt för motsvarande tjänstgöring mottager annan aspirant, som uppfyller de för länsstyrelsens arbetsuppgifter gällande kompetenskraven.

PUB:s bedömning

Tanken på ett centralt utbildningsorgan för vissa administrativa och kontrollerande funktioner vid förvaltningspraktikens genomförande har i allmänhet icke mött erinringar vid remissen. I ett

antal yttranden har tvärtom understrukt, att ett centralt sammanhållande organ är nödvändigt för ett rationellt ordnande av cirkulationstjänstgöringen, främst därför att det för de olika myndigheterna vore praktiskt omöjligt att själva ordna lämpliga utbytestjänster. Någon remissmyndighet vill dit även lägga uppgiften att biträda med central rekrytering av amanuenspersonal, en tanke, som andra remissmyndigheter i anslutning till promemorians uttalanden varnar för. Riksrevisionsverket anser kontroll från det centrala organets sida ej vara påkallad; verken bör inom ramen av meddelade föreskrifter på egen hand äga bestämma om praktiktjänstgöringens ordnande och bedöma hur denna utfallit. På grundval av utbytesmyndighetens utlåtande och egna erfarenheter bör enligt ämbetsverket varje myndighet själv avgöra om praktiktjänstgöringens godkännande och om amanuensens uppflyttning i reglerad befordringsgång. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen avstyrker direkt ett centralt organ för ledande av cirkulationstjänstgöringen med åberopande att ansvaret härför såvitt gäller väg- och vattenbyggnadsverket helt tillhör »verkets centrala personal- och utbildningsfunktioner» och ytterst vilar på verksledningen. Befogenheten för det centrala organet att direkt från byrå- eller avdelningschefer inhämta vitsord över praktiktjänstgöringens fullgörande skulle innebära »en inblandning i verkens egna angelägenheter, som icke torde vara tolerabel med hänsyn till verkschefernas ansvar för verksuppgifternas fullgörande». Slutligen har socialstyrelsen anført, att den närmare bedömningen av praktikanterna bör få anstå, tills vederbörande söker befordringstjänst, enär en tjänstemans verkliga kapacitet visar sig först, när han fått mera kvalificerade uppgifter.

Genomförandet av den föreslagna för-

valtningspraktiken kommer att aktualisera en rad administrativa problem, såsom framgår redan av den föregående diskussionen om förslagets tillämpning i olika hänseenden. Det torde utan vidare vara klart att, om systemet skall genomföras och ge avsedd effekt, ett centralt sammanhållande organ måste finnas, som svarar för administrationen av det hela. Det räcker uppenbarligen icke med att Kungl. Maj:t fastställer riktlinjer för en allmän förvaltningspraktik och myndigheternas åligganden i samband därmed. Är man icke beredd att skapa de erforderliga administrativa resurserna, är det bäst att lägga hela förslaget på hyllan.

I fråga om organets verksamhet har i promemorian anförts att det självfallet vore angeläget att undvika inblandning i verkens egna angelägenheter och i verkschefens ansvar för fullgörandet av verksuppgifterna. En remissmyndighet har förmenat att ett intolerabelt sådant intrång skulle ske genom de för centralorganet föreslagna uppgifterna och därför avstyrkt varje sådant organ. Tankegången i promemorian är givetvis att de föreslagna uppgifterna för organet — om Kungl. Maj:t fastställer dessa — inte kan anses utgöra ett sådant intrång, men promemorian ville varna för frestelser att gå därutöver vid fullgörandet av uppgifterna. Att vitsord över praktikanternas tjänstgöring föreslagits skola av centralorganet inhämtas från den byrå- eller avdelningschef, som pålagts ansvaret för praktikens lämpliga anordnande, är närmast en praktisk fråga. I och för sig är det ju icke något egendomligt att vissa tjänstemän i ett verk instruktionsmässigt få sig pålagda särskilda uppgifter och har att redovisa härför. En parallell utgör exempelvis de organisationsföredragande, som förordnats i olika verk och som har en skyldighet att lämna särskild verksamhetsrapport.

När socialstyrelsen påyrkar att den närmare bedömningen av praktikanterna skall anstå tills de söker en befordringstjänst, må erinras att förslaget ej hindrar eller avser att hindra detta. Det godkännande av förvaltningspraktiken, som förslaget avser, innebär självfallet icke någon sådan ingående bedömning, som sker vid en tjänstetillsättning, utan främst ett konstaterande att föreskriven praktikanttjänstgöring har ägt rum och fullgjorts på ett sätt, som icke understiger viss minimistandard. Att intyg om godkänd förvaltningspraktik utfärdas centralt och icke av varje verk för sig, har ansetts vara en fördel med tanke på enhetligheten och värdet av intyget. Ett sådant godkännande innebär givetvis icke något intrång i det enskilda ämbetsverkets bedömande, i vad mån en person är lämplig eller olämplig för viss tjänst. Bedömningen av om tjänstemannen skall gå vidare från aspirant i den reglerade befordringsgången och bli extra ordinarie kommer, om den förut förordade modifikationen av villkorsbestämmelsen godtas, att som regel bli verkets egen sak, såsom riksrevisionsverket önskat. Frågan om godkänd förvaltningspraktik betyder något först när uppflyttning till Ae 21 blir aktuell.

Tanken att *särskilda praktiktjänster* utanför den egentliga personalramen skulle vara nödvändiga för ett genomförande av den föreslagna förvaltningspraktiken har framförts av ett par remissmyndigheter, nämligen väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt två länsstyrelser, vilka senare utgått ifrån att utbytesamanuenserna icke skulle göra nämnvärd nytta. Ätminstone vid små arbetsenheter borde en möjlighet finnas att inrätta praktiktjänster i sårbara situationer, har framhållits av rektorsämbetet vid karolinska institutet. Önskemål om praktiktjänster har socialstyrelsen framfört från en annan synvin-

kel, nämligen syftet att bereda nöjaktiga amanuenser, som inte kan hävda sig i senare konkurrens om befordringstjänster, möjlighet att på lång sikt uppehålla tjänster i högsta amanuensgraden. För att verket då inte skulle gå miste om chansen att rekrytera nya amanuenser behövdes praktiktjänster.

Det framlagda förslaget till förvaltningspraktik bygger på att särskilda praktikantplatser icke skall inrättas. Meningen är att utbildningen bäst tillgodoses genom att utbytesamanuenserna hos myndigheterna tas i anspråk för ordinära arbetsuppgifter, som också är lämpliga ur utbildningssynpunkt. Det synes vara överdrivna farhågor att utbytesamanuenserna icke skulle vara till nämnvärd nytta hos länsstyrelserna. Man kan icke à priori utgå ifrån att de representerar sämre eller mindre förfaren arbetskraft än den som länsstyrelserna avstår ifrån under motsvarande halvår. Det av socialstyrelsen berörda problemet kan icke lösas i förevarande sammanhang. Som förut nämnts torde behovet av extra personal hos t. ex. smärre myndigheter till följd av utbytestjänstgöringen böra lösas genom möjlighet till överskridande av vederbörande avlöningspost.

Här skall endast tilläggas några rader om den ändring i *länsstyrelsernas antagningsnämnds* uppgifter, som skulle följa av ett genomförande av det här framlagda förslaget till förvaltningspraktik. Ett klarläggande i detta hänseende har expeditionschefen i inrikesdepartementet angivit vara en viktig fråga ur departementets synpunkt.

Länsstyrelsens antagningsnämnd, vars grundläggande funktioner framgår av Kungl. kungörelse den 19 maj 1944, nr 246, om antagande av aspiranter å länsnotarie-, länsbokhållare- och taxeringsassistenttjänster m. m., utgör en för hela riket gemensam antagningsnämnd, som

har att för samtliga länsstyrelser medverka vid antagande av aspiranter å (nuvarande) länsnotarie- och taxeringsrevisorstjänster och att efter aspiranternas provtjänstgöring pröva deras lämplighet för tjänsten. Nämnden yttrar sig också regelmässigt i frågor om dispens från de i länsstyrelseinstruktionen fastställda kompetenskraven. Uppkommande behov av aspiranter skall länsstyrelse anmäla till nämnden, hos vilken ansökan om antagning göres av den intresserade. Nämnden uppsätter ett förslag på fyra sökande, om så många är anmälda, och vederbörande länsstyrelse har att antaga en av de föreslagna till aspirant. Enligt nuvarande bestämmelser skall aspirant på länsnotarietjänst provtjänstgöra sju månader vid egen och fem månader vid annan länsstyrelse, medan aspirant på taxeringsrevisorstjänst provtjänstgör sex månader enbart vid den egna länsstyrelsen. Nämnden anvisar vid vilken länsstyrelse utbytestjänstgöringen skall fullgöras. För närvarande efterges kravet på utbytestjänstgöring i betydande utsträckning, särskilt för tingsmeriterade jurister. Den som finnes olämplig för fortsatt provtjänstgöring kan efter anmälan av vederbörande länsstyrelse skiljas från tjänstgöringen genom beslut av nämnden. På basis av länsstyrelsernas (länsstyrelsens) vitsord prövar nämnden sedermera aspirants lämplighet. Efter sådan behörighetsförklaring må länsstyrelsen antaga honom till extra länsnotarie eller taxeringsrevisor. Vid tveksamhet om lämpligheten kan nämnden föreskriva viss ytterligare provtjänstgöring.

Vid genomförandet av ett system med allmän förvaltningspraktik, som inkluderar även länsstyrelserna, kommer antagningsnämndens uppgifter som central rekryteringsinstans för länsstyrel-

serna givetvis icke att påverkas, ej heller dess uppgifter vid prövningen av dispenser från de i länsstyrelseinstruktionen stadgade kompetenskraven. Anvisandet av utbytesmyndighet och godkännandet av förvaltningspraktiken skulle däremot ankomma på det centrala utbildningsorganet även med avseende å länsstyrelseaspiranterna.

Det kan måhända diskuteras om för dessa aspiranters del tillika skulle ifrågakomma en särskild behörighetsförklaring. Denna finge i så fall tydligen lov att tidsmässigt samordnas med godkännandet av förvaltningspraktiken. Standardkraven för aspiranter hos länsstyrelser och aspiranter hos andra förvaltningsmyndigheter torde i princip vara så lika och eventuella underkännanden sannolikt så fåtaliga, att övervägande skäl talar för att den nuvarande särskilda behörighetsprövningen för länsstyrelseaspiranterna icke i allmänhet bör upprätthållas vid införande av ett system med allmän förvaltningspraktik. En prövning genom antagningsnämnden synes det dock önskvärt att bibehålla i sådana fall, där de inkomna vitsorden över förvaltningspraktik, som fullgjorts av en aspirant från länsstyrelse, grundar tvekan om hans förvaltningspraktik kan godkännas eller om en förlängd förvaltningspraktik bör föreskrivas. I dylika fall bör avgörandet om underkännande eller förlängning av förvaltningspraktiken ske i samråd med antagningsnämnden, som alltså bör ha kvar en hand över de länsstyrelseaspiranter, vilka måhända icke fyller måttet. En föreskrift om dylikt samråd torde böra inflyta i 8 § av kungörelseförslaget.

I övrigt torde de vid remissen framkomna synpunkterna icke påkalla särskilda kommentarer eller föranleda ändringar i förslaget.

BILAGA

PM

med verkschefs-synpunkter på frågan om cirkulationstjänstgöring för administrativa amanuenser¹

*Generaldirektören Cardelius,
kontrollstyrelsen*

Tror mycket på cirkulationstjänstgöring, ett mycket stort behov finns. Allt-efter som specialiseringen i statsförvaltningen fortgår blir cirkulationstjänstgöringen alltmera nödvändig. Om man inte vill ha starkt specialiserade fackmän får man ta den ytterligare kostnad och de praktiska olägenheter som kan följa med cirkulationen. Nödvändigt med cirkulation om man skall få dugliga befattningshavare på topp tjänsterna; betydelsefullt att ledande befattningshavare sett något annat verk än sitt eget. Svårigheter att besätta tjänster om specialiseringen blir alltför stark och ej motverkas; svårigheter har härvidlag förelegat inom kontrollstyrelsen.

Den viktigaste delen av cirkulations-tjänstgöringen är cirkulationen *inom* verket. Borde vara varje myndighets skyldighet att se till att sådan cirkulation sker. Vidare borde varenda amanuens obligatoriskt tjänstgöra i riksrevisionsverket och statskontoret åtminstone under ett par månader utöver den cirkulationstjänstgöring utom eget verk, som bör ifrågakomma.

Risken av att amanuensen stannar kvar på utbytesmyndigheten får tagas, så värdefull är cirkulationstjänstgöringen.

Tiden 1 1/2 år är i och för sig tillräcklig. Allt beror på om man får folk att tro på nyttan av cirkulationstjänstgöringen. Väsentligt att tjänstgöringen hos utbytesmyndigheten får ett meningsfyllt innehåll och att ordentlig introduktion ges.

Byten mellan myndigheterna bör kunna ske även senare än inom 1 1/2-årsramen. Aspiranten är mogen nog för att tillgodogöra sig erfarenheterna hos utbytesmyndigheten efter ett år, men det skulle inte göra någonting om bytet skedde efter ytterligare ett år. Alltså ingen tidsmässig låsning. Byten bör också kunna ske på en högre tjänstenivå än amanuensens.

Cirkulationstjänstgöringen måste vara obligatorisk åtminstone under inledningsskedet. Annars risk för att de kortsiktiga nackdelarna verkar skrämmande. I synnerhet obligatoriskt med tjänstgöring hos riksrevisionsverket och statskontoret.

Är den centrala nämnden nödvändig? Skulle det inte räcka om varje verk ålades att själv ordna lämpligt byte och att lämna redovisning härför till Kungl. Maj:t i samband med petitan? Myndigheterna kunde indelas i grupper t. ex. alla försvarsförvaltningarna i en grupp, och hänvisas till byten inom gruppen.

¹ Synpunkterna har avgivits i intervjuform och bilagts delegationens PM.

Härutöver borde tjänstgöring ske hos riksrevisionsverket och statskontoret. Cirkulationstjänstgöringen borde särskilt beaktas vid befordran.

Väsentligt att inga ekonomiska hinder finns.

Varför skall en tingsmeriterad jurist ha förkortad cirkulationstid och slippa extern cirkulation? Finns ingen anledning därtill, han behöver väl den ökade administrativa insikten, eftersom tings-tjänstgöringen är alltför speciell, sett ur allmän administrativ synpunkt.

Generaldirektör Renlund, riksrevisionsverket

Ansluter sig i stort sett till det föreliggande förslaget. Dock tveksam i *dagens läge* om förslagets genomförande skulle få någon rekryteringsfrämjande effekt. Vidare hindrar den föreliggande bristen på amanuenser en vettig cirkulation.

Hos den egna myndigheten bör tjänstgöring ske på minst två ställen, flera om myndighetens organisation och övriga förhållanden medger det. Tjänstgöringen på varje ställe bör inte ske under alltför korta perioder. Den egentliga provtiden bör vara avklarad hos den egna myndigheten, förslagsvis under ett år. Därefter bör ett halvår tillbringas hos utbytesmyndigheten, varefter ytterligare ett halvår bör tillkomma hos den egna myndigheten innan extra ordinarie anställning erhålles. Härigenom skapas garanti för att amanuensen återvänder till det egna verket.

Hos utbytesmyndigheten bör tjänstgöringen förläggas till endast *en* sektion (byrå), eljest lätt alltför stor splitt-ring, varigenom syftet kan förfelas.

Viss tvekan om cirkulationstjänstgöringen enligt förslaget möjligen kommer för tidigt.

På längre sikt bör cirkulation ordnas

även på ett högre plan, som ett led i statens fortbildning av sina tjänstemän.

Utbytestjänstgöringen bör principiellt vara obligatorisk; annars riskeras att den ej får full effekt. Dock viss tvekan i nuläget med hänsyn till den svaga rekryteringen.

Avgränsning efter examina kan ej ske, eftersom formella kompetenskrav ej längre gäller hos flertalet myndigheter.

Myndigheterna kan inte själva ordna cirkulationstjänstgöringen. Därför viktigt med ett centralt organ. Det får dock inte bli fråga om central rekrytering. Sådan skulle av myndigheterna uppfattas som ett förmyndarskap, men kanske dessutom verka »förslöande» på så sätt att vissa myndigheter sloge sig till ro utan att själva göra några rekryteringsansträngningar. I dagens läge skulle måhända det centrala organet få skulden för att myndigheten — på grund av det svåra rekryteringsläget — ej kunde fullgöra sina åligganden i full utsträckning.

Generaldirektör Öjborn, lantmäteristyrelsen

Inom lantmäteristaten tillämpas redan nu en cirkulation som har visat sig synnerligen värdefull. Varje lantmätare som skall befordras till högre tjänst har cirka ett—två års s. k. kontorstjänst hos styrelsen eller på länslantmäterikontor. Befattningshavarna vet att denna tjänst är en förutsättning för befordran. Infaller efter 5—7 års tjänstgöring i lantmäteriorganisationen. Ej bra ur utbildningssynpunkt för befattningshavarna om de växer fast för fort. Verket hjälper om möjligt till att ordna bostadsbyten för de av cirkulationen berörda.

Cirkulationstjänstgöring för amanuenser får ses som ett delproblem. Även om sådan kommer till stånd, bör ytterligare omflyttning ske efter 6 å 7 års

tjänst. I alla händelser bör cirkulation ske ungefär vid en sådan tidpunkt. Befattningshavarna tänka och arbeta då självständigt. Vanskligt att t. ex. ha en sektionschef som har erfarenhet endast från ett begränsat område. Om någon kommer »ur led» i arbetet kan vidare en planmässig cirkulation ge befattningshavaren en hederlig chans att pröva på något nytt. Varje befattningshavare måste alltid få chansen att bli bedömd av åtminstone två chefer.

Cirkulationstjänstgöring bör absolut inte omfatta kortare tid än 1 ½ år. Kortare tid än ett år räcker inte för att ge personalen godtagbara erfarenheter beträffande författningstolkning och formell handläggning av ärenden.

Även lantmäteriutbildad personal bör i viss mån kunna inbegripas i cirkulationstjänstgöring utom verket vid den senare tidpunkten. — Med hänsyn till förrättningsverksamhetens skiftande karaktär bör den nyexaminerade lantmätaren tjänstgöra på lantmåteridistrikt ofta på olika håll i landet, under de första åren efter examen. — Med länsstyrelsen kan utbyte ske med inriktning på plansektionen. Tjänst hos vissa andra verk, sedan länge inom vissa sektioner hos bostadsstyrelsen, får redan nu tillgodoräknas som likvärdig med tid i lantmåteriväsendet. Sådan tjänstgöring förekommer, om än i begränsad omfattning, och infaller efter cirka 7 års sammanlagd tjänstetid. För administrativ personal bör den tidigare cirkulationen helst ske till centrala administrativa organ med för deras uppgifter fundamentala karaktär. Tjänstgöring hos riksrevisionsverket eller statskontoret skulle vara utmärkt (kanske även för vissa lantmätare).

Introduktionen på arbetsplatserna får inte slarvas bort, oerhört viktig.

Utbytestjänstgöringen bör vara obligatorisk men man bör sträva efter att få

den betraktad som »en invand historia». Får inte ses som en börda, därför viktigt att den presenteras med en positiv uppläggning. Bör betraktas som en favör som staten ger, som en personalvårdsåtgärd. Annars risk för att den kan verka rekryteringshinder. Fullgjord utbytestjänstgöring bör betraktas som ett normalt kompetenskrav.

Speciellt problem: Det går inte att flytta gifta kvinnor. För dem får byten ordnas inom orten.

Den centrala nämnden får en mycket väsentlig funktion. Den bör kännas som en trygghetsgaranti för befattningshavaren, dock utan att ge honom någon känsla av särskild kontroll. Den centrala instansen får akta sig för att ge den mottagande myndigheten en förtuttad, eventuellt ofördelaktig uppfattning om utbytesamanuensens. Nämnden bör vidare underlätta cirkulationen men samtidigt motverka riskerna för att verken tar amanuenserna från varandra inom ramen för cirkulationstjänstgöringen.

Det centrala organet får inte utvecklas till en central rekryteringsnämnd.

Generaldirektör Ericson, statens personalpensionsverk

Mycket positivt inställd till cirkulationstjänstgöring. Den bör inte begränsas till endast amanuenser utan även tillämpas på ett högre stadium i amanuenskarriären samt i andra karriärer t. ex. för kanslisterna.

Beträffande cirkulationen inom verket

Fördelar:

1) Lättare att genom omplaceringar tillgodose hastigt uppkommande behov.

2) Lättare att få rätt man på rätt plats.

3) Lättare samarbete inom verket om man känner varandra och känner rutinerna på andra avdelningar.

Svarigheter:

1) Personaluppsättning är ojämn avdelningarna emellan. Om antalet amanuenser är mycket olika kan det kanske bli praktiskt omöjligt att genomföra cirkulationen under första året. I vissa fall behövs kanske en utökning av organisationen.

2) Viss fördröjning innan amanuensen blir användbar.

3) Vissa sektioner kan vara mycket speciella och icke lämpade för cirkulationstjänstgöring på amanuensplanet. Utrymmet för cirkulation minskas därigenom.

Beträffande utbytestjänstgöringen

Fördelar:

1) Erfarenhet erhålles av vad som förekommer på andra håll. Men varför utbyten bara mellan olikartade verk? Det skulle vara mycket nyttigt med byten t. ex. mellan personalpensionsverket och riks försäkringsverket. Byte mellan sådana likartade myndigheter borde kunna jämföras med cirkulationstjänstgöring inom verket.

Svarigheter:

1) Personalpensionsverket alltför speciellt. Vem kan ha nytta av att gå där som utbytesamanuens? Risk för att verkets egna amanuenser försvinner.

2) Hur göra med amanuenser som ännu studerar? De vill vara kvar på studieorten och är oftast föga användbara på annan myndighet.

3) Innebörden av begreppet »inte alltför likartade myndigheter» får inte drivas alltför långt. Utbytet måste vara meningsfullt.

4) Personal som specialrekryteras faller kanske utanför ramen.

En regementskassör som anställs för att handlägga ärenden angående militära pensioner kan knappast användas på annan amanuens tjänst. Vad skulle meningen vara med cirkulationstjänstgöring i ett sådant fall? Risk för underbetyg hos utbytesmyndigheten.

I synnerhet i dagens besvärliga rekryteringsläge skulle myndigheter med speciella arbetsuppgifter lida svårt avbräck om cirkulationsamanuenserna stannade kvar på utbytesmyndigheten eller om de praktiska, kortsiktiga nackdelarna skulle avskräcka akademikerna att söka sig till statstjänsten.

Cirkulationstjänstgöringen måste vara obligatorisk och måste administreras av ett centralt organ.

En sammankoppling med de pågående löneförhandlingarna kunde ske på sådant sätt, att genomgången cirkulationstjänstgöring uppställs som ett kompetenskrav för erhållande av tjänst i 21 eller 23 lönegraden, därest den reglerade befordringsgången utsträcker dit.

Överdirektören Björkquist, medicinalstyrelsen

Medicinalstyrelsens organisation provas f. n. av särskilda sakkunniga. Trolig indelning: 1) medicinsk avdelning, 2) administrativ avdelning (kameralbyrå, lagbyrå och kanslibyrå), 3) planläggande avdelning (kroppssjukvård, mental sjukvård), 4) beredskapsplaneringsavdelning. Genomförs förhoppningsvis den 1 juli 1965. Verket torde därefter bli mera lockande än nu för jurister i allmänhet; f. n. finns 20 å 25 sådana.

I varje fall borde amanuenser inom administrativa och planläggande avdel-

ningarna vara med i en cirkulations-tjänstgöring.

Redan nu tjänstgör nyanställda amanuenser alltid på två håll inom verket innan slutlig antagning sker. Värdefullt ur både prövnings- och utbildningssynpunkt. Har dock ofta konstaterats, att amanuensens verkliga kapacitet framkommer först sedan han fått mera kvalificerade uppgifter.

Under första året bör tjänstgöringen ske på *högst två* ställen. Annars hinner byråchefen inte pröva amanuensen tillräckligt och amanuensen hinner inte blotta sina svagheter. Ur prövningssynpunkt sett kommer cirkulationstjänstgöringen lämpligt inom 1 1/2-årsramen. Betraktad som vidareutbildning skulle utbytestjänstgöringen vara mera värdefull om den kom något senare.

Cirkulationstjänstgöringen måste vara obligatorisk. Annars kommer det att sägas att de duktiga redan är tillräckligt

prövade och att de svaga måste prövas ytterligare. Följden blir då att endast de svaga kommer med i cirkulationen.

Det största hindret är »trögheten», både bland byråchefer och bland amanuenser. Det skulle verka underlättande om utbytestjänsterna låge utanför den ordinarie personalramen. Cirkulationsamanuenserna skulle säkert bli ordentligt utnyttjade ändå; arbetsbördan är stor och arbetsbalanser finns alltid.

Risk för att utbytesmyndigheten behåller en duktig amanuens. Villkor i dagens rekryteringsläge bör därför vara att bytena sker samtidigt och direkt mellan två myndigheter; ingen amanuens kan undvaras utan ersättare. Tidsramen måste därför vidgas något, annars uppkommer risk för fördröjning av e.o.-skapet.

Cirkulationstjänstgöringen måste administreras av en central myndighet; eljest kommer den snart att avstanna.

NORDISK UDREDNINGSSERIE (NU) 1965

1. Transportekonomisk forskning i Norden.
3. Enkelte mellomriksveger mellom Norge og Sverige.
4. Forskning af international politik.
5. Afro-asiatiske studier i Norden.
6. Utbildning av sjukhusadministratörer i Norden.
7. Nordisk forskningskonferens i Helsingfors.

STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1965

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen)

Justitiedepartementet

Sammanställning av remissyttranden över författningsutredningens förslag till ny författning. Del 1. Allmänna uttalanden samt 1 och 2 kap. i förslaget till regeringsform. [2] Del 2. Kap. 3, 4 och 5 i förslaget till regeringsform. [3] Del 4. Kap. 7, 8, 9 och 10 i förslaget till regeringsform samt övergångsbestämmelserna. [34] Del 5. Förslaget till riksdagsordning. [37]
Rättegångshjälp. [13]
Godtrosförvärv av lösöre. [14]
Fastställande av faderskapet till barn utom äktenskap. [17]
Fartygs befälvare. Gemensamt haveri och dispasch. Ansvarsbestämmelser m. m. [18]
Dagstidningarnas ekonomiska villkor. [22]
Ändringar i ensittarlagen m. m. [26]
Pensionsstiftelser II. [41]
Författningsfrågan och det kommunala sambandet. [54]
Radioansvarighetslag. [58]
Mönsterskydd. [61]
Riksdagens justitieombudsmän. [64]
Kontinentalskolden. [66]
Utländssvenskars registrering. [73]
Gemensam valdag. [74]

Utrikesdepartementet

Sveriges sjöterritorium. [1]

Försvarsdepartementet

Soldathemsverksamheten. [52]
Värnplikten. [68]
Om upphandling av försvarsmateriel. [69]
Vapenfri tjänst. [71]

Socialdepartementet

Tandvårdsförsäkring. [4]
Institutet för arbetshygien och arbetsfysiologi. [24]
Hälsö- och socialvårdens centrala administration. [49]
Mentalsjukhusens personalorganisation. Del II. Målsättning och utformning. [50]
Barn på anstalt. [55]
Samordnad rehabilitering. Del 3. Rehabiliteringsinsatser i näringslivet. [57]
Vissa pensionsfrågor. [62]
Hemarbete och servicekontakter. [65]

Kommunikationsdepartementet

Skånes och Hallands vattenförsörjning. [8]
Friluftslivet i Sverige. Del II. Friluftslivet i samhällsplaneringen. [19]
1960 års radioutredning. 1. Radions och televisionens framtid i Sverige I. Bakgrund och förutsättningar, programfrågor. Organisations- och finansieringsfrågor. [20] 2. Radions och televisionens framtid i Sverige II. Bildnings- och undervisningsverksamhet. Forskningsfrågor. [21]
Vägmärken. [33]
Nykterhet i trafik. [35]

Körkortet och trafikutbildningen. [42]

Statens trafikverk. [43]

Radiolog. [46]

Statens vägverk. [47]

Arbets- och arbetsinspektion för vägtrafiken. [48]

Finansdepartementet

Mättenheter. [5]

Uppbördsfrågor. [23]

Nytt skattesystem. Remissyttranden. [28]

Aktievinsters beskattning. [72]

Ecklesiastikdepartementet

Antikvitetskollegiet. [10]

1963 års universitets- och högskolekommitté 1. Utbyggnaden av universitet och högskolor. Lokalisering och kostnader I. [11] 2. Utbyggnaden av universitet och högskolor. Lokalisering och kostnader II. Specialutredningar. [12]

De svenska utlandsförsamlingarnas ekonomi. [15]

1960 års lärarutbildningssakkunniga III. 1. Studieplaner för lärarutbildning. [25] 2. Lärarutbildningen IV: 1. [29] 3. Lärarutbildningen IV: 2. [30] 4. Specialundersökningar om lärarutbildning V. [31]

Fackutbildning i automatisk databehandling. [56]

Kyrklig beredskap. [59]

Vuxenutbildning i gymnasium och fackskola. [60]

Lokaler för ungdomsverksamhet. [63]

1958 års utredning kyrka—stat: VI. Lagstiftning.

Rättsskipning. [70]

Jordbruksdepartementet

Ny jordförvärvslag. [16]

1960 års jordbruksutredning. 1. De svenska jordbruksprodukternas distributions- och marginalförhållanden. [27]

Stöd åt hästavels. [44]

Skoglig yrkesutbildning. I. [67]

Handelsdepartementet

Sveriges släktnamn 1965. [36]

Beredskap mot oljeskador. [45]

Inrikesdepartementet

Kommunalrättskommittén VI. Om den kommunala självstyrelsens lokala förankring. [6] VII. Kommunala bolag. [40]

Praktik- och feriearbetsförmedling. [7]

Arbetsmarknadspolitik. [9]

Höjd bostadsstandard. [32]

Affärstidsutredningen. 1. Affärstiderna. Del I. Motiv och lagförslag. [38] 2. Affärstiderna. Del II. Konsumentundersökning. [39]

Gemensamma bostadsförmedlingar. [51]

Polisutbildningen. [58]

Civildepartementet

Förvaltningspraktik för administrativ amanuenspersonal. [75]